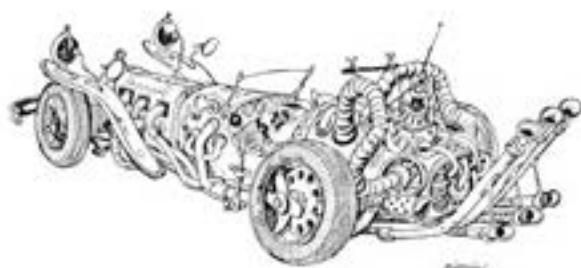

SAKKYNDIG VURDERING IL TEMPO GIGANTE

08.09.2016

INNHALDSFORTEGNELSE

Innhold	1
Sammendrag	4
1.0 Introduksjon	6
2.0 Hva som ble skapt når	7
3.0 Caprino Filmcenters bidrag til Il Tempo Gigante	9
3.1 Sannsynligheten for at Caprino Filmcenter kan bygge Il Tempo Gigante ut fra én tegning	9
3.1.1 Hva slags kompetanse bragte Ivo Caprino og Caprino Filmcenter inn i samarbeidet?	
3.1.2 Bjarne Sandemose som kunstner	
3.1.3 Arbeidsformen	
3.1.4 Meritter og kompetanse	
3.1.5 Deres evne til å gi form fra få eller ingen tegninger	
3.1.6 Er Bjarne Sandemoses skapelsesprosess en ren teknisk utførelse?	
3.2 Kjell Aukrusts tegninger fra forut for samarbeidet med Caprino	23
3.2.1 Vurdering av Reodor V-20 som utgangspunkt for tredimensjonal formgivning	
3.2.2 Vurdering av andre Kjell Aukrust-tegninger i manuskriptene til Flåklypa Tv og Radio	
3.2.3 Vurdering av Kjell Aukrusts øvrige tidligere tegninger	
3.2.4 Svar på spørsmål 2	
3.3 Tegninger og andre innspill underveis i samarbeidet	26
3.3.1 Er det sannsynlig at Kjell Aukrust har kommet med bidrag underveis?	
3.3.2 Aukrusts eventuelle instruksjoner underveis i formgivningsprosessen	
3.3.3 Svar på spørsmål 3	
3.4 Hva forteller etterfølgende opplysninger om byggingen av Il Tempo Gigante	33
3.4.1 Svar på spørsmål 4	
3.5 Sannsynlig bidrag og verkshøyde	36
3.5.1 Hva er det Aukrustaktige preget som gjenfinnes i Reodor V-20?	
3.5.2 Hva er Caprino-preget?	
3.5.3 Aukrust vs. Caprino	

3.5.4 Caprino Filmcenters bidrag til Il Tempo Gigante

3.5.5 Svar på spørsmål 5

4.0 Kjell Aukrusts tegninger av Reodor V-20 og Il Tempo Gigante **62**

4.1 Hvilke tegninger av Reodor V-20 og Il Tempo Gigante finnes?

62

4.1.1 Navnet Il Tempo Gigante

4.1.2 Svar på spørsmål 6

4.2 Har Kjell Aukrust brukt Il Tempo Gigante som modell?

69

4.2.1 Hva er Tegning B?

4.2.2. Svar på spørsmål 7

4.3 Hva finnes igjen av Caprino Filmcenters bidrag?

71

4.3.1 Hva av Caprino Filmcenters bidrag til Il Tempo Gigante kan finnes igjen i Tegning B?

4.3.2 Er de gjenfunne bidragene teknisk eller bruksmessig begrunnet?

4.3.3 Har de gjenfunne bidragene verkshøyde?

4.3.4 Svar på spørsmål 8

4.4 I hvilken grad er filmrekvisitten egnet til å kaste lys over Aukrusts bidrag til Il Tempo Gigante?

75

4.4.1. Svar på spørsmål 9

5.0 Krenkelse av Caprino Filmcenters opphavsrett til Il Tempo Gigante **76**

5.1 Hvor sannsynlig er det at TSI-modellbil bare er bygget på basis av Tegning A og/eller Tegning B?

765.1.1 Vurdering av alle gjenstandene opp mot TSI-modellbil

5.1.2 Svar på spørsmål 10

5.2 Vurderingen av TSI-modellbilen

80

5.2.1 Hvilken grad kan Caprino Filmcenters bidrag til Il Tempo Gigante finnes igjen TSI-modellbilen?

5.2.2 I hvilken grad utgjør disse gjenfunne bidragene rent teknisk eller bruksmessige sider av bilen, eller en rent teknisk betont kombinasjon av elementer, utenfor det kunstneriske området?

5.2.3 Har de gjenfunne bidragene verkshøyde?

5.2.4 I hvilken grad har TSI utnyttet variasjonsmulighetene ved sin tredimensjonale bearbeidelse av Aukrusts opprinnelige uttrykk (1968-tegningen)?

5.2.5 Svar på spørsmål 11

5.3 Hvor sannsynlig er det at Il Tempo Extra Gigante bare er bygget på Tegning A og/eller Tegning B?

91

5.4 Hvilken grad kan Caprino Filmcenters bidrag til Il Tempo Gigante finnes igjen i Il Tempo Extra Gigante?

93

Referanseliste **103**

Vedlegg **106**

Presentasjon av personene og Brand Valley **136**

SAMMENDRAG

Vi har gjennomført en design- og kunstfaglig analyse av forhold knyttet til opphavsrettssaken mellom Caprino Filmcenter og henholdsvis Hunderfossen Familiepark og Aukruststiftelsen. Dette sammendraget gir en oppsummering av våre konklusjoner.

Først anser vi det som svært sannsynlig at Caprino Filmcenter, med sine kunstneriske ressurser, var i stand til å bygge filmbilen Il Tempo Gigante (1971) ut fra én tegning, eller en egen visjon. De trengte derfor ikke annen ekstern inspirasjon for byggingen av filmbilen Il Tempo Gigante enn Kjell Aukrusts tegning av racerbilen Reodor V-20 (Tegning A) som først ble trykket i 1968, og som vi vet at Caprino Filmcenters modellbygger, Bjarne Sandemose, hadde for hånden.

Reodor V-20 og Kjell Aukrusts andre tegninger fra forut for samarbeidet med Caprino Filmcenter er å betrakte som idé- eller konseptskisser i formgivningsprosessen av Il Tempo Gigante. En idé- eller konseptskisse kan ha vern etter åndsverksloven, men vil som utgangspunkt for en tredimensjonal formprosess gi rom for utallige tolkninger. Tegninger fra Kjell Aukrust fra før samarbeidet tok til påvirker derfor ikke vurderingen av Caprino Filmcenters bidrag til Il Tempo Gigante.

Vi mener videre at Kjell Aukrusts bidrag til Il Tempo Gigante mest sannsynlig var begrenset til Reodor V-20 (Tegning A), som innen tredimensjonal formgivning blir å anse som en idé- eller konseptskisse som gir betydelig rom for tolkning. Det var Bjarne Sandemose som, under Ivo Caprinos kunstneriske ledelse, formga filmbilen Il Tempo Gigante. Hvis Aukrust mot formodning bidro med mer underveis i denne formgivningen mener vi at dette i så fall ville skjedd ved felles skapende innsats i nært samarbeid med Bjarne Sandemose, uten at hver av partenes bidrag kan skilles ut som særskilte verk.

Etterfølgende intervjuer, korrespondanse og andre kilder påvirker i liten grad vår faglige vurdering av Caprino Filmcenters bidrag til bygging av filmbilen. Disse kildene bekrefter i stor grad at Il Tempo Gigante er skapt av Bjarne Sandemose under Ivo Caprinos kunstneriske ledelse, med utgangspunkt i Kjell Aukrusts tegning Reodor V-20 (Tegning A).

Vår analyse av Il Tempo Gigante, både enkeltelementer og helhet, viser at Caprino Filmcenter helt klart har frembragt noe originalt av kunstnerisk art gjennom individuelt skapende innsats. En grundig analyse av tidligere produksjon fra både Kjell Aukrust og Caprino Filmcenter viser at helhetsinntrykket og en rekke enkeltelementer på filmbilen Il Tempo Gigante har Caprino Filmcenters karakteristiske preg. Caprino Filmcenters bidrag kan etter vår vurdering ikke anses begrenset til den «kunsthåndverksmessige utforming» av filmbilen Il Tempo Gigante.

En gjennomgang av Kjell Aukrusts publiserte verker viser at det er tre tegninger som går igjen med spesiell relevans for denne saken: Reodor V-20 (Tegning A, 1968), Tegning A2 (1972) og Tegning B (1975). Fordi Kjell Aukrust gjennomgående gjenbrakte disse tegningene, har vi ingen grunn til å tro at det forut for eller i løpet av Sandemoses formgivning av Il Tempo Gigante har eksistert flere tegninger av Reodor V-20 eller Il Tempo Gigante med vesentlig annet uttrykk (utover de enkle skissene som inngår i manuskript, storyboard og dreiebok).

Filmbilen Il Tempo Gigante, slik den var bygget av Bjarne Sandemose, ble vist frem første gang

i 1971. Kjell Aukrust må nødvendigvis ha brukt filmbilen som modell da han tegnet filmrekvisitten (Tegning B) som sjeik Ben Redic Fy Fazan holder i filmen. Tegning B er derfor Kjell Aukrusts versjon av filmbilen Il Tempo Gigante, og den er basert på Bjarne Sandemoses individuelle skapende innsats under Ivo Caprinos kunstneriske ledelse.

Caprino Filmcenters vernede bidrag til Il Tempo Gigante gjenfinnes i Tegning B som både inneholder mange av de samme enkeltelementene og gir en lik helhetsopplevelse. Caprino Filmcenters gjenfunne bidrag er ikke utslag av tekniske eller bruksmessige sider ved bilen, men et utslag av Caprino Filmcenters individuelt skapende innsats, som har resultert i noe originalt.

Siden Tegning B er Kjell Aukrusts tolkning av filmbilen Il Tempo Gigante, er den ikke egnet til å kaste lys over Kjell Aukrusts bidrag til Il Tempo Gigante.

Vi ser det som helt usannsynlig at Torger S. Iversens (TSI) modellbil fra 2013 kun er bygget på grunnlag av Kjell Aukrusts tegning Reodor V-20 (Tegning A) og/eller filmrekvisitten (Tegning B). Det er sannsynlig at Caprino Filmcenters modellbil (1976) har blitt brukt som grunnlag. I tillegg har TSI videreført en rekke karakteristiske elementer med Caprino-preg fra den kjørbare fullskalabilen. Disse kan i liten grad tilskrives rent tekniske eller bruksmessige sider av TSIs modellbil og har etter vår vurdering verkshøyde. TSI har ikke foretatt noen tredimensjonal bearbeidelse av Aukrusts opprinnelige uttrykk (1968-tegningen) og således heller ikke utnyttet variasjonsmulighetene knyttet til dette uttrykket.

Avslutningsvis mener vi det er usannsynlig at Hunderfossen Familieparks berg- og dalbane Il Tempo Extra Gigante (2014) bare er bygget på grunnlag av Aukrusts tegning Reodor V-20 (Tegning A) og/eller filmrekvisitten (Tegning B). Il Tempo Extra Gigante er tydelig basert på TSIs modellbil, som igjen viderefører en rekke av enkeltelementene og helhetsinntrykket vi sporer tilbake til formgivningen som er utført av Bjarne Sandemose og Caprino Filmcenter. Formgivningen som kan spores tilbake til Caprino Filmcenters innsats, har verkshøyde. Vi mener at Hunderfossen Familiepark ved byggingen av berg- og dalbanen Il Tempo Extra Gigante i svært liten grad har utnyttet variasjonsmulighetene knyttet til den opprinnelige tegningen fra Kjell Aukrust, Reodor V-20 (Tegning A). Dersom Hunderfossen hadde valgt å utnytte disse variasjonsmulighetene ville det gitt et helt annet uttrykk enn Il Tempo Gigante.

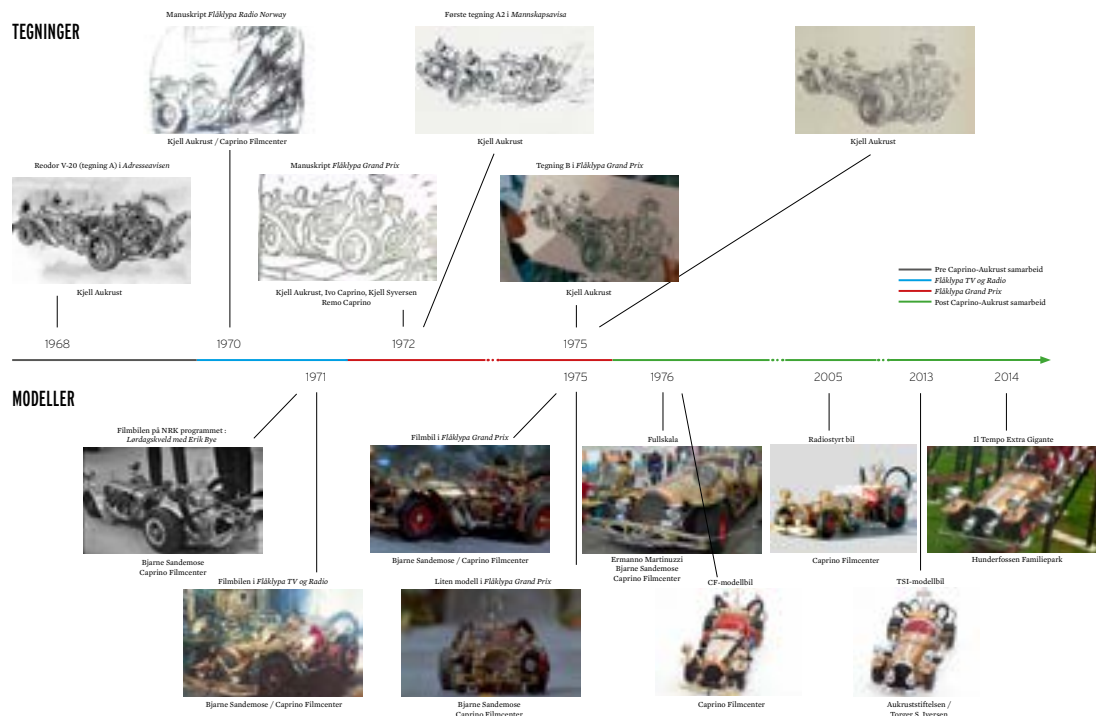
1.0 INTRODUKSJON

Denne rapporten besvarer et mandat utarbeidet av Advokatfirmaet Simonsen Vogt Wiig AS 13.06.2016. Mandatet er lagt ved i sin helhet i vedlegg 1. Rapportens struktur følger mandatet.

En akademisk tilnærming er lagt til grunn i besvarelsen av mandatet. Denne tilnærmingen innebærer at det stilles krav til etterprøvbarehet. Litteraturen som er benyttet i arbeidet er listet opp bakerst i rapporten. Det øvrige bakgrunns materialet vi har hatt tilgjengelig for analyse er samlet i vedlegg 2-5. I de tilfellene vi har brukt egne analyser har vi lagt til grunn en kritisk tilnærming til materialet og arbeidet med åpenhet i metoder som blir brukt. Noen av disse separate analysene er lagt med som vedlegg i rapporten (vedlegg 6-11), andre vil bli trukket inn i rapporten der de er forklarende.

Før den videre gjennomgangen av spørsmålene i mandatet vil vi gi en kort oversikt over fakta i saken om hva som ble skapt når.

2.0 HVA SOM BLE SKAPT NÅR?

Figur 1: Visuell tidslinje over aktørene og alle de ulike bilene (vedlegg 10)

Figuren gir en oversikt over når de ulike verkene og gjenstandene ble skapt. En A3-versjon av figuren er utarbeidet separat (vedlegg 10). Nedenfor er en kort forklaring gitt, samt en angivelse av hvilke navn som blir brukt videre i rapporten.

- Kjell Aukrusts opprinnelige tegning Reodor V-20 stod på trykk i *Adresseavisen* 19.03.1968. Denne tegningen eksisterer også i to modifiserte utgaver; på den ene utgaven er vimpelen fjernet, og på den andre utgaven har bilen fått to radarer. I den videre teksten vil denne bli omtalt som enten **Reodor V-20** eller **Tegning A**.
- Til manuskriptet til *Flåklypa TV og Radio* skapte eller gjenbrukte Aukrust rundt 1970 en rekke tegninger.
- Den første fysiske Il Tempo Gigante ble bygget til fjernsynsserien *Flåklypa TV og Radio*, og hadde den første offentlige fremvisning i programmet *Lørdagskveld med Erik Bye* i NRK Fjernsynet, 01.05.1971. Den fysiske modellen blir omtalt som **Il Tempo Gigante**, **ITG** eller **Filmbilen**.
- En ny variant av Reodor V-20 (under navnet Il Tempo Gigante), nå sett forfra ble publisert i *Mannskapsavisen* 21.08.1972. Denne blir senere brukt som filmrekvisitt i filmen *Flåklypa Grand Prix*. Denne blir i den videre teksten bli omtalt som **Tegning A2**.
- Til *Flåklypa Grand Prix* tegnet Kjell Aukrust i 1972 storyboard, mens Ivo Caprino og Remo Caprino laget dreieboken.

- I filmen *Flåklypa Grand Prix* vises en annen tegnet versjon av bilen Il Tempo Gigante i to korte scener. Denne tegningen bærer ikke Aukrusts preg og har kun fungert som er filmrekvisitt. Den er ikke gjenfunnet, og blir omtalt som **Tegning X**.
- Til *Flåklypa Grand Prix* (1975) blir den fysiske modellen av Il Tempo Gigante brukt. Det blir i tillegg vist en liten versjon av Il Tempo Gigante i forbindelse med oversiktsbildene fra racerløpet. Den lille versjonen blir omtalt som **Mini Il Tempo Gigante**.
- En tegning av Il Tempo Gigante dukker for første gang opp i filmen *Flåklypa Grand Prix* (1975) som en filmrekvisitt. Denne blir omtalt som **Tegning B**.
- I 1975 blir Tegning B publisert som «front cover» og illustrasjon i boken *Flåklypa Tidende 5. årg*. Tegning A er også med som illustrasjon.
- I 1976 skaper Caprino Filmcenter fullskalabilen av Il Tempo Gigante, som er kjørbær på offentlig vei. Denne blir omtalt som **Fullskalabilen**.
- I 1976 skaper Caprino Filmcenter en modellbil av Il Tempo Gigante. Denne blir omtalt som **Caprino Filmcenters (CF) modellbil 1976**.
- I 2003 skaper Caprino Filmcenter en radiostyrt bil av Il Tempo Gigante. Denne blir omtalt som **Caprino Filmcenters (CF) modellbil 2003**.
- I 2013 skaper Torger S. Iversen AS (TSI) en modellbil av Il Tempo Gigante på oppdrag fra Aukruststiftelsen. Denne blir omtalt som **TSI-modellbil**.
- I 2014 lanserer Hunderfossen en berg- og dalbane ved navn Il Tempo Extra Gigante. Denne blir omtalt som **Il Tempo Extra Gigante** eller **ITEG**.

3.0 CAPRINO FILMCENTERS BIDRAG TIL IL TEMPO GIGANTE

3.1 Sannsynligheten for at Caprino Filmcenter kan bygge Il Tempo Gigante ut fra én tegning

Spørsmål 1 i mandatet:

Er det sannsynlig at CF kunne bygge ITG uten andre tegninger enn Reodor V20 (Tegning A)?

For å besvare dette spørsmålet har vi sett på hva Caprino Filmcenter er, bakgrunnen til de ansatte hos Caprino Filmcenter og hvordan de jobbet sammen.

3.1.1 Hva slags kompetanse bragte Ivo Caprino og Caprino Filmcenter inn i samarbeidet?

Det er relativt få kilder som omhandler kunstneren Ivo Caprino. Per Haddals biografi *Ivo Caprino, Et portrett av Askeladden i norsk film* (1993) er det enkeltverket som har gitt best innblikk i Ivo Caprinos virke. Haddal var *Aftenpostens* hovedfilmkritiker i mer enn 30 år, og er godt kjent for sitt kritiske blikk. En bokanmeldelse gjort av Egil F. Fonn i *Norsk Filmblad* (1994) beskriver boken som informativ, men bemerker også at den viser en tydelig beundring til Ivo Caprinos virke. Fonn sier imidlertid at: **«Per Haddal ville vel neppe risikert sitt gode renommé som kritiker, hvis han ikke var overbevist om at det var full dekning for dette hyllestskriftet».**

Caprino begynte i ung alder å arbeide for sin far som kunstmøbelsnekker og treskjærer (se figur 2). I offentligheten er han senere mest kjent for sine mange dukkefilmer med familien som målgruppe (se figur 3). Dukkefilmmediet var ikke utbredt i kunstnerkretser, og han fikk derfor et stort eierskap til denne kunstretningen i Norge. Gjennom dette mediet fikk han boltre seg i rollen som regissør, produsent, manusforfatter, scenograf, klipper,

Figur 2: Illustrasjon av design til stol av Ivo Caprino fra hans tid som kunstmøbelsnekker.

Figur 3: Ivo Caprino: kunstmøbelsnekker, animatør, regissør, scenograf, klipper, fotograf, manuskript- og forfatter og produsent.

fotograf og animatør.

Utgangspunktet til Caprino Filmcenter var at Ivo Caprinos mor Ingse (se figur 4) hadde blitt spurt om å lage noen dukker til en dukketeaterforestilling som ikke ble noe av, og Ivo Caprino begynte så smått på hobbybasis å filme og fotografere disse. Caprino Filmcenter hadde en rekke kunstnere tilknyttet sine mange filmproduksjoner (se figur 4-12). Virksomheten har hele tiden vært en familiebedrift (se figur 10). I tillegg til Ingse ble begge barna til Ivo Caprino engasjert i virksomhetens kunstneriske virke og produksjon (se figur 11 og 12).

Figur 4: Ingse Gude, Ivo Caprinos mor, var selvlært tinnssmed som i følge Haddal levde kunstnerliv i Roma, Paris og i Oslo: **«Søstrene [Ingse og Sigrid Gude] var blant byens gladeste og mest forferdende bohemer»** (Haddal, 1993: 26). Hun hadde ingen formell utdannelse innen kunstfag, men hadde tatt diverse kurs. Frem til sin død i 1963 modellerte hun alle figurene til Caprinos filmer.

Figur 5: Ingeborg Isdahl Riser var utdannet keramiker fra Statens kunstakademi og begynte å arbeide for Ivo Caprino i 1962. Hun tok etter hvert over rollen til Ingse som karakterdesigner.

Figur 6: Gerd Alfsten arbeidet med kostymer og som dekoratør. **«Hun var utdannet gullsmed, og derfor ekstra kvalifisert til å arbeide med detaljrike ting i små dimensjoner, noe som dukkefilm ofte krever»** (Haddal, 1993: 215). Hun begynte senere som forfatter og ble etter hvert ansatt hos Hunderfossen Familiepark, hvor hun har arbeidet frem til i dag.

Figur 7: Filmfotografen Charles Patey arbeidet som sjefsfotograf på Flåkløya Grand Prix. Han flyttet senere til London der han blant annet var fotograf på Fluenes Herre («Lord of the Flies», 1990) og han har også arbeidet som naturfotograf.

Figur 8: Filmoperatøren og fotografen Per Hauger, som senere arbeidet som filmfotograf i NRK.

Figur 9: Lyddesigneren Jacob Trier.

Caprino Filmcenter hadde en rekke kunstnere tilknyttet sine mange filmproduksjoner. Samarbeidsformen hos Caprino Filmcenter kan forstås ut fra hva man i faglitteraturen vil kalle «et praksis-felleskap» (Wenger, 1998). Dette er en gruppe personer som deler en felles lidenskap eller et felles mål. Over tid utvikler man en felles forståelse og felles identitet. Dette kan være måten man snakker sammen på og begreper som får en betydning, men dette kan også overføres til felles repertoar som brukes og gir et felles uttrykk på det man skaper sammen. Caprino Filmcenter utviklet over tid et slikt felleskap hvor kunstnerne, under den samme «paraplyen», utviklet felles verk.

Figur 10: Familiebedrift og kunstnerfelleskap. Lunsj i studio.

Figur 11: Ivonne Caprino bidro med modellering av nye figurer etter Flåklypa Grand Prix.

Figur 12: Remo Caprino deltok gjennom hele produksjonen av Flåklypa Grand Prix, produksjonsleder og regiassistent. Om Remo Caprino sier Haddal: **«Etter handelsgymnasiet begynte Remo å arbeide sammen med sin far i filmatelieret. Her var han allerede kjent med det meste, og kunne gå rett på aktivt arbeid både med kamera, lydutstyr og klippebord»** (Haddal, 1993: 184). Remo blir i biografien beskrevet med **«... en utsøkt sans for kvalitet, og en skarp kritisk evne som var nyttig under opptakene, ved klippebordet og i alt etterarbeidet»** (Haddal, 1993: 221).

3.1.2 Bjarne Sandemose som kunstner

Figur 13: Bjarne Sandemose: «creative designer», scenograf, tekniker, smykkekunstner og tinnsmed.

Bjarne Sandemose blir beskrevet som Ivo Caprinos høyre hånd (se figur 13) og arbeidet med Caprino fra 1948 til slutten av 1990-tallet. Han har en svært viktig rolle i denne saken, da det var han som formga *Il Tempo Gigante*. Vi har derfor gått noe dypere inn på hans bakgrunn enn på de andre hos Caprino Filmcenter.

I Haddals biografi om Ivo Caprino blir det nære forholdet mellom Caprino og Sandemose fremstilt som følger: **«De to utfyller hverandre. Caprino har som oftest vært idémakeren og motoren, mens Sandemose ga ideene praktisk form og fant de tekniske løsningene. De er et tospann som har levd nær innpå hverandre i et langt arbeidsliv»** (Haddal, 1993: 171). I 1950 giftet han seg med Ivo Caprinos kusine Siri Gude Bryn.

Det er skrevet forholdsvis lite om Bjarne Sandemose tidligere, noe som gjør det utfordrende å finne beskrivelse av hva han har gjort. Da både Ivo Caprino og Bjarne Sandemose fikk hver sin æres-Amandapris i 1995, erkjente Ivo Caprino det **«som en plage»** at offentligheten hadde oversett Sandemoses innsats (Henriksen, 2013).

Et av verkene som beskriver Sandemose er av datteren Iben Sandemose, som ga ut boken *Ugler i Sandemosen* (1999). Denne er rikt illustrert og viser en Bjarne sammen med datteren Iben, hvor Bjarne forteller om sin barndom (se figur 14). I følge boken var oppveksten til Sandemose i et hjem preget av hans far, den kjente dikteren Aksel Sandemose. Boken bekrefter mange av de klassiske kunstnermytene, med en nomadisk tilværelse, omgitt av kunstneriske personligheter og dårlig råd. Etter hvert ble Bjarne Sandemose en form for lærling hos billedhuggeren og tinnsmeden Gunnar Havstad, som var kjent for portrettbyster og tinnarbeid i funksjonalistisk formspråk (Gaustad, 1983: 131). I boken til Iben Sandemose beskriver Bjarne sin læremester slik: **«Gunnar Havstad. Det eneste voksne mennesket jeg kunne snakke med. Verkstedet hans var selve himmelen! Der hjalp han meg med mine første eksperimenter»** (Sandemose, 1999: 52).

Han tilbrakte også tid sammen med en rekke kunstnere. I grafikeren, scenografen og maleren Guy Krohgs presentasjon i *Norsk Kunsterleksikon* finnes en referanse til Sandemoses arbeid: **«[Guy Krohg] malte et 170 m² freskomaleri i korbuen, laget flere større smijernsarbeider samt korpset foran katafalken med 10 emaljefelter, utført i samarbeide med kunsthåndverkeren Bjarne Sandemose»** (Alfsen, 1983: 641). Om han har gått i formell lære hos Havstad eller andre er uklart, men Sandemoses bakgrunn følger en klassisk tilnærming til å lære formgiving, der man arbeider tett

Figur 14: Illustrasjon av Iben Sandemose i Ugler i Sandemosen: Bjarne Sandemose forteller historier om sin barndom

sammen med kunstnere og lærer faget gjennom utøvelse. I Per Haddals bok om Ivo Caprino blir Sandemose fremstilt som selvlært brukskunstner: «...han laget smykker og glasskunst, arbeidet som tinnsmed, som Ingse Gude, og hadde et eget bruksverksted hjemme på Garhus. Der oppøvet han ferdigheter som kom godt med i arbeidet med film» (Haddal, 1993: 172).

Bjarne Sandemose hadde med andre ord omfattende kunnskap om å formgi, både sammen med andre kunstnere og alene før han begynte å arbeide sammen med Ivo Caprino. Gjennom arbeidet hos Caprino Filmcenter fortsatte han å utvikle de kunstneriske og kreative ferdighetene sine (se figur 15 og 16).

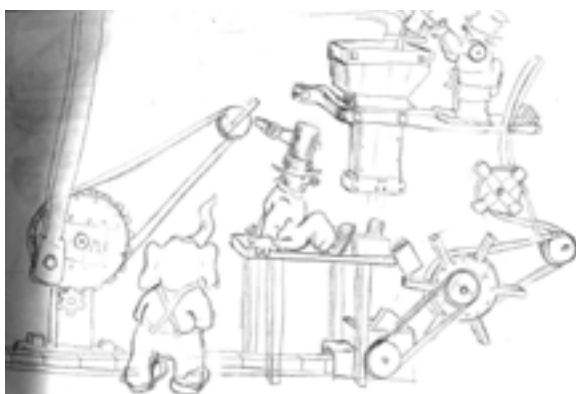
Figur 15: Utforming av Reodors verksted

Figur 16: Modellbygging

3.1.3 Arbeidsformen

I en av de få skissebøkene som er igjen etter Ivo Caprino får vi et innblikk i hvordan Ivo Caprino la regien for samarbeidet mellom kunstnerne hos Caprino Filmcenter. En av skissene der er sigarettmaskinen til Black Prince fra *Perpetuum Mobile* i 1949 (se figur 17 og 18). En større tegning viser den overordnede idéen og mye av uttrykket er på plass i denne. Det er også mindre illustrasjoner som viser hvordan han både tenker på små detaljer og hvordan disse skal fungere helhetlig. I den samme skisseboken finnes også illustrasjoner til *Tim og tøffe* fra 1948 (se figur 19 og 20), *Veslefrikk med fela* fra 1952 (se figur 21 og 22) og *En dukkedrøm/Musikk fra loftet* fra 1950 (se figur 23 og 24).

Figur 17: Helhetlig visjon fra Ivo Caprinos skissebok

Figur 18: Black Prince (1949)

Figur 19: Ivo Caprinos idéillustrasjon fra hans skissebok

Figur 20: Tim og tøffe (1948)

Skissene gir et innblikk i evnen Ivo Caprino hadde til å tenke helhet i store produksjoner. Denne gav ham mulighet til å sette rammene og den overordnede visjonen for produksjonen, samtidig som Caprino Filmcenters ansatte kunne jobbe relativt fritt med å utvikle og formgi enkeltkomponenter innenfor disse rammene.

Som eksempel kan det vises til utformingen av dukkehodene: **«Ingse modellerte hodene i plastilin, og hun kopierte eller imiterte ikke andre. Det var hennes fantasi som formet typene, men hun tok utgangspunkt i samtaler med Ivo»** (Haddal, 1993: 78).

I følge Per Haddals biografi om Ivo Caprino ble mange av verkene skapt direkte, uten bruk av detaljerte illustrasjoner eller beskrivelser: **«Caprino debuterte respektløst med å bryte en av grunnreglene: Det første en filmskaper skal ha, er et organisert manus»** (Haddal, 1993: 80). Ivo Caprino var også mer opptatt av å skape en opplevelse enn av at den må følge manuskriptet presist. **«I filmatiseringen av de norske folkeeventyrene føler han seg friere, og går ikke av veien for å trekke fra eller legge til i teksten. Hvis han følte at handlingen var i ferd med å slippe taket i publikum, foretok han effektive inngrep»** (Haddal, 1993: 152).

Begge disse momentene, at kunstnerne i Caprino Filmcenter er kreative individer og at de gjorde egne tolkninger, er vesentlige i denne saken. Dette er ikke personer som slavisk lot seg diktere av utenforstående, men gjør sin egen tolkning av materiellet og gjennom dette skaper et verk.

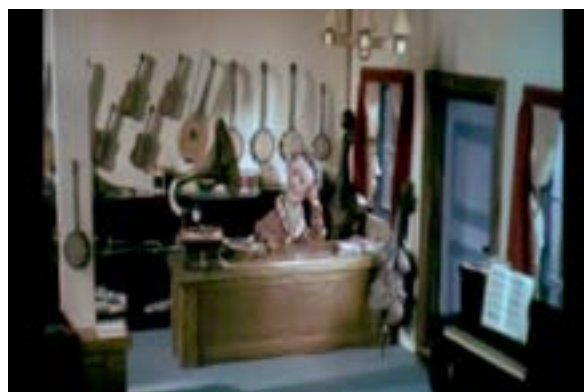
Figur 21: Ivo Caprinos design av miljø fra hans skissebok

Figur 22: Veslefrikk med fela (1952)

Figur 23: Ivo Caprinos design av miljø fra hans skissebok

Figur 24: En dukkedrøm/Musikk på loftet (1950)

3.1.4 Meritter og kompetanse

Som filmkunstner fikk Ivo Caprino og Caprino Filmcenter en rekke utmerkelser og priser for sitt virke både nasjonalt og internasjonalt. Det vises til opplistingen inntatt i Haddals biografi (Haddal, 1993: 333-334).

En som arbeidet sammen med Ivo Caprino og som utviklet et nært vennskap til ham var den danske forfatteren, designeren og oppfinneren Piet Hein. Hans hedret Caprino med dikt (Haddal, 1993: 325) (se figur 25).

Figur 25: Kumbels (Piet Hein) dikt (Haddal, 1993:325)

3.1.5 Deres evne til å gi form fra få eller ingen tegninger

Eventyrfilmene er Ivo Caprinos mest kjente verk for *Flåklypa Grand Prix* (1975). Noen av disse er inspirert og delvis basert på tegninger av blant andre Theodor Kittelsen (se figur 26 og 27). Eventyrfilmene er også basert på inspirasjon fra folkemuseene. *Karius og Baktus* (1955) fremstår også med en tydelig inspirasjon fra Thorbjørn Egner, og ivaretar stemninger og karakterene i boken (se figur 28 og 29). Det samme gjelder Egners Dyrene i *Hakkebakkeskogen/Klatremus i knipe* (1955) (se figur 30 og 31). Disse figurene har gjennom Caprino Filmcenters arbeid blitt ytterligere levendegjort. Eksemplene viser at Caprino Filmcenter evnet å omsette andres illustrasjoner til en tredimensjonal form, og gjennom dette gi objektene fra illustrasjonene et nytt kunstnerisk uttrykk.

Figur 26: Theodor Kittelsens tegning av et troll

Figur 27: Bilde fra filmen Gutten som kappåt med trollet

Figur 28: Thorbjørn Egners tegning av Karius og Baktus

Figur 29: Bilde fra Caprinos film Karius og Baktus

Figur 30: Thorbjørn Egners tegning av Dyrene i Hakkebakkeskogen

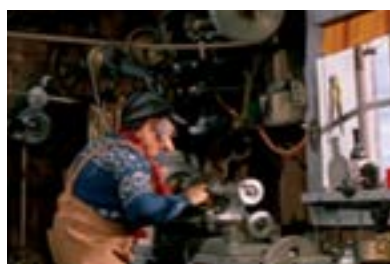
Figur 31: Bilde fra filmen Klatremus i knipe.

Selv om flere av verkene er inspirert av andre, er likevel størsteparten av gjenstandene, kulissene og figurene formgitt på helt selvstendig grunnlag, hvor Caprino Filmcenters stab har idé og utforming. De ansatte hos Caprino Filmcenter hadde dermed evnen til selv å skape egne verk fra idé til gjennomføring. Dette er det mange eksempler på i filmen *Flåklypa Grand Prix*. I følge Ivo Caprino er «**Det meste av filmens landskaper, Flåklypa-toppene forbundet med broen, sjeiketeltet, Rolls Royce'en, Solans sykkel, vannpumpen, detaljene ved maskinen som fremstiller blomsterpinner, en rekke interiørdetaljer**» (1976: 6) «**tilføyelser**» til Kjell Aukrusts typer og miljø skapt eller omskapt av Caprino Filmcenter (1976: 6).

Reodor Felgens verksted i *Flåklypa Grand Prix* er et eksempel på slike «interiørdetaljer» Ivo Caprino henviser til, som ikke er illustrert av Kjell Aukrust. Det finnes noen grove skisser i manuskriptet, men disse inneholder så få detaljer at de kan nærmest kan anses å være kruseduller som gir følelse av et rom, fremfor å gi inntrykk av et verksted (se figur 32).

Figur 32: Aukrusts tegninger av verkstedet fra manuskriptet til *Flåklypa Grand Prix*.

Figur 33: Bilder fra verkstedet i filmen *Flåklypa Grand Prix*.

Det endelige verkstedet er således utførlig utformet av Caprino Filmcenters ansatte uten tegninger fra Kjell Aukrust (se figur 33). Et verksted er i utgangspunktet et rom som man ikke tenker på som en kunstnerisk utforming. Når man ser på verkstedet i *Flåklypa Grand Prix* har dette en kunstnerisk utforming. Hver enkelt gjenstand er satt sammen for å skape en stemning. Detaljene er formgitt for å passe inn i en helhetlig opplevelse.

Solans trehjuling slik vi kjenner den fra *Flåklypa Grand Prix* er en annen kreasjon som er skapt av staben hos Caprino Filmcenter, og i særdeleshet av Bjarne Sandemose. I Aukrusts skisser til manuskriptet har Solan en skrøpelig tohjuling bestående av to trådruller, noen trepinner og hyssing (se figur 34 og 35). Sykkelen til Solan i filmen har derimot den samme utførlige utformingen og finish som bilen, og er et annet godt eksempel på hvordan Sandemose skaper et lite mesterstykke ut av en idé fra Kjell Aukrust om at Solan skal ha et originalt kjøretøy med propell (se figur 36).

Figur 34: Solans «langscooter» fra Je og'n Solan (1966)

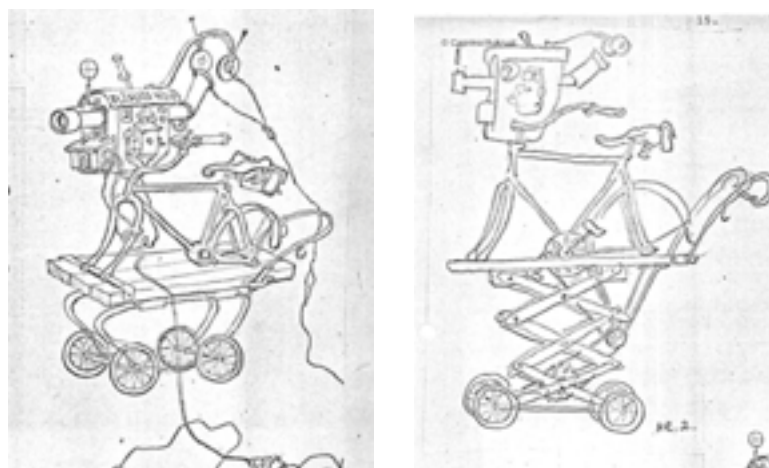
Figur 35: Solans sykkel fra manuskriptet til Flåklypa Grand Prix (1972).

Figur 36: Bilder av Solans sykkel fra filmen *Flåklypa Grand Prix*. Idéen om Solans motoriserte kjøretøy har fått en selvstendig form og uttrykk.

Et tredje eksempel er kamerasykkelen til kanonfotograf Randolph Småfix som Bjarne Sandemose skaper med utgangspunkt i to ulike idéskisser tegnet av Kjell Aukrust inntatt i manuskriptet til *Flåklypa TV og Radio*. Kjell Aukrust lagde senere en tegning av kameravognen Bjarne Sandemose hadde skapt, slik han også lagde en tegning (Tegning B) av Il Tempo Gigante etter at Bjarne Sandemose hadde bygd denne (se figur 37).

Figur 37: Kanonfotograf Randolph Småfix TV-kamera Flåklypa TV og Radio.

Figur 38: Randolph Småfix, Flåklypa Grand Prix (1975)

Et fjerde eksempel er blomsterpinnemaskinen Ivo Caprino henviser til (se figur 39 og 40), som Bjarne Sandemose også skaper med utgangspunkt i to idéskisser fra Kjell Aukrust inntatt i manuskriptet til *Flåklypa TV og Radio* (se figur 41).

Eksemplene viser at de ansatte ved Caprino Filmcenter hadde evnen til å skape selvstendige verk fra idé til gjennomføring.

Figur 39: Snorkemaskinen i Flåkløya TV og Radio

Figur 40: Blomsterpinne-maskinen i Flåkløya Grand Prix (1975)

Figur 41: Snorkemaskin i manuskriptet til Flåkløya TV og Radio.

3.1.6 Er Bjarne Sandemoses skapelsesprosess en ren teknisk utførelse?

Bjarne Sandemoses hovedbeskjeftigelse hos Caprino Filmcenter var å bygge modeller. *Fædrelandsvennen* (1975) har trykket et av de få intervjuene med Bjarne Sandemose som gir innsyn i hvordan han arbeidet: **«Deler av en gammel skrivemaskin egnet seg som ornament til Il Tempos fantasifulle grill, toppen av en parafinlampe ble omdannet til et av fartsvidunderets bakre gasskamre, beina som i generasjoner hadde gjort tjeneste som stativ til et vaskevannsfat, endte opp som eksosrør, en dørvrider ble funnet brukelig som gearspak, et par meter støvsuger-slangor ble brutalt kuttet opp og montert inn i en ny tilværelse som brennstoffrør mellom annet og tredje trinn i Reodor Felgens uhyrlige redskap. Bare for å nevne noe av det ytre...»**. Beskrivelsen viser at Sandemose arbeidet med de materialene han hadde tilgjengelig.

Sandemose bekreftet også denne arbeidsprosessen i et intervju med fjernsynsprogrammet *Filmmagasinet*, én uke etter premieren på *Flåklypa Grand Prix*. Programleder Pål Bang-Hansen intervjuet Ivo Caprino, Bjarne Sandemose og fotograf Charles Patey. I intervjuet sier Sandemose **«Ja, jeg fikk jo en liten tegning av Aukrust, en liten skisse som ikke var større enn et prospektkort, og da var det om å gjøre å finne noe som lignet disse tingene han har tegnet. Og det var å gå rundt i skraphandlere og på dynger og i kjellere. Jeg har en kjeller som jeg har mye skrot i...»** (Bang-Hansen, 1975).

I dette intervjuet beskriver derfor Sandemose hvordan grunnlaget for arbeidet hans kun var én liten tegning fra Kjell Aukrust. Deretter besto hans formgivningsprosess i at han valgte ut de delene som han mente var riktige og satte dem sammen til en ny komposisjon. I dette arbeidet tilpasser han enkeltdetaljene slik at de skal passe inn i den helhetlige formen som kunne passe inn i Ivo Caprinos visjon av filmen.

Dette er en naturlig arbeidsmåte ved utforming av modeller. Formen er i slike formgivningsprosesser i utgangspunktet ikke er gitt, men blir i stedet til underveis gjennom kreative valg som påvirker sluttprosessen. Det er hvordan idéen som var grunnlaget for arbeidet tolkes gjennom formgivingen som er sentralt. Denne tolkningen er en individuelt skapende innsats hvor kunstnerens personlighet kommer til uttrykk. Den amerikanske filosofen Donald Schön har etablert en nå utbredt teori innenfor kunst og design for å forklare dette, der han forklarer dette som **«refleksjon gjennom handling»** (1983: 104). Materialet «snakker tilbake» til kunstneren gjennom arbeidet, og hun eller han forstår med det nye aspekter av formen.

3.1.7 Svar på spørsmål 1

Når man ser på bakgrunnen til personene som var del av Caprino Filmcenter, er det ingen tvil om at de hadde evnen til å skape noe ut fra én tegning, eller ut fra egne skisser og en egen visjon de hadde i hodet.

Vi kan således bekrefte at Caprino Filmcenter klart kunne bygge Il Tempo Gigante uten andre tegninger enn Reodor V-20.

3.2 Kjell Aukrusts tegninger fra forut for samarbeidet med Caprino

Spørsmål 2 i mandatet

«Dersom Bjarne Sandemose, i tillegg til Tegning A, også hadde tilgang til andre av Kjell Aukrust sine tegninger fra forut for samarbeidet med CF, i hvilken utstrekning vil dette være ideer som ikke får rettsvern etter åndsverkloven, og hvordan påvirker Bjarne Sandemoses eventuelle tilgang til slike tegninger vurderingen av CF sitt bidrag til ITG?»

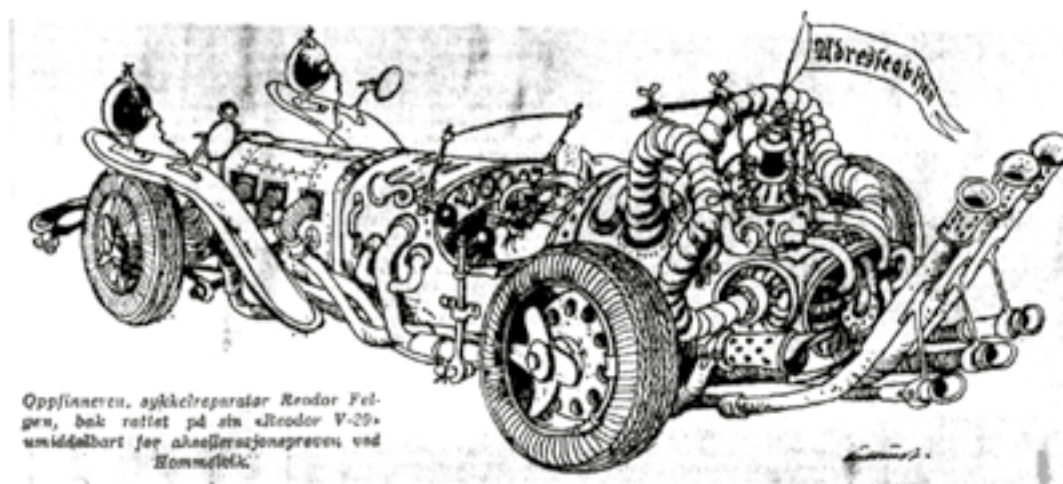
For å besvare spørsmål 2 har vi analysert Reodor V-20 (Tegning A) og en rekke andre tegninger som Kjell Aukrust har utført som eventuelt utgangspunkt for formgivningsprosessen til Bjarne Sandemose.

3.2.1 Vurdering av Reodor V-20 som utgangspunkt for tredimensjonal formgiving

Tegningen Reodor V-20 (Tegning A), som ble publisert i *Adresseavisen* i 1968, har Kjell Aukrusts karakteristiske strek og er et åndsverk. Tegningen viser bilen i kun én vinkel (se figur 42). Den mangler vesentlig informasjon om deler av bilen, slik som front, cockpit og høyre side. Tegningen er også i sort-hvitt. Perspektivet på tegningen er forskjøvet for å fremheve bakparten på bilen. Perspektivforskyvningen gjør at dimensjonene og proporsjonene forvris og blir unøyaktige. Eksempelvis vil nære detaljer oppleves som større enn detaljer som er lengre bak, selv om de kan ha samme størrelse.

Dette medfører at bilens dimensjoner ikke kan angis eksakt. Av denne grunn er perspektivtegninger ikke egnet som konstruksjonstegninger til formgiving, men snarere som visualiseringer av objekter i perspektiv.

Å fremstille gjenstander i forvrengt perspektiv, eller føyet sammen på en måte som ikke er prak-

Figur 42: Reodor V-20

tisk mulig, kan være nyttige grep for å formidle en karakter eller et poeng, og er en frihet man har som grafisk kunstner. Dette er imidlertid ikke en frihet man har dersom man skal gi fysisk form til en gjenstand som skal brukes i film.

Tegningen har mange detaljer, men disse detaljene er i liten grad formgitt og har stort tolkningsrom. Dette er en ytterligere grunn til at tegningen Reodor V-20 ikke kan fungere som en instruksjon for modellbyggeren, slik som en arbeidstegning ville kunnet gjøre. Som en illustrasjon som skal gi føringer på tredimensjonal kunstnerisk formgiving blir den en idé. Dette er en viktig distinksjon når man skal vurdere tegningen. Man kan ikke vurdere tegningen utelukkende ut fra at det er en god illustrasjon, men må også ta med i vurderingen hva som er formålet med tegningen.

I en formgivningsfase, hvor Caprino Filmcenter (ved Bjarne Sandemose) skulle skape en fysisk modell, vil Kjell Aukrusts tegning Reodor V-20 (Tegning A) måtte betraktes som et sted mellom en idéskisse og en konseptskisse. Det vil si at den er noe mer enn en idé, ved at den gir forslag til hvilket formkonsept som skal utføres og at den har et særegent uttrykk. Den viser likevel ikke en gjenstand som har en definert tredimensjonal form, siden den er i et vridd perspektiv og objektet kun er vist fra én vinkel. Det er et stort tolkningsrom for hvordan gjenstanden som er avbildet kan materialiseres i en tredimensjonal form.

Bjarne Sandemose måtte derfor, under Ivo Caprinos ledelse, foreta en rekke kunstneriske valg ved utformingen av Il Tempo Gigante.

3.2.2 Vurdering av andre Kjell Aukrust-tegninger i manuskriptene til Flåklypa Tv og Radio

En gjennomgang av skissene til Il Tempo Gigante i manuskriptene til *Flåklypa TV og Radio* viser at alle tegningene er enkle strektegninger til bruk i et «storyboard» (se figur 43). Fra et tredimensjonalt formgivningsperspektiv er tegningene å anse som idéskisser som gir rom for utallige mulige tolkninger til hvordan man kan formgi dem. Det samme gjelder teksten som dels er limt og dels skrevet inn som endringer og tilføyelser på s. 41-44 i den endelige, bearbejdede versjonen av manuskriptet, jf. punkt 3.3 nedenfor. Det vises for øvrig til det som er sagt om Reodor V-20 over i punkt 3.2.1.

3.2.3 Vurdering av Kjell Aukrusts øvrige tidligere tegninger

Reodor V-20 (Tegning A) er ikke unik for Kjell Aukrusts virke. Alle andre tegninger av «oppfinnelser skapt av Reodor Felgen» som vi har kommet over er holdt i samme strek (se vedlegg 4). Det samme

Figur 43: Idéskisser til bruk i storyboard til Flåklypa TV og Radio-manuskriptet (1970).

gjelder biltegningene som Kjell Aukrust laget før samarbeidet med Caprino tok til (se vedlegg 3). De samme vurderingene som er gjort av Reodor V-20 og tegningene i manuskriptet til *Flåklypa TV og Radio* over gjelder derfor for de øvrige tidligere tegningene som Bjarne Sandemose har hatt tilgang til.

3.2.4 Svar på spørsmål 2

Tegning A og andre Aukrust-tegninger fra forut for samarbeidet med Caprino Filmcenter, er å betrakte som idé- eller konseptskisser i formgivningsprosessen av Il Tempo Gigante. En idé- eller konseptskisse kan ha vern som en tegning etter åndsverkloven, men viser ikke det avbildede i en definert tredimensjonal form. Som utgangspunkt for en tredimensjonal formgivningsprosess vil en slik skisse være å betrakte som konseptforslag eller idéer som gir rom for utallige tolkninger. Om Bjarne Sandemose hadde hatt tilgang til Kjell Aukrusts andre tegninger fra forut for samarbeidet med Caprino Filmcenter, vil derfor ikke påvirke vurderingen av Caprino Filmcenters bidrag til Il Tempo Gigante.

3.3 Tegninger og andre innspill underveis i samarbeidet

Spørsmål 3 i mandatet

«Dersom Bjarne Sandemose, i tillegg til Tegning A og eventuelle andre av Kjell Aukrust sine tegninger fra forut for samarbeidet med CF, også hadde tilgang til manuskriptet til Flåklypa TV og Radio, hadde samtaler med og mottok nye tegninger fra Kjell Aukrust under byggingen av ITG, hvordan påvirker det vurderingen av CF sitt bidrag til ITG?

(i) I hvilken utstrekning kan ITG i tilfelles sies å ha blitt til ved felles skapende innsats, og i hvilken utstrekning kan CFs og Kjell Aukrusts ytelser under byggingen av ITG eventuelt skilles ut som særskilte verk, jf. åndsverkloven § 6?»

I det følgende vil vi først vurdere om det er sannsynlig at Kjell Aukrust har kommet med bidrag underveis. Deretter vil vi undersøke hvordan innholdet i slike eventuelle bidrag vil kunne påvirke Caprino Filmcenters bidrag til Il Tempo Gigante.

3.3.1 Er det sannsynlig at Kjell Aukrust har kommet med bidrag underveis?

Reodor V-20 (Tegning A) er ett av Kjell Aukrusts bidrag som klart kan tidfestes til før byggingen av Il Tempo Gigante. Denne tegningen ble publisert i *Adresseavisen* i 1968 og er tatt inn i skissene i manuskriptet til Flåklypa TV og Radio fra ca. 1970. Dom fra Sør-Gudbrandsdal tingrett i første runde av denne saken bygget på indiser om at Bjarne Sandemose skulle hatt tilgang til andre tegninger av Il Tempo Gigante. Vår gjennomgang av Aukrusts kunstneriske produksjon viser at dette er lite sannsynlig.

Et gjennomgående trekk ved Kjell Aukrust sin arbeidsmåte var at han gjerne gjenbrakte tegninger i nye sammenhenger, gjerne flere år senere.

Vi har funnet følgende eksempler på gjenbruk av Tegning A:

Figur 44: Adresseavisen (1968)

Figur 45: Mannskapsavisa (1970)

Figur 46: Flåklipa Tidende 5. årg (1975)

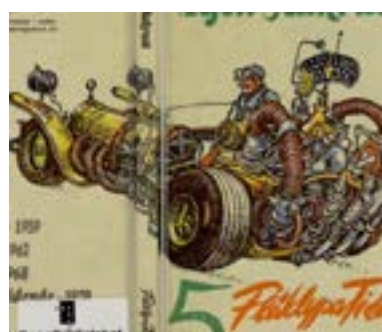

Figur 47: Flåklipa Tidende (1970)

Vi har funnet følgende eksempler på gjenbruk av Tegning B:

Figur 48: Flåklipa Grand Prix (1975)

Figur 49: Flåklipa Tidende 5. årg (1975)

Figur 50: Flåklipa Tidende 5. årg (1975)

Figur 51: Reodor Felgen (1986)

Det finnes mange andre eksempler på gjenbruk i Aukrusts kunstneriske produksjon. Som for eksempel bilene i figur 52 - 60. Ytterligere eksempler kan det vises til vedlegg 5.

Figur 52: Flåklypa (1962)

Figur 53: Mannskapsavisa (1962)

Figur 54: Reodor Felgen (1986)
(modifisert)

Figur 55: (1962)

Figur 56: Flåklypa (1962)

Figur 57: Emanúel Desperados (1992)

Figur 58: Mannskapsavisa (1968)

Figur 59: Flåklypa Tidende (1970)

Figur 60: Flåklypa Tidende 3. årg
republisert (1978)

Som eksemplene viser gjorde Aukrust i noen tilfeller mindre justeringer på bildene sine. Enten ved at han klippte og limte inn hele detaljer eller figurer, eller ved mindre korreksjoner med korrekturlakk (se figur 61). Dette er en teknikk som synes å være brukt av flere illustratører, slik som skaperen av «Tintin» Georges Prosper Remi, kjent som Hergé. Målet til Hergé var å få en så tydelig strek som mulig (se figur 62). Et eksempel som understøtter dette er tegningen Il Tempo Gigante som ble gitt i gave fra Kjell Aukrust til Nasjonalmuseet i 1987. Nasjonalmuseets kurator Møyfrid Tveit har bekreftet at tegningen er en original tegning utført med penn og tusj der Reodor Felgen er pålimt etter at bilen ble tegnet. Denne tegningen er, foruten signaturen og de pålimte figurene lik den som benyttes som filmrekvisitt i *Flåklypa Grand Prix*.

Figur 61: Tegning B på Nasjonalmuseet

Figur 62: Eksempel på klipp, lim og korrekturlakk fra Hergé

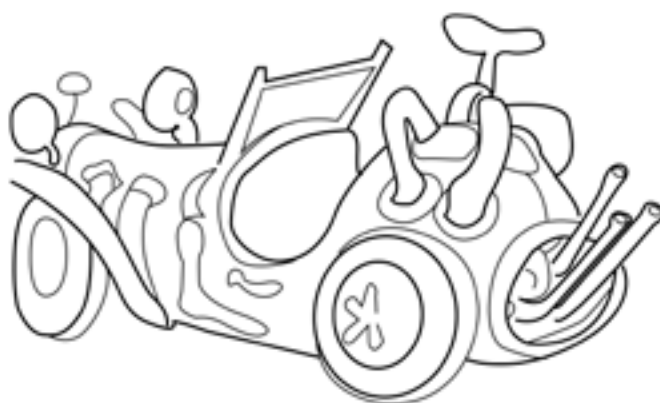
Kjell Aukrusts arbeidsmåte skulle tilsi at dersom han hadde tegnet flere tegninger av Il Tempo Gigante, så ville vi i alle fall sett noen av disse gjenbrukt i senere produksjoner, slik tilfellet er med Tegning A og Tegning B. Dersom det hadde vært andre tegninger er det også høyst sannsynlig at Aukrust hadde brukt disse i sitt billedbidrag til manuskriptet for *Flåklypa Grand Prix*. Da gjenbruk av flere hittil ukjente Il Tempo Gigante-tegninger ikke har blitt funnet, til tross for en omfattende gjennomgang av Aukrusts produksjon, finner vi det lite sannsynlig at det har eksistert andre slike tegninger under formgivningen av Il Tempo Gigante.

Et ytterligere moment er at samtlige tegninger i manuskriptet til *Flåklypa TV og Radio* (se figur 63) er varianter av Reodor V-20 (Tegning A). Dette synes ikke å endres, selv etter at filmbilen Il Tempo Gigante er formgitt av Bjarne Sandemose i 1971.

Det samme gjelder for storyboardtegningen i manuskriptet til *Flåklypa Grand Prix*. Disse gir en tydelig indikasjon om at Kjell Aukrust hadde en annen idé for hva Il Tempo Gigante skulle være, enn det Sandemose har bygget.

Figur 63: Reodor V-20/Il Tempo Gigante fremstilt i storyboardtegningene i dreieboken til *Flåklypa Grand Prix*

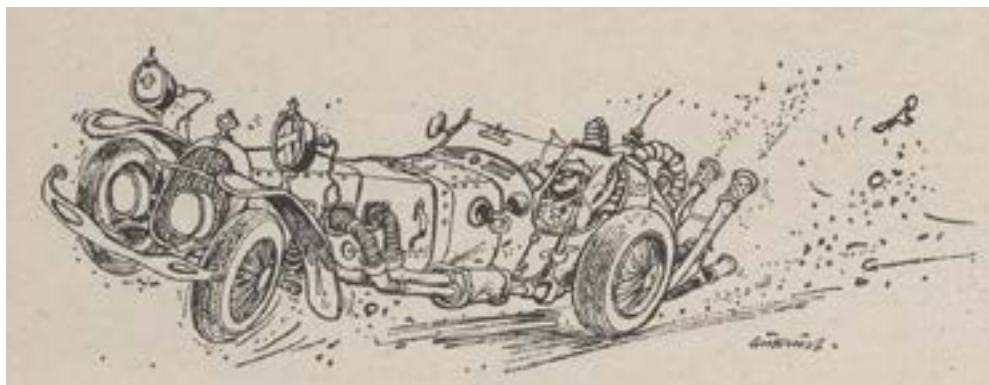

Figur 64: Brand Valleys stilisering av Reodor V-20/Il Tempo Gigante i *Flåklypa Grand Prix* for å lettere analysere formen.

Kjell Aukrusts idé for hva bilen er synes å ha et tydelig mer hjemmesnekret preg med lapp på hjulet og hyssing som holder deler på bilen sammen. Dette forble visjonen Kjell Aukrust hadde for Il Tempo Gigante, selv etter at filmbilen Il Tempo Gigante var bygd. Dersom det var Kjell Aukrust som i realiteten skapte Il Tempo Gigante gjennom en rekke tegninger som senere skal ha blitt borte, så ville Aukrusts nye visjon for Il Tempo Gigante slik den kom til uttrykk i filmbilen, også gjenfinnes i de senere tegningene som fortsatt finnes.

Et ytterligere funn som understreker dette faktum, er at den første publiserte tegningen med navnet «Il Tempo Gigante» også har større formlikheter med Reodor V-20 enn den har med Il Tempo Gigante. Tegningen ble publisert i Mannskapsavisa 21. august 1972 (se figur 65). Dette er året etter at Bjarne Sandemose bygde filmbilen Il Tempo Gigante (og over ett år etter at denne var vist frem i NRK Fjernsynet). Tegningen i *Mannskapsavisa* viser Kjell Aukrusts visjon for Il Tempo Gigante (Reodor V-20) skrått forfra (på samme side som Tegning A). Tegningen inkluderer ingen av de karakteristiske trekkene som skiller filmbilen Il Tempo Gigante fra Reodor V-20 (Tegning A).

Figur 65: Il Tempo Gigante, publisert i Mannskapsavisa i 1972

Grunnlagsmaterialet som har vært tilgjengelig for analyse gjør det vanskelig å si hvorfor Aukrust ikke har instruert Sandemose til å utføre formgivningen mer i tråd med sin idé. Vi kan imidlertid konkludere med at slik instruksjon fra Aukrust enten ikke har blitt gitt eller ikke er fulgt, og at Sandemose har hatt stor formfrihet når han har tolket tegningen.

Vår konklusjon er dermed at det er stor sannsynligheten for at det ved formgivningen av Il Tempo Gigante i 1971 ikke fantes andre tegninger enn skissene i manuset til *Flåklypa TV og Radio* og tegningen av Reodor V-20 (Tegning A). Det er heller ingen holdepunkter for at Aukrust på annen måte har instruert Bjarne Sandemose i formgivningen av Il Tempo Gigante.

3.3.2 Aukrusts eventuelle instruksjoner underveis i formgivningsprosessen

Gjennomgangen av hans verk, biografier og intervjuer med Kjell Aukrust viser en kunstner med en særdeles god strek. Aukrustsenteret presenterer ham som en illustratør, maler og forfatter. Hos folk synes Kjell Aukrust å være «... **best kjent som forfatter og tegner, det er få som kjenner hans malerier og akvareller**» (Markedsoperatørene, udatert). Hans biografier fremhever også Aukrusts evne til å illustrere og hans forfatterskap.

Ingen del av det omfattende kildematerialet vi har gått gjennom presenterer Aukrust som noen vesentlig skulptør eller viser noen inngående kunnskap om filmproduksjon. I følge boken *Jø, så fyse!* (Cappelen, 1989: 156-157) har Aukrust kun produsert én skulptur. Denne var av tegneseriefiguren «Albert» i Mannskapsavisa og er laget i leire (se figur 66).

I arbeidet med Il Tempo Gigante er det en todimensjonal tegning som skal omskapes til en tredimensjonal gjenstand. Dette er to ulike måter å arbeide på. Selv om Kjell Aukrust hadde inngående kjennskap til tegning og illustrasjon, er det lite i hans tidligere arbeid som underbygger at han hadde kjennskap til tredimensjonal konstruksjon eller formgivning for film. Dette vil påvirke de bidrag han eventuelt har kommet med ved utforming av Il Tempo Gigante.

Som angitt over i spørsmål 2 (rapportens del 3.2), er Reodor V-20 (Tegning A) uegnet som arbeidstegning for en tredimensjonal formgivningsprosess. Den er mer å betrakte som en idé- eller konseptskisse. Vår gjennomgang av Kjell Aukrusts bakgrunn og øvrige verker gir ingen andre holdepunkter for at Aukrust hadde kunnskapen om tredimensjonal formgivning som er nødvendig for å gi instruksjoner i et slikt arbeidet.

Hadde han hatt samme inngående kunnskap om tredimensjonal formgivning som Sandemose, og samme innsikt i hva Ivo Caprinos visjon for den helhetlige filmproduksjonen kunne være, kunne hans innspill (visuelle eller verbale), i større grad vært instruerende. De hadde da kunne sette større preg på filmbilen Il Tempo Gigante. Flere tegninger eller muntlige instruksjoner vil vanskelig kunne påvirke de kunstneriske valgene som Bjarne Sandemose måtte foreta under Ivo Caprinos ledelse. I en tredimensjonal formgivningsprosess er ikke kvantitet av innspillene vesentlig, men i hvilken utstrekning de er tilpasset de rammene formgiveren må forholde seg til. I denne sammenheng er dette hvordan sluttresultatet vil passe inn i en større helhet der det skal samvirke med en rekke andre gjenstander for å skape den tilsiktede opplevelsen for publikum.

For at Aukrust skulle hatt en større innflytelse på verket måtte han hatt evnen til å se for seg en overordnet visjon for prosjektet, samt å formidle denne til alle kunstnerne som skulle realisere denne. Hans øvrige verker viser at Aukrusts kunststil var korte snutter og situasjonskomedier formidlet i illustrerte litterære verk. Kjell Aukrust synes generelt å være mer opptatt av karakterene enn av selve utformingen av gjenstandene, og han er således ikke konsekvent f.eks. med hvordan bilen er formgitt. Vi ser det som lite realistisk at Kjell Aukrust, som dessuten i hovedsak har arbeidet alene gjennom hele sitt virke, skal kunne gå inn i et kunstnerisk fellesskap med en så sterk felles identitet som Caprino Filmcenter og styre frembringelsen av sentrale elementer i et filmverk.

Presise instruksjoner eller detaljerte arbeidstegninger fra Aukrust ville gjort det vanskeligere for Sandemose å benytte og tilpasse de materialer han hadde tilgjengelig, se nærmere om Sandemoses arbeidsmåte over i punkt 3.1.6.

Figur 66: Albert, Aukrusts første og eneste skulptur

3.3.3 Svar på spørsmål 3

Kjell Aukrusts bidrag til Il Tempo Gigante var mest sannsynlig begrenset til idé- og konseptskisser fra før Il Tempo Gigante ble bygget, mens Bjarne Sandemose, innenfor Caprino Filmcenters kunstneriske rammer, formga filmbilen Il Tempo Gigante. Selv om Bjarne Sandemose også hadde tilgang til manuskriptet til Flåklipa TV og Radio, og/eller hadde samtaler med og mottok nye tegninger fra Kjell Aukrust under byggingen av Il Tempo Gigante, så påvirker ikke dette vurderingen av Caprino Filmcenters bidrag til Il Tempo Gigante ettersom slike bidrag nødvendigvis ville krevd tolkning fra Bjarne Sandemoses side ved formgivningen av Il Tempo Gigante.

Som vist over i punkt 3.3.1 og 3.3.2, finner vi det usannsynlig at Kjell Aukrust bidro til formgivningen av Il Tempo Gigante med noe mer enn idé- og konseptskisser fra før 1971. Dersom det forutsettes at Kjell Aukrust bidro med noe mer, annet enn idéer som ikke har vern etter åndsverkloven, så vil dette i tilfelle ha skjedd i nært samspill med Bjarne Sandemose der de ulike ytelsene ikke kan skilles fra hverandre som selvstendige verk. Dette fordi det var Bjarne Sandemose som bygde Il Tempo Gigante.

3.4 Hva forteller etterfølgende opplysninger om byggingen av Il Tempo Gigante

Spørsmål 4 i mandatet:

«I hvilken utstrekning påvirkes vurderingen av CF sitt bidrag til ITG av etterfølgende opplysninger om byggingen av bilen i korrespondanse og intervjuer?»

Vi har gått igjennom korrespondansen og en rekke nyhetsartikler som omhandler samarbeidet mellom Caprino Filmcenter og Aukrust tilbake til 1970-tallet.

Det finnes én skriftlig førstehåndskilde hvor omstendighetene rundt byggingen av Il Tempo Gigante behandles. Dette er en orientering skrevet av Ivo Caprino 12. mars 1976, det vil si omkring et halvt år etter at *Flåklipa Grand Prix* hadde premiere. Ivo Caprino skriver (1976: 6-7): «**Selv "IL TEMPO GIGANTE" avviker ganske meget fra originaltegningen, og måtte få tilføyelser fordi ingen hadde sett f.eks. bilens høyre side (rose malt kiste, batterier, vindmåler), heller ikke forfra (deler fra vår gamle skrivemaskin etc., lykter og radar er helt forskjellige, de to tankene på bakparten er nye osv. I K.A.'s nye bok FLÅKLYPA TIDENDE 5 ÅRGANG står hans originaltegning [Tegning A] på side 1 og det er den tegningen som Bjarne Sandemose er inspirert av til filmbilen. Til omslagstegningen av bilen har imidlertid K.A. på sin side benyttet detaljer fra filmbilen [Tegning B] ».** Beskrivelsen, som aldri ble imøtegått av Kjell Aukrust, samsvarer godt med resultatet av vår analyse. Dette støtter opp under at Bjarne Sandemose bare tok utgangspunkt i Reodor V-20 (Tegning A) ved formgivningen av Il Tempo Gigante.

Figur 67: Flåklipa Tidende 5. årgang (1975)

Artikler i aviser og ukepresse fra før og etter lanseringen av *Flåklipa Grand Prix* omhandler gjerne samarbeidet mellom Caprino og Aukrust generelt og fokuserer ikke utelukkende på byggingen av Il Tempo Gigante. En historie som går igjen i flere medier er at Bjarne Sandemose var svært nøyaktig og presis i gjengivelsen av Aukrusts strek. Tingretten tolker dette som et tegn på at det må ha eksistert flere tegninger av Il Tempo Gigante under byggingen, ettersom Il Tempo Gigante åpenbart skiller seg fra Reodor V-20 (Tegning A). Slik vi ser det, må imidlertid sitatene som tingretten viser til forstås ut fra den sammenhengen de fremkommer i.

I artikler og intervjuer fremstår det også som om det er én tegning Sandemose har tatt utgangspunkt i. I NRK-dokumentaren *Dra meg baklengs inn i fuglekassa* (1976), hvor Ivo Caprino viser frem Tegning A og sier følgende: **«Ja, dette er Kjell Aukrusts originaltegning som vi har hatt som inspirasjonskilde da bilen ble bygget; og slik ble den altså seende ut i Bjarne Sandemoses utførelse; utstyrt med alle tenkelige og utenkelige finesser; endog radar, som det ble god bruk for i filmen.»** (se figur 38)

At det bare er én tegning sies også i NRK-programmet *Dette er ditt liv: Kjell Aukrust* (1985: 1:10:01).

«Harald Tusberg (programleder): Kan du Bjarne fortelle? Altså, Kjell tegner og så skal du lage dette etter oppskrift. Hva er dette for noe?

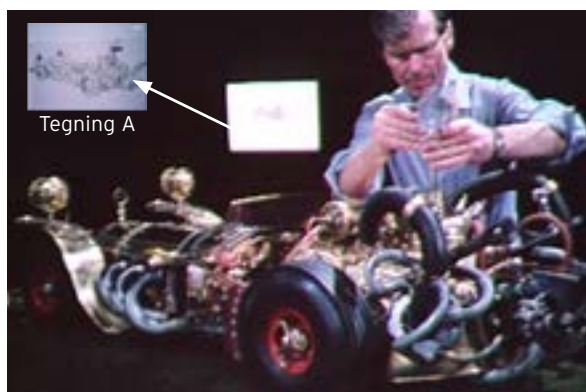
Bjarne Sandemose: Jeg fikk én tegning. [avbrutt av Tusberg...]

Bjarne Sandemose:i hele tatt alt jeg kunne finne i en skraphandel, [henvender seg til Aukrust] alt som kunne stemme overens med din tegning.

Hvorpå Aukrust forteller:

“...når det for eksempel på tegninga mi kom en liten tusjflekk så fant jeg igjen den som en eller annen mutter et eller annet sted.»

I sitatet sier altså Sandemose to ganger at det bare er én tegning. Når Sandemose sier dette, står han sammen med Kjell Aukrust som også sier **«tegninga mi»** (se figur 68 og 69). Dette støtter opp under at Bjarne Sandemose bare tok utgangspunkt i Tegning A ved formgivningen av ITG.

Figur 68: Bjarne Sandemose med II Tempo Gigante og tegning A på veggen, fra dokumentaren *Dra meg baklengs inn i fuglekassa* (1976)

Figur 69: Fra venstre: Harald Tusberg, Bjarne Sandemose og Kjell Aukrust fra NRK-programmet *Dette er ditt liv: Kjell Aukrust* (1985)

Dagbladet fra 28. oktober 1970 og *Vi Menn* fra 22. desember 1970 er eksempler på to kilder som blir referert av tingretten for å begrunne at Kjell Aukrust var en aktiv bidragsyter med arbeidstegninger underveis. Ser en nærmere på sitatene gjelder disse imidlertid ikke bare byggingen av Il Tempo Gigante, men hele «Flåklupauniverset» fra personer til interiør og andre gjenstander. Gerd Alfsen og Ingeborg Riser etterspurte tegninger til sitt arbeid med persongalleriet og fikk slike tilsendt fra Kjell Aukrust. Vi har imidlertid ingen holdepunkter for at Bjarne Sandemose også etterspurte slike tegninger. For Sandemose ville tvert imot flere detaljerte tegninger sannsynligvis gjort arbeidet vanskeligere, siden han da må finne nøyaktige elementer som passer direkte inn i helheten, se over i punkt 3.1.6.

Et annet eksempel som etter vårt syn er misvisende er tingrettens sitering fra *Fædrelandsvennen* datert 6. september 1975. Her brukes formuleringen: «... **da Sandemose etter Kjell Aukrusts elleville anvisninger satte i gang konstruksjonsarbeidet...**». Etter vårt syn kan én tegning inneholde flere anvisninger. Aukrusts tegninger var, som tidligere nevnt, i topunktperspektiv som var fordreid. Sitatet kan derfor etter vårt syn ikke tolkes som en bekreftelse av at Aukrust bidro med flere tegninger enn Reodor V-20 (Tegning A). Det samme gjelder *Dagbladets* (1973) artikkel «Flåklupa skal erobre verden» der det henvises til «**Aukrusts ofte noe hemningsløse strek**». Ordlyden i sitatene som «ellevill» og «hemningsløs» antyder at det er snakk om idéer og ikke instruksjoner.

Aukrusts tegninger ble ikke alltid fulgt til punkt og prikke. Dette er tydelig i tolkingen av Reodor V-20, og det blir enda tydeligere når man ser nærmere på andre gjenstander fra *Flåklupa Grand Prix* slik som Solans sykkel, kamerasykkelen og blomsterpinnemaskinen som er nærmere beskrevet over i punkt 3.1.5. At Aukrust fremhevet nøyaktigheten og presisjonen i Sandemoses arbeid må etter vårt syn ikke tolkes bokstavelig. Det må snarere sees som uttrykk for at Kjell Aukrust var fornøyd med det Bjarne Sandemose og de øvrige medarbeiderne i Caprino Filmcenter skapte med (eller uten) utgangspunkt i hans tegninger. Aukrust fremstilte det slik i fjernsynsprogrammet *Dette er ditt liv* (NRK Fjernsynet, 09.11.1985) «**Du skjønner at, som jeg sa til Bjarne før, han har laget andre oppfinnelser... Hvis det for eksempel på tegninga mi, kom en liten tusjstrek. Så fant du igjen den som i en eller annen mutter et eller annet sted**». Det er ikke tvil om at en tusjflekk må tolkes og formgis, for at den skal bli en mutter. Sitatet kan tolkes som om Sandemose får et indirekte kompliment av Aukrust for sin forholdsvis uavhengige skapende innsats basert på Aukrusts idé. Sitatet styrker at Bjarne Sandemose hadde en vesentlig del av utformingen av Il Tempo Gigante med det Ivo Caprino i sin orientering omtaler som «tilføyelser».

Det at Aukrust vies mer spalteplass i media enn Bjarne Sandemose er naturlig. Han er en anerkjent kunstner som har en tydelig historie å fortelle. En vesentlig del av en god historiefortelling i media er at det ofte er én person som omtales fremstår som en «helt». Dette er gjennomgående, på tvers av disipliner, dersom noe har vært skapt (Csikszentmihalyi, 1996). Samarbeid og lagarbeid er imidlertid en type historiefortelling som er vanskeligere å kommunisere. Det er også mye som tyder på at dette går dypere, og at vi som mennesker også har behov for disse enkle historiene med tydelige helter (Csikszentmihalyi, 1996). Innenfor kunstverdenen har myten om den enslige geniale kunstneren stått sterkt, og står fortsatt sterk i dag. Kjell Aukrust som person synes å passe godt inn i denne myten om kunstnerhelten som media liker.

Ivo Caprino fremstår som mindre opptatt av å bygge myten om ham selv som den enslige geniale kunstneren, og virker mer opptatt av å kreditere sine medarbeidere. (*Lørdagskveld med Erik Bye*, NRK Fjernsynet, 01.05.1971). Ivo Caprino gir også en mer nøktern beskrivelse av arbeidet med filmen enn den som ofte fremkommer i aviser og ukepresse (Skouen, 1995; Fonn 1994) Bjarne Sandemose fremstår som enda mindre lysten til å fremheve seg selv som en kunstner (*Fædrelandsvennen* 6. september 1975).

3.4.1 Svar på spørsmål 4

Etterfølgende intervjuer og korrespondanse påvirker tolkningen av Caprino Filmcenters bidrag til bygging av bilen i liten grad. Disse kildene bekrefter i stor grad at Il Tempo Gigante er skapt av Bjarne Sandemose under Ivo Caprinos kunstneriske ledelse med utgangspunkt i Reodor V-20.

3.5 Sannsynlig bidrag og verkshøyde

Spørsmål 5 i mandatet

«Hva er det sannsynlige bidraget fra CF til ITG, og i hvilken utstrekning har CF sitt bidrag verkshøyde?»

For å svare på dette spørsmålet må vi innledningsvis se nærmere på hvem kunstneren Kjell Aukrust var, hva hans individuelle kunstneriske preg var, og hvilket individuelt kunstnerisk preg som kjennetegnet Bjarne Sandemose, og Caprino Filmcenter som kunstnerisk fellesskap. For å identifisere preg er det viktig å sammenligne verkene. Da kan man se om det er noe ved kunstnerens form- og fargevalg. Ved å sammenligne opp mot andre kunstnerne kan man se forskjellen i pregene. Dersom enkelte form- eller fargevalg blir gjentatt i flere verk, er dette et så tydelig preg at man kan si det er kunstnerens «signatur».

Deretter vil vi vurdere i hvilken grad Il Tempo Gigante har preg av Bjarne Sandemose og Caprino Filmcenters skapende innsats og i hvilken utstrekning resultatet er originalt. Dette skal gjøres ved å sammenholde Il Tempo Gigante med Kjell Aukrusts bidrag, Reodor V-20 (Tegning A). Det har ikke vært et mål å beskrive totaliteten i preget til kunstneren Kjell Aukrust eller i kunstnerfellesskapet Caprino Filmcenter (som inkluderte Ivo Caprino og Bjarne Sandemose). Dette er heller ikke relevant, da det som skal vurderes er Aukrusts preg som er i Reodor V-20, og eventuelt det preg som måtte finnes igjen i Il Tempo Gigante (både fra Aukrust og Caprino Filmcenter). I denne sammenhengen har vi sett det som særlig relevant å se på Flåklypa-miljøet, da i sær oppfinnelsene til Reodor Felgen og bilene som Kjell Aukrust har tegnet. I vurderingen av Bjarne Sandemose og Caprino Filmcenter har vi for det meste konsentrert oss om dukkefilmene, og i disse er det først og fremst gjenstandene vi har analysert.

3.5.1 Hva er det Aukrustaktige preget som gjenfinnes i Reodor V-20?

Kjell Aukrust blir beskrevet som en mangfoldig kunstner med et repertoar som veksler fra det burleske til det poetiske (Cappelen, 1989: 8). Mannskapsavisa hører til det førstnevnte. Målgruppen for denne avisa var i hovedsak unge menn i Forsvaret. Det er i denne avisa Aukrusts «Flåklypaunivers» oppstår (se figur 70).

Figur 70: Utdrag fra Mannskapsavisa

De ulike karakterene i spalten blir først introdusert i stripen «Våre Duster» (1954-1963, se figur 71). I 1967 blir spalten relansert som «Flåklypa Tidende» (se figur 72).

Figur 71: Mannskapsavisa, «Våre Duster», 1960

Figur 72: Mannskapsavisa, Flåklypa Tidende, 1967

I presentasjonen av Kjell Aukrust som kunstner fremheves ofte forholdet til Alvdal og de særnorske bygdene. Kjell Aukrust har «...**forblitt trofast mot det opprinnelige i seg selv; mot bygden og dialekten og barndommen i Alvdal**» (Cappelen, 1989: 10-12). Han blir også beskrevet som en norsk realist (Rolv Wesenlund i *Jø så fyse*, Cappelen, 1989: 242).

Bygdenorge kjennes igjen i tegningen Reodor V-20. Man kan forestille seg sykkelreparatør Reodor Felgen som en bygdeoriginal. Han har en jordnær holdning, samtidig som han også er oppfinner bak de underligste kreasjoner. Aukrust blir også fremstilt som en iakttagere som er inspirert av det han ser i dagliglivet (Dagfinn Grønset i Hoel, 1974: 7). Et eksempel på at Kjell Aukrust iakttar og tegner sin egen versjon av det han ser er Lamborghini GTS til sjeik Ben Redic Fy Fazan, som er gjengitt i *Flåklypa Tidende* 8. årgang i 1978. Denne har fronten til en Lamborghini Miura (1966) og bakparten til Lamborghini Jarama (1970) (se figur 73-75).

Figur 73: Lamborghini GTS, Flåklypa Tidende 6. årg (1978)

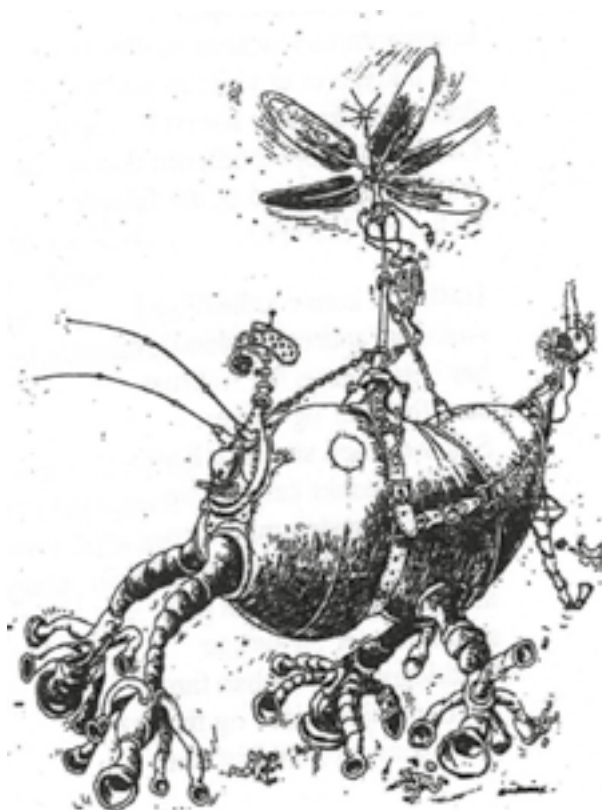

Figur 74: Baksiden: Lamborghini Jarama (1970)

Figur 75: Framsiden: Lamborghini Miura (1966)

Det Reodor finner opp er ofte sammensatt av gjenstander som man kan finne rundt omkring i et verksted, i et hus eller på gårdstunet. Det er ikke noe masseprodusert over disse gjenstandene, de er tydelig hjemmesnekret og litt røffe i kantene. Oppfinnelsene til Reodor Felgen består ofte av kjente gjenstander, sammensatt på en ny og forunderlig måte for å oppnå en tiltenkt funksjon. Som eksempel kan det vises til oppfinnelsen «**Skattesugern med kompressor**» som er «...**en nyttig oppfinnelse som automatisk peiler inn skattesnytere. De suges opp i en mørk og ufyselig gummipose, hvorefter kompressoren tømmer lommene for portemone; lommerusk og selvtillit**» (Markedsoperatørene, ukjent år: 4, se figur 76) Oppfinnelsen tar idéen om at skattekreveren suger ut alt av folk på en bokstavelig måte.

Figur 76: Skattesugern med kompressor.

Stilen til Aukrusts blir presentert både som poengtert og med en fabuleringsglede (Leif Østby i Cappelen, 1989: 253). Det er karakteren som er det viktigste. Dette er gjenkjennelig i Reodor V-20 og mange av Reodors andre oppfinnelser. Uttrykket er lappete, kaotisk, overdrevet og sammensatt av en masse uforklarlige «greier».

Selv om Aukrusts illustrasjoner holder høy kvalitet, kan man ikke si det samme om gjenstandene som Reodor Felgen har laget (se figur 77-78). Tvert i mot er Reodor Felgens oppfinnelser ofte skrøpelige og han fremstår derfor som en «anti-helt». Oppfinnelsene hans er bygget på en utrolig idé, men formgitt på en måte som gir inntrykk av at det er ikke alltid det går som Reodor tenkte. Oppfinnelsene er ofte lappet sammen eller har tvilsomme konstruksjoner.

Figur 77: Flåklipa Tidende 7. årg (1981)

Figur 78: Eksempel på en humoristisk Reodor oppfinnelse som framstår som skrøpelig og «anti-helt.» Fra Flåklipa Tidende 6. årg (1978)

Oppsummert kan Reodor Felgens oppfinnelser i Kjell Aukrusts Flåklipaunivers sies å ha følgende preg:

- Uttrykket er styrt ut fra idéen om hva gjenstanden er**
- Hjemmesnekret/lappete**
- Røft/voksenhumor**
- Kaotisk/fabulerende**
- En utrolig oppfinnelse, men fungerer den? (preg av «anti-helt»)**

3.5.2 Hva er Caprino-preget?

Samarbeidsformen i Caprino Filmcenter tilsier at det Bjarne Sandemose skapte i Caprino Filmcenter også blir uløselig knyttet til Ivo Caprinos personlighet og preg. Før Kjell Aukrust kom inn i bildet hadde Bjarne Sandemose og Ivo Caprino arbeidet sammen i 23 år og gjennom dette skapt et felles preg i gjenstandene.

I Per Haddals biografi (1993) om Ivo Caprino vektlegges det nasjonalromantiske som en sentral komponent i kunstnerpersonligheten. Nasjonalromantikken var opptatt av å gi et ideelt bilde av virkeligheten, og naturen er ofte en sentral og storstilt ramme rundt personene og handlingene i kunsten (se figur 79). *I Veslefrikk med fela* (1952) og de andre Eventyrfilmene kommer det nasjonalromantiske tydelig frem (se figur 80-81). Dette er også tydelig i *Flåklypa Grand Prix* (se figur 82), både i åpningss-

Figur 79: Eksempel på nasjonalromantikken. Brudeferd i Hardanger, Tide-
mann og Gude.

Figur 80: Veslefrikk med fela (1952)

Figur 81: Askeladden og de gode
hjelperne (1961)

Figur 82: Flåklypa Grand Prix (1975)

cenen, huset til Reodor Felgen og i de mange gjenstandene han omgir seg med. Man kan se det nasjonalromantiske materialisere seg i detaljer som kister, rosemalte gjenstander, smijernsdetaljer, dreiede detaljer, og utformingen på dører og annet med en utstrakt bruk av dekor og pyntehoder på naglene. Man kan også se det i material- og fargevalget; trevirke og messing ispedd klare rød og blåfarger. Det er åpenbart at detaljene og fargene er tatt med for utsmykkingens skyld og ikke som bare er funksjonelle innretninger.

Den danske forfatter og kritiker Svend Kragh-Jacobsen beskrev deler av uttrykket til Caprino som hans «bevisst naive stil». «**Det er lykket Caprino [...] - takket være sin bevisst naive stil - å treffe en eventyrtone som på riktig måte**», skrev Kragh-Jacobsen om *Veslefrikk med fela* i *Berlingske Tidende* (1954, sitert i Haddal, 1993: 106). Stilen er ikke realistisk, men dreier seg «**animasjon med humørfyllt fantasi**» (Haddal, 1993: 163). Dette kommer veldig godt frem i *Reve-enka* (1962) der de ulike frierne (reven, ulven og bjørnen) har noe som gir inntrykk av en dress på seg, i stedet for vanlig pels (se figur 83). Haren har noe som ligner på en pologenser. Caprinos versjon av Flåklypauniverset slik det fremstår i *Flåklypa Grand Prix* har også dette familievennlige og lune ved seg.

Figur 83: Klær/pels, Reve-enka (1962)

Et annet vesentlig trekk ved Caprinos stil er det har en gjennomgående kvalitet (Haddal, 1993: 157 og Fonn, 1994), blant annet med punktfotografering. Caprino beveget figurene likevel 24 ganger per sekund i motsetning til mange andre animatører som «bare» beveger dem 12 ganger per sekund. Flere av gjenstandene som bare er så vidt synlige i filmene har likevel blitt modellert i detalj (se figur 84). Det ble også brukt profesjonelle skuespillere til å gi stemmer til figurene (Haddal, 1993:157).

Figur 84: Utførlig utforming av detaljer og kulisser, Flåk-lypa Grand Prix (1975)

Caprino-preget er også kjennetegnet ved en bevisst rendyrking av personlighetene. Dette viser eventyrfortellingene ved at de har tydelige helteskikkelser og andre arketyper (Haddal, 1993:155). Det gir seg uttrykk i figurene i særlig grad, siden formgivingen viser om de er åpne, undrende, redde eller lignende. Det kommer også til en viss grad til uttrykk i formgivingen av gjenstandene, siden disse ofte følger sinnsstemningene og omgivelsene som er i fortellingen (se figur 85).

Figur 85: Rendyrkede narrativer: Veslefrikk med fela (1952)

I tillegg er det ofte en gjennomgående en struktur og en orden. Det er utstrakt bruk av symmetri og geometriske basisformer. Formene har avslippede og avrundede kanter. Fargene som dominerer er rødt og blått. Tilleggsfarger er gult og grønt. Distribusjonen av fargene er ofte den samme (se figur 86-91).

Figur 86: Fra introduksjonen til Caprinos eventyrlige verden (DVD, 2005)

Figur 87: Et hundeliv (1958)

Figur 88: Askeladden og de gode hjelpere

Figur 89: Askeladden og de gode hjelpere

Figur 90: En dukkedrøm (1950)

Figur 91: Et hundeliv (1958)

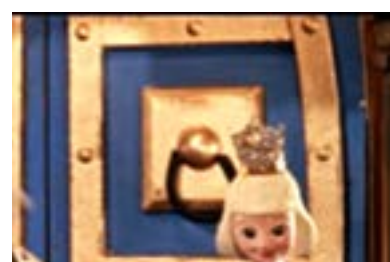
Helten er ofte kledd i blått eller rødt. Han eller hun stikker seg tydelig frem. Hver scene har også elementer av rødt eller blått i seg. I tillegg er det mange elementer som er tofarget, hvor en hel flate er i en farge, og sirkulære elementer i en annen farge er distribuert symmetrisk rundt flaten. Dette er såpass utpreget brukt at det kan sies å være en Caprino-signatur (se figur 92-94).

Figur 92: Askeladden og de gode hjelpere (1961)

Figur 93: Soyamaskinen fra Papirdra-gen (1963)

Figur 94: Askeladden og de gode hjelpere (1961)

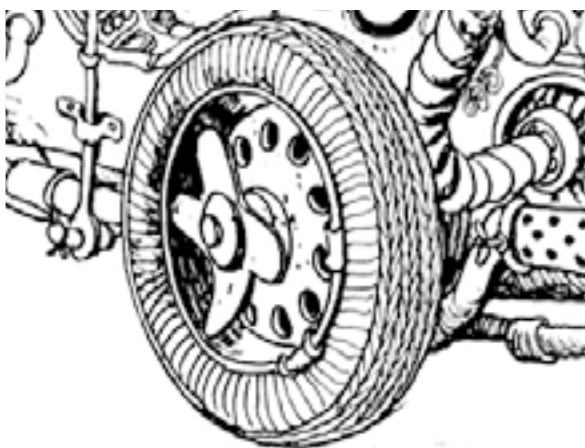
Caprino-preget er altså sammensatt. Det har et nasjonalromantisk drag, det er familievennlig og tydelig kvalitet er gjennomgående. Preget materialiserer seg gjennom de samme fargene og bruk av mange av de samme formelementene.

3.5.3 Aukrust vs. Caprino

Nasjonalromantisk vs. hjemmesnekret

Caprino Filmcenters preg er typisk idealiserende, gjerne med bruk av søljer, nagler og beslag. Det er utformet i klare nasjonalromantiske farger. Aukrust tegnet fra bygda og gjenstandene i hans tegninger var skrudd sammen av det man kan finne på bygda eller har tilgjengelig. Disse tegningene er oftest i sort-hvitt. Enkelte av gjenstandene, slik som smijern, kan ha et nasjonalromantisk drag. Stilen hans vil likevel ikke kunne beskrives som nasjonalromantisk, siden denne stilen innebærer å idealisere langt mer enn det Aukrust gjorde. Aukrusts fremstillinger var i større grad karikeringer av personene og situasjonene disse personene er en del av. Det er mye varme i skildringene, men historiene fremstiller ikke et idealisert liv på bygda. I Caprinos verden er alt mer idealisert, slik nasjonalromantikken som stilretning innebærer.

Helhetsuttrykket endres fra Kjell Aukrusts illustrasjon Reodor V-20 til den ferdige filmbilen Il Tempo Gigante. Filmbilen har et tydelig preg av Caprino ved at den har fått et nasjonalromantisk uttrykk og at den er langt vennligere enn Reodor V-20. Det hjemmesnekrede uttrykket som kom fra Kjell Aukrust er tonet ned. Il Tempo Gigante er ikke lappet sammen (se figur 95).

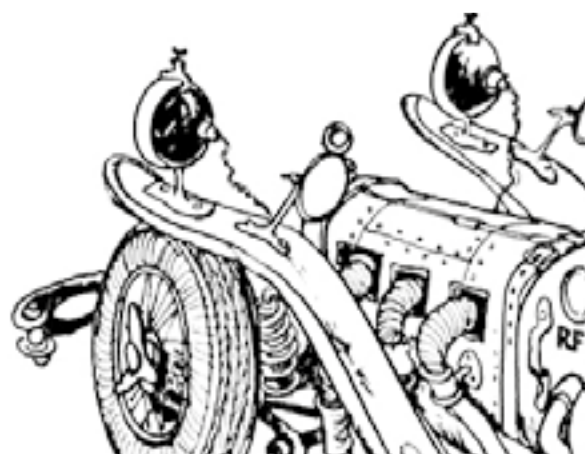

Figur 95: Reodor V-20 er langt mer «hjemmesnekret».

Familievennlig vs. voksenhumor

Caprinos utforming innebærer myke hjørner, klare farger og tydelige former, som gir et vennlig uttrykk. Figurene og miljøet har ofte en lunhet i seg. I *Mannskapsavisa* og *Flåklupa Tidende* har Aukrust en målgruppe som er unge menn (soldater). Dette gir ofte en voksen humor, som står langt unna den stilen Caprino representerer.

Dette gir seg også utslag i endringen fra Reodor V-20 til Il Tempo Gigante. Jevnt over har Il Tempo Gigante blitt mindre taggete og kantete enn Reodor V-20 (se figur 96).

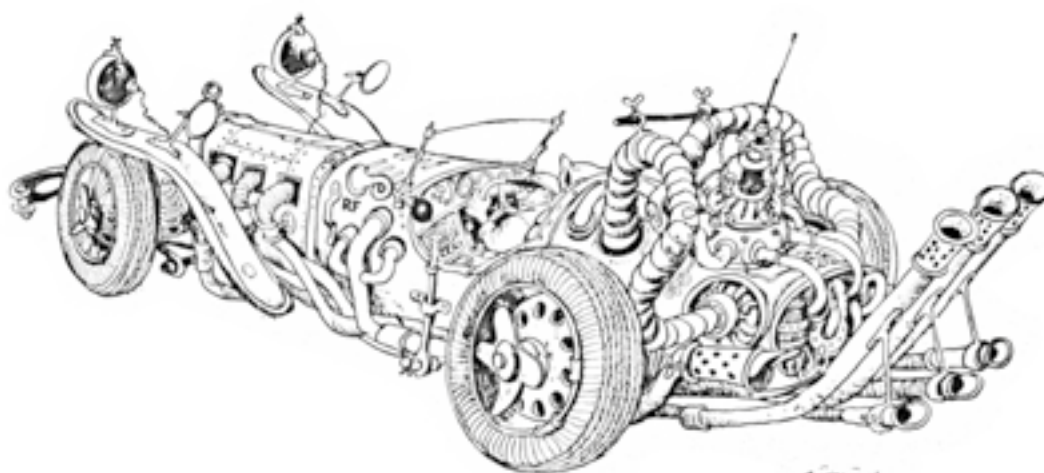
Figur 96: Reodor V-20 har flere «tagger», se lykter og vindu.

Kvalitetsprodukt vs. skjøpelig/lappet sammen

Caprinos gjenstander tåler en del og gjør jobben de skal. Noen er slitt, men de har en patina som understreker at det er kvalitetsmaterialer som blir brukt til å bygge med. Aukrusts Reodor Felgen lager imidlertid gjenstander som bokstavelig talt er lappet sammen av det man har, noe som gir det et rufsete preg. Har det for eksempel gått hull på dekket, så blir det plastret, eller man trenger hyssing til å feste deler. Konstruksjonen gjør at de ser ut til å falle sammen. Det gjør ikke Caprinos gjenstander.

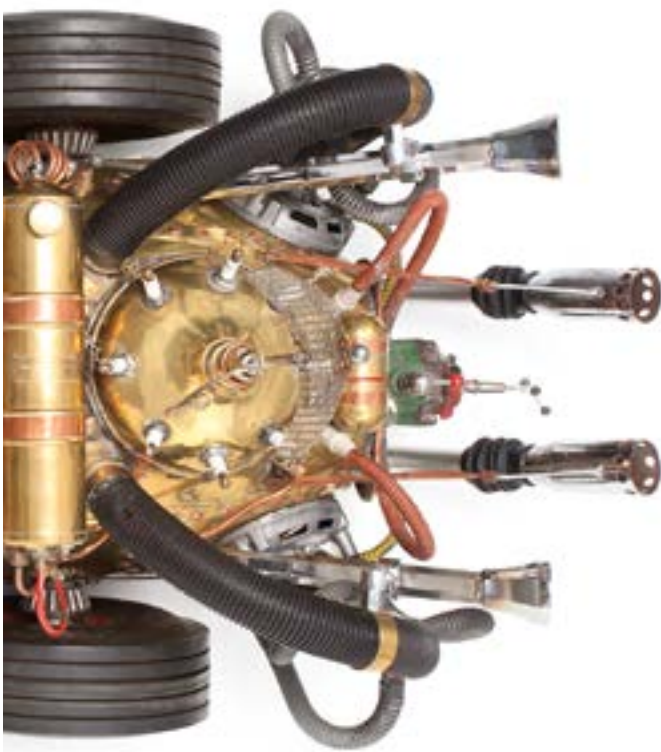
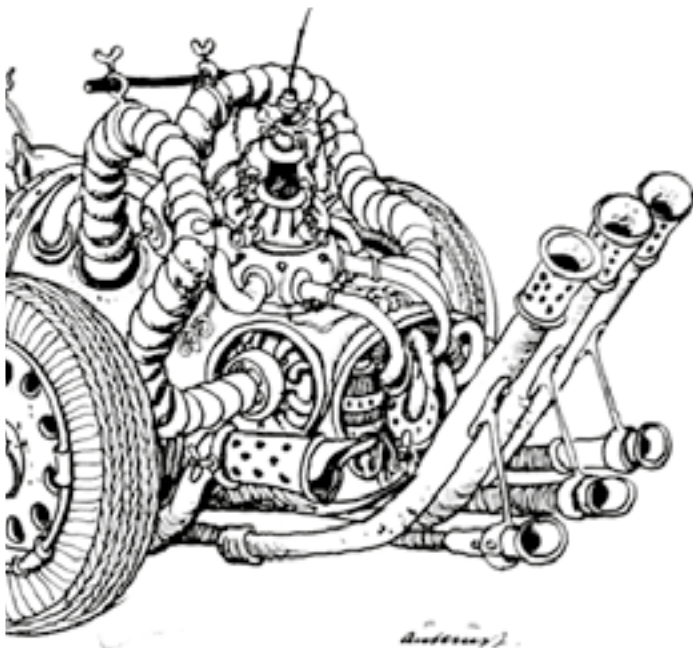
Figur 97: Filmbilen Il Tempo Gigante

Figur 98: Reodor V-20

Strukturert vs. kaotisk/fabulerende

Det er en harmoni og orden i Caprinos forskjellige verk. Det er mye bruk av geometri og repetisjon av formelementer og farger for å skape struktur. Aukrust har, på den andre siden en fabulerende kreativitet som vekker latter. Det er «mye greier» som ikke ligger i orden.

Figur 99: Bakpart. Reodor V-20 sett fra siden. De seks eksosrørene er ikke symmetrisk plassert.

Il Tempo Gigante sett ovenfra.
Alle detaljene er symmetriske.

Helt vs. anti-helt

I Caprinos verden hjelper gjenstander helten å nå målet sitt. De fungerer. I Aukrusts bøker og magasinbidrag lager Reodor Felgen oppfinnelsene som skal klare det utroligste, men de kolliderer og gjør dermed oppfinneren til en underlig skrue, muligens en anti-helt. Karakterene klarer ikke helt å gjennomføre det de har satt seg fore. I sketsjen i *Flåklypa TV og Radio* skrevet av Kjell Aukrust fremstår Il Tempo Gigante i en antihelt-rolle hvor bilen slites i to (se figur 100), mens den i *Flåklypa Grand Prix* som Ivo Caprino, Remo Caprino, Kjell Syversen og Kjell Aukrust har skrevet sammen, har en hovedrolle som helt og vinner av tidenes billøp.

Dreiningen fra Aukrust-preg til Caprino-preg ved overføringen fra tegning til skulptur eller modell er tydelig også i blomsterpinnemaskinen, kamerasykkelen, Solans sykkel og Reodors verksted, og Caprino-preget brukes bevisst for å skape den ønskede opplevelse blant publikum (se punkt 3.1.5 over).

Figur 100: Øverst Flåklypa TV og Radio, filmbilen går i stykker. Ned-
erst. Filmbilen i Flåklypa Grand Prix
vinner racet.

3.5.4 Caprino Filmcenters bidrag til Il Tempo Gigante

Det er enighet om at filmbilen Il Tempo Gigante har verkshøyde. Uenigheten knytter seg til hva Caprino Filmcenter har bidratt med og således har rettigheter til. Vi vil nedenfor gå igjennom de områdene hvor Il Tempo Gigante skiller seg fra Kjell Aukrusts bidrag, Reodor V-20 (Tegning A), og vurdere i hvilken utstrekning dette har Caprino Filmcenters kunstneriske særpreg.

Overføring fra tegning til skulptur

En overordnet observasjon er at Aukrusts bidrag er i form av en todimensjonal tegning, mens Il Tempo Gigante er en tredimensjonal skulptur. For alle deler av Il Tempo Gigante er det gjort små og store kreative valg ved overføringen fra tegning til en tredimensjonal form som må tilskrives Bjarne Sandemose og Caprino Filmcenter.

Bakgrunnsidéen

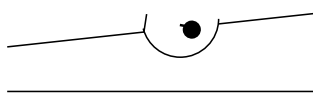
Reodor V-20 og Il Tempo Gigante bygger til dels på den samme bakgrunnsidéen. Vi tolker denne idéen som «en gammel racerbil skrudd sammen av det man har hjemme. Stor motor, med mange eksosrør og mange, store slanger og greier bak». Denne idéen er ny, og vil påvirke uttrykket på bilene. Dette gjør at det er noe likt mellom disse to bilene.

Når man ser nærmere på de to bilene er det likevel vesentlige forskjeller mellom dem, og bakgrunnsidéen har endret seg noe. Reodor V-20 er tegnet som en bil som har enorme dimensjoner (sett ut fra den lille sjåføren), med en énmannscockpit. Il Tempo Gigante har dimensjoner som ligger nærmere en vanlig bil. Den har en tomannscockpit.

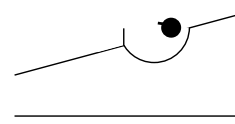
En idé har ingen verkshøyde.

Figur 101: Bakenforliggende idé, lavt tyngdepunkt

Reodor V-20 (Tegning A)

Filmbilen Il Tempo Gigante

Figur 102: Fra én manns- til tomannscockpit

Tegning A

Fra fjernsynsprogrammet Lørdagskveld med Eirik Bye (NRK, 01.05.1971)

Filmbilen

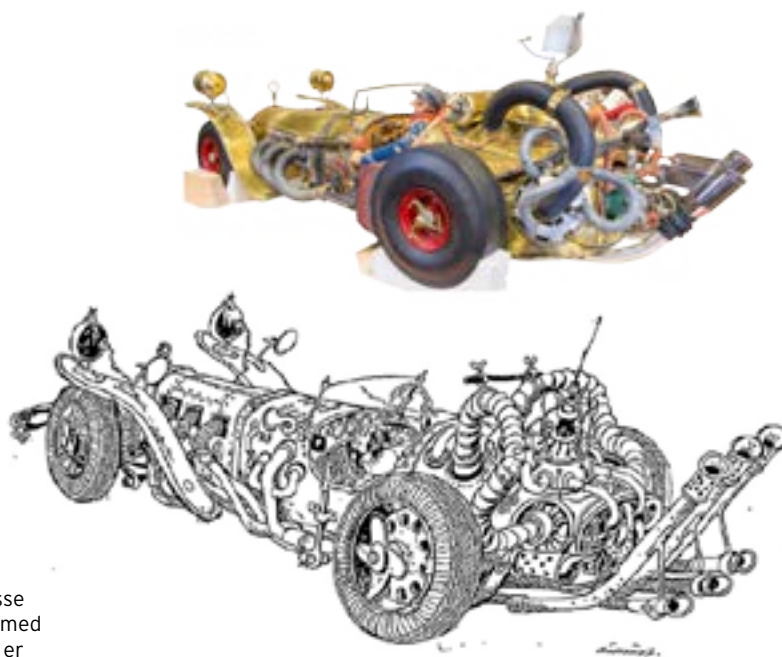
Komposisjon og dimensjoner

Utformingen av idéen av énmanns- og to-mannscockpit er forskjellig. Størrelsen og proporsjonene til Reodor V-20 er forskjellig (se figur 103). Reodor V-20 er veldig stor, med et lavt tyngdepunkt. Il Tempo Gigante er mer kompakt, kortere og har et høyere tyngdepunkt. Reodor-figuren i V-20-tegningen er relativt sett langt mindre, og bilen fremstår derfor som vesentlig større enn hva som er tilfelle for filmens Il Tempo Gigante. Karosseriet på Reodor V-20 er mer langstrakt og blir langt mer dominerende enn slik det fremstår på Il Tempo Gigante.

Il Tempo Gigante fremstår, i samsvar med Caprinouttrykket, som mindre ekstrem enn den overdrevne Reodor V-20 med sitt klare Aukrust-preg.

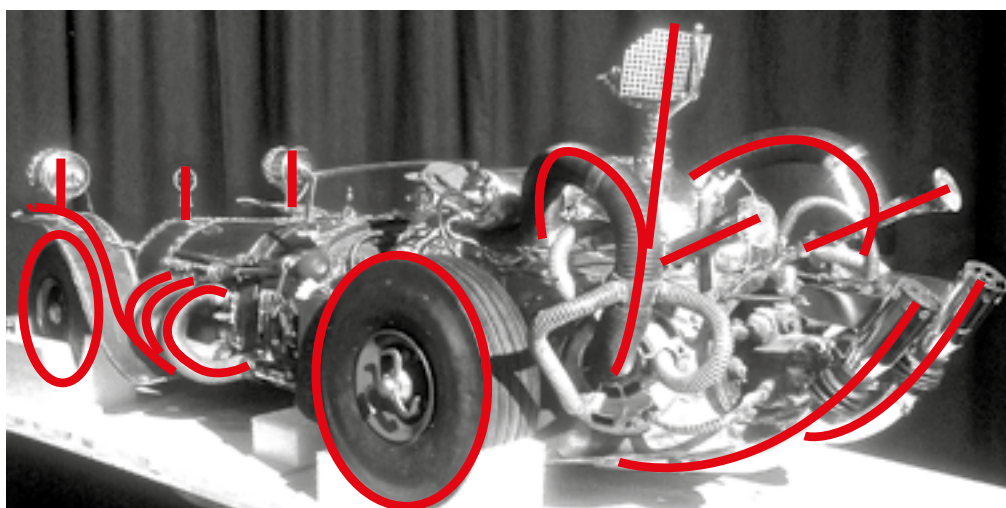
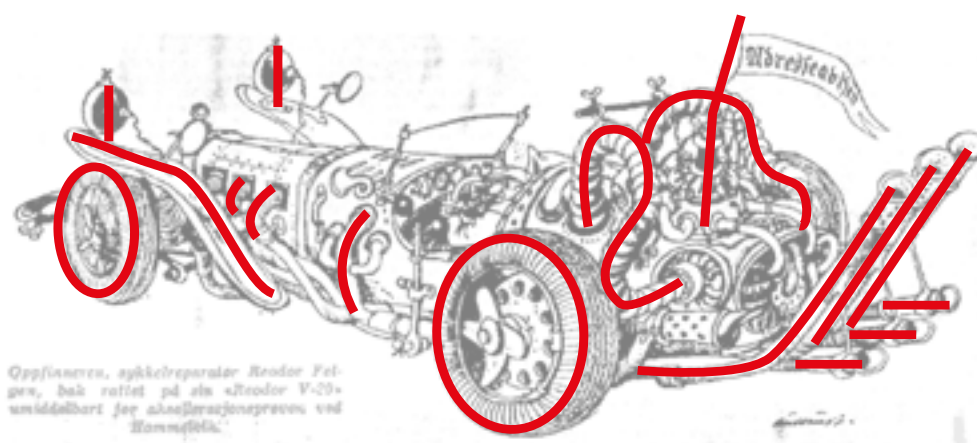
Il Tempo Gigante fremstår også med en tydeligere gjennomgående rytme i formen. Symmetri, struktur og balanse er virkemidler som ofte er brukt for at objektet skal oppfattes som attraktivt. Dette er vesentlig ved et så komplekst objekt som en bil. Øyet leter etter logikk, og symmetri er med på å gi objektene nettopp dette. Organiseringen av slangene gir Il Tempo Gigante en struktur og dermed også en logikk. Dette til tross for at funksjonene ikke kan leses ut av formene. Il Tempo Gigante fremstår som luftigere og med mer kraft enn Reodor V-20 (se figur 104). Andre elementer som også bidrar til å skape et inntrykk av balanse og struktur er plasseringen og forholdene mellom ulike detaljer, slik som «karbidlyktene» på skjermene, hjulene, radar, raketrør og bremsekloss. Samlet fremstår Il Tempo Gigante med et kraftfullt uttrykk der slangene gir et inntrykk av å løfte opp bakparten, med en radar som gir den ytterligere høyde, samt at alle eksosrørene, «raketrørene» og de store spenstige slangene er vendt skrått oppover. Dette bidrar etter vårt syn til å gi Il Tempo Gigante et klart Caprino-preg.

Det finnes utallige variasjonsmuligheter ved valg av hovedform og hvordan de ulike komponentene skaper en rytme i formen. Valg av hovedform og hvordan de ulike komponentene skaper en rytme i formen gir et særpreg som har verkshøyde for Il Tempo Gigante. Enkeltvis er de ulike detaljene interessante, men det er samspillet dem i mellom som gir Il Tempo Gigante den unike formen den har. Vi finner ikke denne komposisjonen igjen i Reodor V-20 eller noen av tegningene som Kjell Aukrust laget til storyboardet som fulgte manuskriptet til *Flåkløya Grand Prix*. Den helhetlige komposisjonen tilskriver vi Caprino Filmcenter.

Figur 103: Figurene har på disse bildene samme størrelse. Dermed ser man godt at Reodor V-20 er en enorm bil sammenlignet med Il Tempo Gigante.

Figur 104: Tydeligere struktur og rytme i Il Tempo Gigante enn Reodor V-20

Fronten

Il Tempo Gigante er naturligvis modellert som en tredimensjonal gjenstand og har derfor naturligvis fått en front. Fronten vises ikke på Kjell Aukrusts tegning av Reodor V-20 (Tegning A). Som for alle biler er fronten vesentlig for å gi Il Tempo Gigante dens personlighet. Fronten på Il Tempo Gigante, hvor to av lyktene har øyelokk, de andre lyktene står på skjermene og utformingen av støtfanger, gir bilen antropomorfe (menneskelignende) trekk. De nederste lyktene ser ut under øyelokkene sine, mens de øvre lyktene blir som lyskastere som belyser det man ser på. Komposisjonen og formvalget i fronten er videre med på å gi Il Tempo Gigante et undrende og åpent uttrykk. Den fremstår som vennlig, noe som er svært sentralt for Caprinouttrykket.

På Il Tempo Gigante er de støtdempende fjærene til forhjulene montert på en sylindrisk form med et halvkuppelformet hode, i tillegg er det en anretning som er festet i forskjermene hvor ledningene fra lampen er festet. På Reodor V-20 er det bare en antydning til fjær.

Il Tempo Gigante har sveiv og radiator med bikubeformet mønster og en ramme i kobber. Utformingen av radiatoren er uvanlig. Støtfangeren er utførlig utformet med dekorative nagler. På Reodor V-20 er det bare antydning til støtfanger. Utformingen kan tilskrives Caprino Filmcenter. Utallige tidligere filmer viser at Ivo Caprino var glad i dekorative nagler. Enkeltdetaljer, slik som frontens ramme (som er basert på Aksel Sandemoses skrivemaskin), fremstår som unike. Det samme gjelder støtfangeren, som er detaljert med flere dekorelementer.

Ingen av Kjell Aukrusts tegninger til storyboard for *Flåklypa Grand Prix* har den samme fronten. Tvert i mot viser Aukrusts tegninger en langt smalere front.

Fronten til Il Tempo Gigante er et godt eksempel på at Bjarne Sandemose uten noen tegninger har skapt et kunstnerisk uttrykk som er særegent og som skiller seg fra andre biler og fra Kjell Aukrusts røffe og hjemmesnekrede stil.

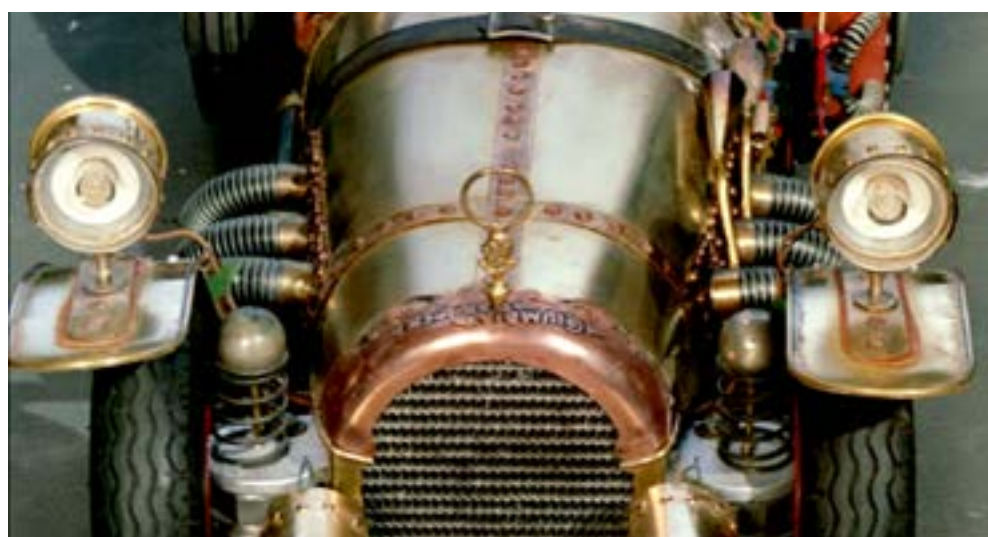
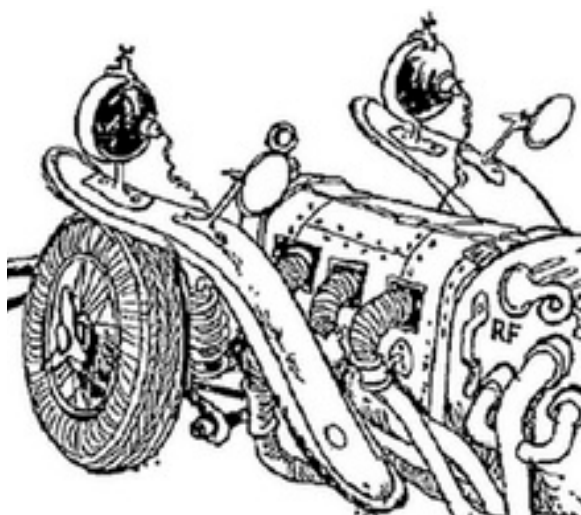
Figur 105: Fronten

Store karbidlykter plassert på kraftige skjermene

Lyktene på Il Tempo Gigante er annerledes enn på Reodor V-20. De kan tolkes til å være «karbidlykter». Skjermene har en kraftigere bue enn på tegningen. Det synes også å være større avstand mellom lyktene og de fremstår som mer ruvende på Il Tempo Gigante enn på Reodor V-20. Karbidlyktene på Il Tempo Gigante har en tydelig symmetri og forholdet mellom formen på lyktehodet, og stangen den står på er dimensjonert slik at det gir den et karakteristisk uttrykk av å nesten ha for store lykter. De er også utførlig detaljert med symmetriske bånd, nagler og halvkuler.

Lyktene som vises på bilen i Kjell Aukrusts tegninger til storyboard for *Flåklipa Grand Prix* er likere Reodor V-20.

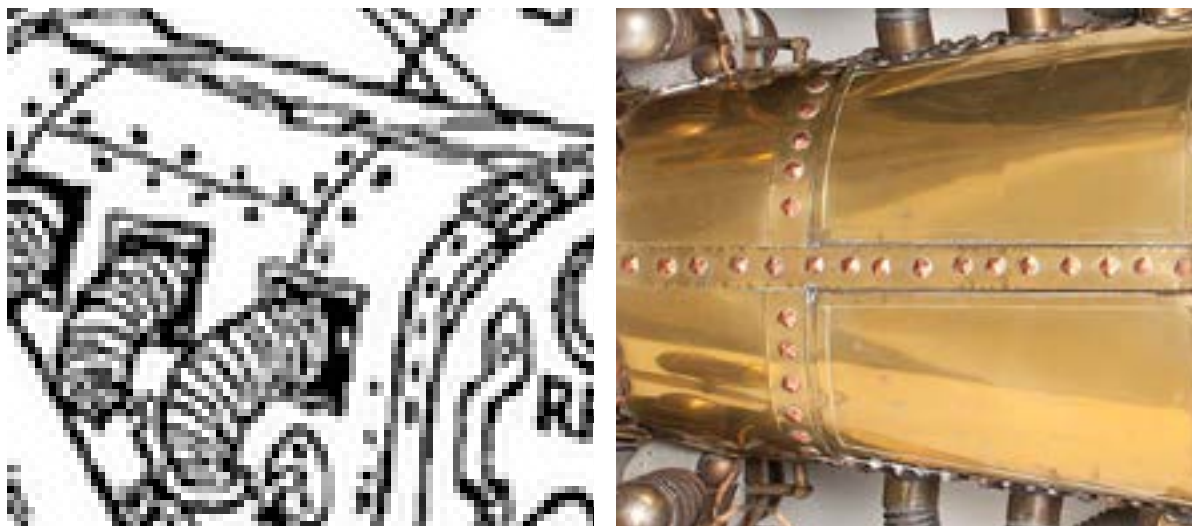
Utformingen av «karbidlyktene» på de kraftige buede skjermene er med på å gi Il Tempo Gigante et særpreg (se figur 106) som er forskjellig fra Reodor V-20. Il Tempo Gigante får dermed et personlig og individuelt uttrykk som kan beskrives som vennlig og åpent. Caprino Filmcenter var særlig opptatt av det familievennlige, og kan tillegges denne endringen.

Figur 106: Panser med «karbidlykter»

Pyntelist på panser

I bilverdenen er det vanlig at platene på panseret er naglet sammen slik som på Reodor V-20 hvor hver plate er naglet. På Il Tempo Gigante er naglene derimot plassert mellom platene og har fått pyntehoder. Dette fremstår svært markert og blir som en pyntelist. Pyntelisten har ingen funksjon. Denne dekoreringen med nagler er med på å gi Il Tempo Gigante et karakteristisk uttrykk. Bilen på Kjell Aukrusts tegninger til storyboard for *Flåkløya Grand Prix* har ikke pyntehoder og markerte overganger. Pyntelisten er uten tvil Caprino Filmcenters påvirkning siden pyntelister og nagler er brukt i så stor utstrekning i Caprinos andre verk at det nærmest må sees på som en signatur (se figur 107).

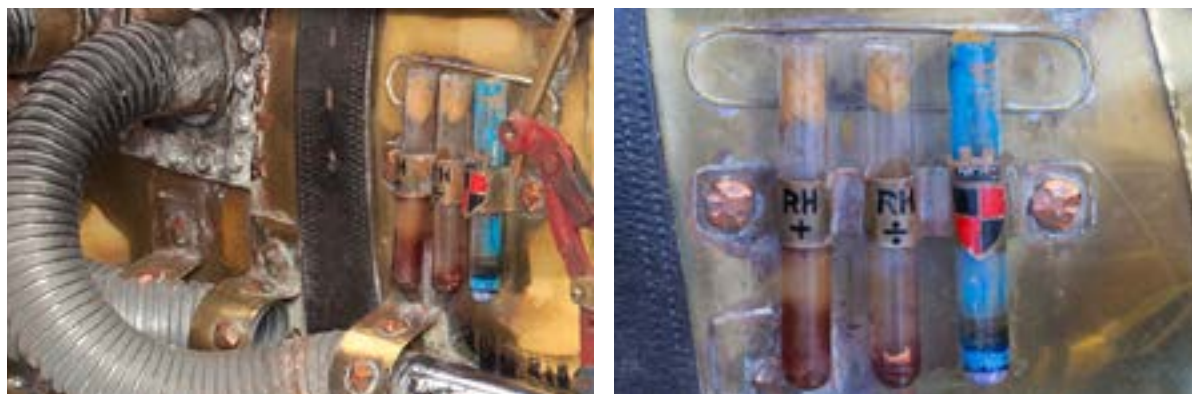

Figur 107: Pynteliste på panser

Reagensrør

Andre vesentlige detaljer som finnes på Il Tempo Gigante, men som ikke finnes på Reodor V-20 er reagensrørene.

Utformingen av reagensrør med holder har ingen funksjonell betydning, og er heller ikke vanlig på biler i alminnelighet. Hvis formålet var å overføre blod ved ulykker, skulle en tro at en blodpose hadde vært mer nærliggende ettersom reagensrør først og fremst brukes når en donerer blod. Vi anser derfor dette som et originalt element der variasjonsmuligheten ved utformingen er stor. Reagensrørene er utførlig utformet til å passe inn i en helhet. Det kunstneriske preget disse har fått er typisk for Caprino Filmcenter.

Figur 108: Reagensrør, Filmbilen Il Tempo Gigante

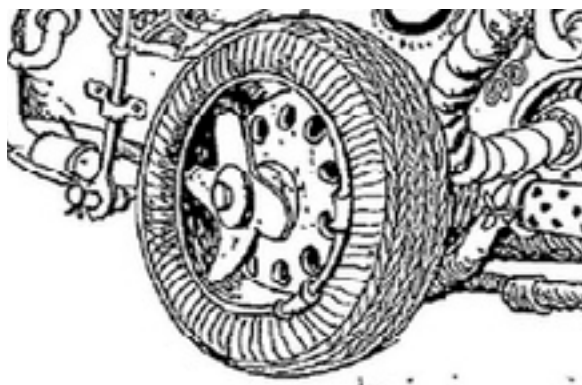
Bakhjul med bremsekloss og dekornagler

Hvordan hjulene og felgene er utformet er en svært viktig del av uttrykket til en bil. Il Tempo Gigante har en helt annen hjul og felg-type enn Reodor V-20. Hjulene på Il Tempo Gigante har en mindre rød felg og dekkene er tykkere enn det som er normen. Dette er en type utforming på hjul som ikke er vanlig i racerbiler, i historiske biler eller i biler i dag. Dette bidrar til å gi Il Tempo Gigante et annet uttrykk enn Reodor V-20.

På Il Tempo Gigante er knock off-muttere på bakhjulene trevingede og vinklede, og fremstår som mer elegante enn på Reodor V-20 (se figur 109). Det kunstneriske preget, og ikke minst bruken av farger, er tydelig Caprinos.

Ingen av Kjell Aukrusts tegninger til storyboard for *Flåklypa Grand Prix* har den samme felgen.

I tillegg har Il Tempo Gigante også en bremsekloss på venstre bakhjul som er svært vesentlig for uttrykket. En slik bremsekloss på en racerbil er svært uvanlig. Bremseklossen er ikke på Reodor V-20, men kan gjenfinnes på to av Aukrusts skisser til storyboardet for *Flåklypa Grand Prix*. Storyboardet viser imidlertid ikke de karakteristiske naglene som bremseklossen får i endelig utforming på Il Tempo Gigante, som gir bremseklossen et umisskjennelig Caprino-preg.

Figur 109: Karakteristiske hjul og bremsekloss

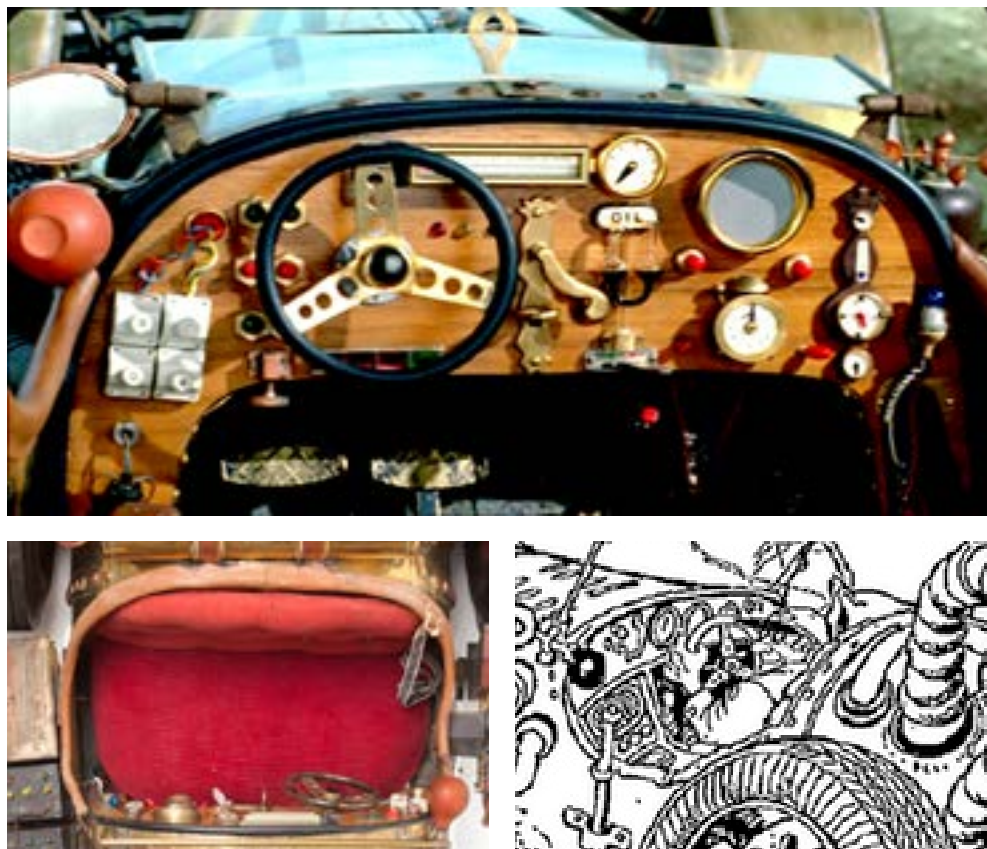

Dashbord og cockpit

Dashbord og cockpit er knapt synlige på Reodor V-20 og er utformet selvstendig på Il Tempo Gigante. Dashbordet i Il Tempo Gigante er sammensatt av en rekke detaljer, som selvsagt må være tilgjengelig for fører, men variasjonsmulighetene ved utformingen av hver enkelt detalj er likevel stor. Valgene i cockpit for øvrig, som det karakteristiske røde setetrekket, er tydelig preget av Caprino Filmcenters skapende innsats gjennom bruk av materialer og fargevalg.

Både dashbord og cockpit er beskrevet veldig kort i manuskriptet til *Flåklypa Grand Prix*. Dashbord og cockpit på Kjell Aukrusts tegninger til filmens storyboard har en helt annen uforming (se figur 110).

Figur 110: Dashbord og cock-pit

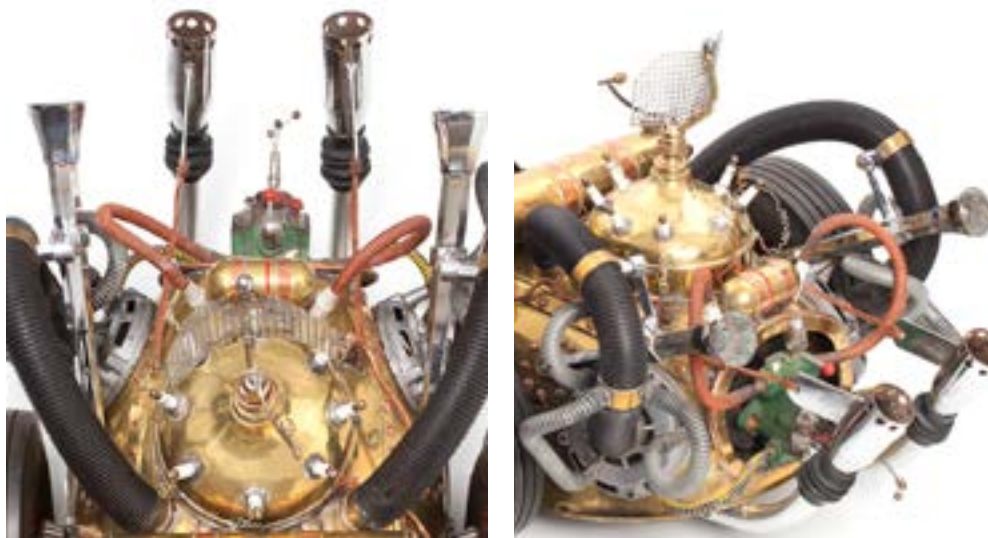
Bakpart

Bakparten på Il Tempo Gigante er mer strukturert enn på Reodor V-20, samt at noen av delene på bakparten er kapslet inn, mens de på Reodor V-20 synes å være åpne (se figur 111). Il Tempo Gigante har også oppheng med småslanger og dyser. Il Tempo Gigante har gummiringer på eksosrørene som stikker ut av bilen. Ingen av tegningene til Kjell Aukrust i manus med storyboard har den samme bakparten. Tvert imot har den enten en bakpart som er likere Reodor V-20, eller den har fått en helt ny utforming.

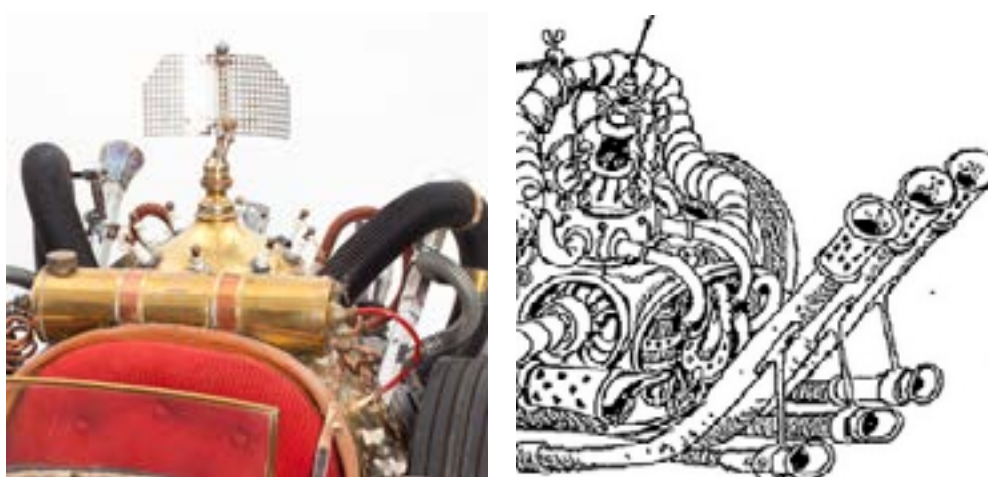
Dette bidrar til å gi bilen et mer solid kvalitetspreg. Dette designgrepet er uten tvil tatt under Caprino Filmcenters innflytelse.

To skråstilte rakettrør

En annen viktig forskjell mellom Il Tempo Gigante og Reodor V-20, er at Il Tempo Gigante har to skråstilte rakettrør. Utforming og plassering av disse er godt tilpasset helheten. Symmetrien i plasseringen gjør at vi anser det for svært sannsynlig at det er Caprino Filmcenter som har valg ut og formgitt disse elementene.

Figur 111: Bakpart og radar.

Én radar på halvkuletank

En av de større forskjellene mellom Reodor V-20 som ble trykket i *Adresseavisen* i 1968 og Il Tempo Gigante er den karakteristiske radaren på tårnet. Dette er utvilsomt et særpregt trekk ved Il Tempo Gigante ettersom ingen kjent bil har radar med en slik utforming og plassering. I dokumentarfilmen *Dra meg baklengs inn i fuglekassa* (NRK, 1976) er den samme tegningen som ble trykket i *Adresseavisen* gjengitt med to radarer (se figur 111). Il Tempo Gigantes radar har derimot en annen utforming. På Il Tempo Gigante er det bare én radar, den er vendt forover (i filmen snurrer den rundt), og den har en kuleform på toppen. Denne kan også sies å være skapt i Caprinos ånd. Halvkuletanken er utførlig utformet. De hvite tennpluggene er symmetrisk plassert, og danner en kontrast til messingene. Etter vårt syn taler dette for at det er Caprino Filmcenter som har formgitt radaren på Il Tempo Gigante. Forskjellene i utforming sammenliknet med tegningen i NRK-dokumentaren, viser at det også er betydelig rom for kreative valg ved utformingen av radarer som denne generelt.

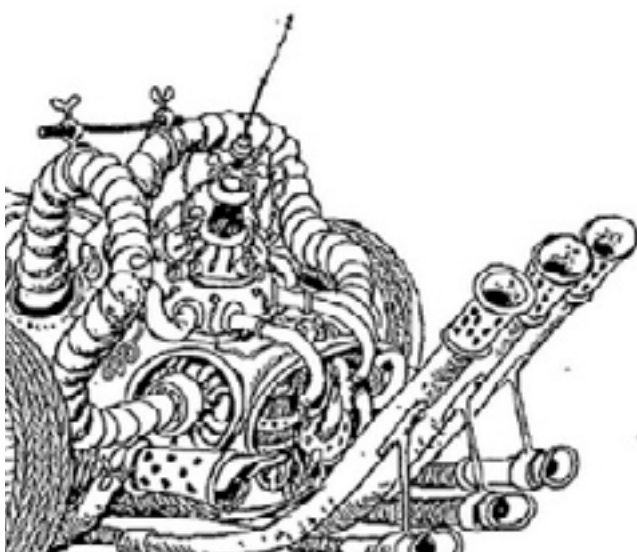
Radaren er tegnet av Aukrust til filmens storyboard, men en idé og ikke formgitt.

Halvkuletanken er utførlig utformet. De hvite dysene er symmetrisk plassert, og danner en kontrast til messingene som er en Caprino-signatur.

Slanger med feste

Spensten som slangene eller spiralrørene har fått på Il Tempo Gigante er også med på å gi bilen et luftig og sterkt uttrykk. Med sin visuelle dominans, er slangene med på å styre hoveduttrykket til film-bilen Il Tempo Gigante. Slangene på Reodor V-20 har en organisk form som minner om meitemarker. Reodor V-20 har videre et lavere tyngdepunkt og slangene er liggende og ikke høyreiste som på Il Tempo Gigante. De to luftige, symmetriske slangene og detaljering med messingbånd har et tydelig Caprino-preg og fremstår som en særpreget utforming på en bil.

Slangene er borte på tegningene Kjell Aukrust utformet til filmens storyboard (se figur 112).

Figur 112: Bakpart

Sprittank

Il Tempo Gigante har en sprittank i messing liggende på tvers bak cockpit. Denne mangler på Reodor V-20. Sprittank på en bil er særpreget, og det samme er materialvalget og plasseringen. Tanken bidrar til at Il Tempo Gigante fremstår symmetrisk og er sannsynligvis valgt ut og formgitt av Caprino Film-center.

Figur 113: Sprittank

Il Tempo Gigantes høyre side

Den høyre siden er ikke synlig på tegningen av Reodor V-20, og er i sin helhet selvstendig utformet av Caprino Filmcenter. Både vindmåler, ornamentert kiste og utvendig monterte batterier fremstår som særpreget utforming på en bil.

Figur 114: Høyre side til Il Tempo Gigante, Flåklipa Grand Prix

Farger og materialvalg

Reodor V-20 er i sort-hvitt. Den eneste indikasjonen på Aukrusts fargepreferanser for bilen før lanseringen av filmen er et bilde av Kjell Aukrust ved tegnebordet, hvor bilen er farget rød (se figur 115). Det at denne er i rødt er trolig ikke tilfeldig siden Aukrust brukte begrepet «Norges svar på den italienske Ferrari» og at den nasjonale racingbilfargen til Italia er rød («rosso corsa»).

Il Tempo Gigantes farger er svært karakteristiske. Først og fremst er den i heldekkende messing,

Figur 115: I bakgrunnen ser man tegning A malt i ferrarirød. Aukrust likte å omtale Il Tempo Gigante som Norges svar på Ferrari.

men den har også de karakteristiske røde felgene og sete, sorte slanger og sølvfargede rør. Samlet sett er fargevalgene unike og gir Il Tempo Gigante dens helt særegne uttrykk. Den har også en dominerende brun bremsekloss.

Distribusjonen av farger er vesentlig. Den utstrakte bruken av basisfarger, og enkeltelementer slik som sirkler som er symmetrisk distribuert på heldekkende flater, kjennes igjen fra tidligere Caprino-filmer og viser derfor en tydelig signatur som tillegges Caprino Filmcenter.

Messing som konstruksjonsmateriale er svært lite vanlig i bilbransjen, trolig fordi det er dyrt og i ubehandlet form krever mye vedlikehold. En mer konvensjonell måte å lage bil på er å forme den i stålplater, for så å lakkere den etterpå. En modellbil kunne også lages i tre, slik som Hunderfossens Il Tempo Extra Gigante er produsert. Selv om det var vanlig at gamle biler hadde enkelt detaljer (horn, lykter og radiatorpinne) i messing, er det svært uvanlig at hele bilen var i dette materialet. Valget er gjort fordi dette materialet tar seg bra ut på film, og er derfor et kunstnerisk grep. Det er imidlertid langt fra det eneste materialet som ville sett bra ut på film, så her var det stort rom for variasjonsmuligheter.

Kombinasjonen av farger utgjør et svært karakteristisk trekk ved Il Tempo Gigante. Fargene på Il Tempo Gigante kan gjennomgående spores tilbake til den tidligere produksjonen til Caprino Filmcenter. Dette er et typisk eksempel på hvordan Bjarne Sandemose utformet Il Tempo Gigante for at den skulle passe inn i en større helhet som Ivo Caprino hadde regien for.

Materialvalget er originalt. Valg og distribusjon av fargene er også særepreget og bærer et tydelig Caprino-preg.

Ingen av Kjell Aukrusts tegninger til storyboard er i farger.

Se nærmere diskusjon om fargebruk på senere tegninger i 4.2.1.

Øvrige dekorelementer

Il Tempo Gigante har fått en rekke dekorelement som ikke er å finne på Reodor V-20. Naglene har fått pyntehoder som er banket. Disse er brukt i utstrakt grad. Det er også omfattende bruk av elementer som kjennes fra norsk kunsthåndverk, slik som pynterader rundt lyktene og rosemalte kister. Disse har signaturen til Ivo Caprino og er sentrale for at Il Tempo Gigante som helhet fremstår som unik.

Få av Kjell Aukrusts tegninger til filmens storyboard viser nagler.

Figur 116: Nasjonalromantisk preg på detaljer og elementer.

Helhetsuttrykket

Når man studerer Reodor V-20 og Il Tempo Gigante nærmere ser man at Reodor V-20 har et langt mer lappete uttrykk som er typisk for Reodor Felgen oppfinnelser. De store slangene blir holdt oppe av en hyssing. Dette gir den et skrøpelig uttrykk. I Il Tempo Gigante har dette blitt omformet til det vennlige og skikkelige Caprinouttrykket. Il Tempo Gigante har jevnt over blitt langt mer av et kvalitetsprodukt. Il Tempo Gigante fremstår også som betydelig mer behandlet i uttrykket enn hva som kan sies for Reodor V-20. Dette er vesentlig, siden vennligheten og robustheten gir bilen en annen karakter og personlighet.

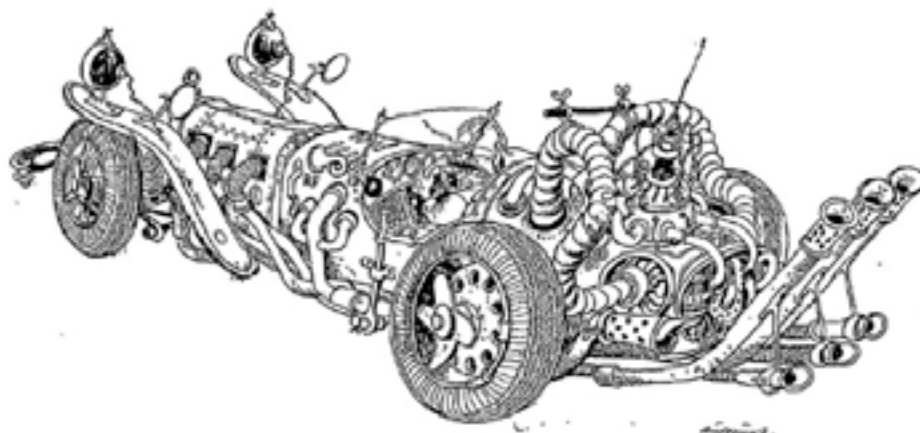
Noe av det som bidrar til at Il Tempo Gigante fremstår som mer behandlet i uttrykket er dekorelementene som er brukt, og som man ofte finner i norsk kunsthåndverk. Som eksempler kan det vises til den dekorative pyntelisten og den utstrakte bruken av nagler. Bruken av slike dekorelementer er noe som bidrar til å gi Il Tempo Gigante et nasjonalromantisk uttrykk som er i samsvar med Caprino Filmcenters kunstneriske uttrykk.

Il Tempo Gigante fremstår også som langt vennligere enn Reodor V-20. Dette er det særskilt fronten og de store karbidlyktene på skjermene som bidrar til. I tillegg til at den er jevnt over mer strukturert og det er utstrakt bruk av symmetri. Alle disse grepene er tydelig Caprino-preg.

Figur 117: Il Tempo Gigante

Figur 118: Reodor V-20

Det er interessant å se at uttrykket som bilen har fått gjennom utformingen hos Caprino Filmcenter bare blir forsterket når Il Tempo Gigante blir gjort om til en fullskalabil i 1976. Pyntelisten har blitt enda mer markant ved at den skiller seg fargemessig. Støtfangeren gir assosiasjoner til dekor på bunader. Bidraget kan uten tvil kan tilskrives Caprino Filmcenter.

3.5.5 Svar på spørsmål 5

Vår analyse av Il Tempo Gigante, både enkeltelementer og helhet, viser at Caprino Filmcenter helt klart ved individuelt skapende innsats har frembragt noe originalt som har Caprino Filmcenters karakteristiske preg. Formgivningen som kan tilskrives Caprino Filmcenters kan etter vårt syn ikke begrenses til den «kunsthåndverksmessige utforming» av Filmbilen Il Tempo Gigante. Caprino Filmcenters bidrag til Il Tempo Gigante har således verkshøyde.

Sammenlikningen mellom denne saken og Wegners sybord-dommen er ikke treffende.

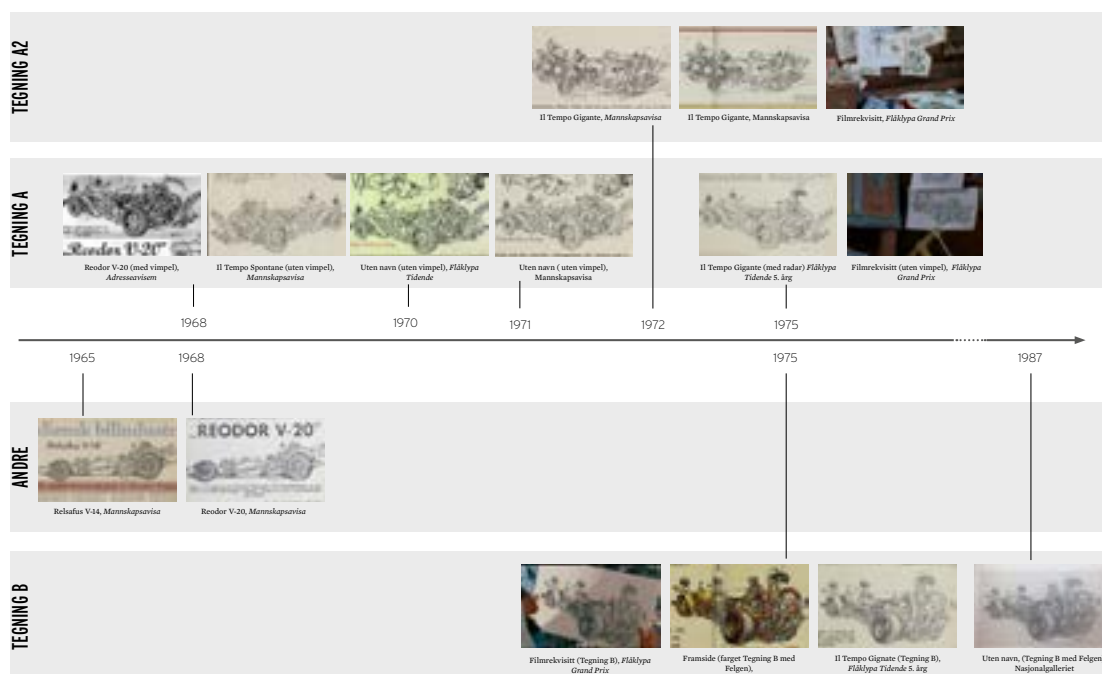
4.0 KJELL AUKRUSTS TEGNINGER AV REODOR V-20 OG IL TEMPO GIGANTE

4.1 Hvilke tegninger av Reodor V-20 og Il Tempo Gigante finnes?

Spørsmål 6 i mandatet:

Hvilke tegninger og skisser er det kjent at Kjell Aukrust tegnet av Reodor V20 og Il Tempo Gigante (ITG eller Filmbilen), og når, hvor og på hvilken måte er disse senere benyttet?

Kildene vi har hatt tilgjengelig for å svare på spørsmålet er listet i vedlegg 2-5. Hovedfunnene er strukturert i en tidslinje (se figur 119, for større bilde se vedlegg 9).

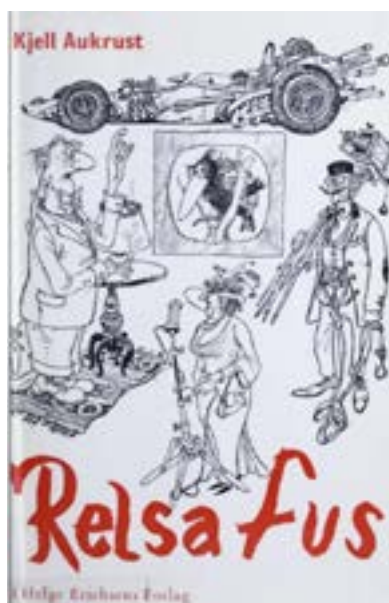

Figur 119: Reodor V-20/Il Tempo Gigante tidslinje

Gjennomgangen av tegninger og skisser i Kjell Aukrusts publiserte verker viser at det er tre tegninger som går igjen:

- 1. Tegning A:** Reodor V-20 som ble publisert i *Adresseavisen* 19.03.1968.
- 2. Tegning A2:** En variant av Tegning A, men er sett forfra, og som ble publisert i *Mannskapsavis* 21.08.1972 (etter at Filmbilen Il Tempo Gigante var laget).
- 3. Tegning B:** En filmrekvisitt til filmen *Flåklypa Grand Prix*, som hadde premiere i 1975.

I tillegg har vi i tidslinjen også tatt med «Relsafus V-14». Denne ble publisert i *Mannskapsavisa* i 1965. Den har noe formlikhet med Reodor V-20 ved at den har en mengde raketterør og en tydelig «stæsjet» bil, og kan sees på som en forløper til Reodor V-20. Både navn og hvilken type motor de har (V-14 og V-20) skiller bilene. Aukrust omtaler senere Relsafus V-14 som Reodor V-20 i boken *Relsafus* fra 1968 (se figur 120).

Figur 120: Relsafus Reodor V-20

Reodor V-20 (Tegning A) er som vi ser i figur 121, hyppig brukt. Den finnes i tre variasjoner; med vimpel (publisert i *Adresseavisen*), med antenne (inntatt i manuskriptet til *Flåklypa TV og Radio*) og med radar (publisert i *Flåklypa Tidende* 5. årgang). Samtlige illustrasjoner i manuskriptet til *Flåklypa*

Figur 121: Reodor V-20
Adresseavisen (1968)

Figur 122: Flåkløya Tidene 5. årgang (1975)

Figur 123: Mannskapsavisa (1970)

TV og Radio og manuskript/storyboard/dreibok til *Flåkløya Grand Prix* er varianter av Tegning A.

Selve Reodor V-20 (Tegning A) er dessuten også limt inn begge steder.

Tegning A er publisert flere ganger før og etter at Il Tempo Gigante ble bygd (til *Flåkløya TV og Radio*) og filmen *Flåkløya Grand Prix* ble laget. Et eksempel på det siste er *Flåkløya Tidende 5. årgang*; 1975.

Figur 124: Flåkløya TV og Radio.

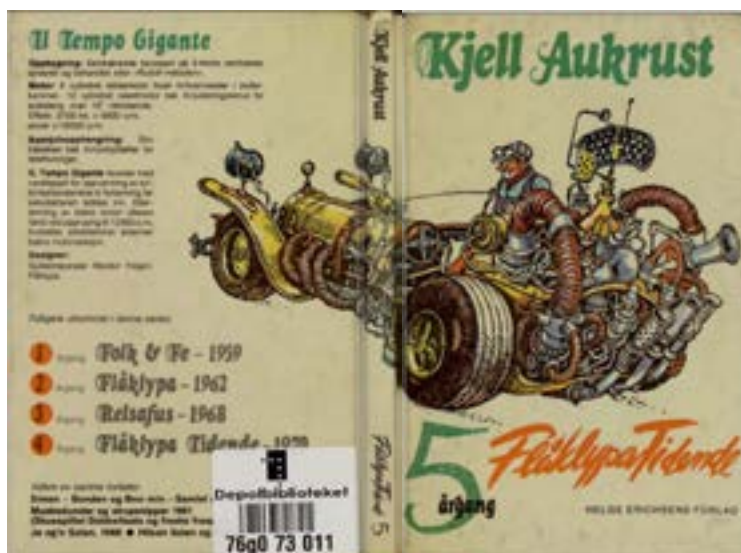
Tegning A2 er først publisert i *Mannskapsavisa* 21.08.1972 (etter at Filmbilen Il Tempo Gigante var laget). Deretter dukker den opp igjen på veggen bak sofaen i stua til Reodor Felgen i *Flåklypa Grand Prix*. Denne har stor formlikhet med tegning A. Tegning A2 blir senere dessuten gjenbrukt i *Mannskapsavisa* i 1975 (se figur 125).

Figur 125: Mannskapsavisa (1975)

Tegning B ble tegnet som filmrekvisitt til filmen *Flåklypa Grand Prix*. Tegning B er deretter publisert to steder i *Flåklypa Tidende* 5. årgang i 1975, i farger på omslaget og i sort/hvitt inne i boken (se figur 126).

Figur 126: Flåklypa Tidende 5. årgang (1975)

Det foreligger forskjellige fargelagte tegninger av bilen fra Aukrusts hånd, hvor fargepalletten som er brukt ligger nært det som er på Filmbilen og uttrykket også ligner Il Tempo Gigante. Samtlige slike tegninger vi har vurdert er fargelagte varianter av Tegning B. Den første slike vi har kunnet observere er tegningen som et motiv for forsiden på boken *Flåkløya Tidende* 5. årgang (1975), som nevnt i forrige avsnitt. Et annet eksempel vises frem av Bjarne Sandemose i en dokumentarfilm fra 1999. Forsiden fra 1975 og tegningen som vises i dokumentaren fra 1999 er svært like. Versjonen fra dokumentaren har lagt til Solan og en annen utforming på Reodor. Øvrige elementer, og spesielt på bilen, er så like at Kjell Aukrust her vil ha måttet bruke en kopieringsteknikk (f.eks. lysbord) for å overføre alle detaljene fra bilen og kombinere dette med forskjellige versjoner av figurene.

I likhet med Tegning B må disse fargeversjonene derfor ha kommet til etter Filmbilen. Det kan også eksistere flere slike fargeversjoner med minimale forskjeller. Så lenge disse tegningene er av samme detaljer og fra samme vinkel bidrar disse ikke med ny informasjon til saken.

Originaleksempelret av Tegning A og Tegning A2 er etter det vi forstår gått tapt, mens Nasjonalmuseet ervervet originaleksempelret av Tegning B som gave fra Kjell Aukrust i 1987. Illustrasjonen har Nasjonalmuseets beskrivelse «Kjell Aukrust, Reodor Felgen med "Il Tempo Gigante", (1975), tegning», med referanse «NG.K&H.1987.0119». Kurator ved Nasjonalmuseet Møyfrid Tveit har på forespørsel fra Caprino Filmcenter bekreftet at eksemplaret er en original tegning utført med penn, tusj og dekkhvitt på kartong. Hun har videre bekreftet at Reodor Felgen er tydelig limt inn i illustrasjonen etter at bilen ble tegnet. Originaltegningen er i følge Møyfrid Tveit 187 mm x 107 mm, noe som samsvarer godt med størrelsen til filmrekvisitten. Vitnet Sidsel Helliesens uttalte i tingretten at denne originaltegningen skiller seg fra Kjell Aukrusts øvrige tegninger ved at den er noe større. Dette underbygger at Tegning B ble tegnet som filmrekvisitt til *Flåkløya Grand Prix*, og at det er denne originale tegningen som i dag finnes i Nasjonalmuseet.

Figur 127: Nasjonalmuseets Il Tempo Gigante

Som påpekt tidligere er øvrige tegninger av Il Tempo Gigante i manuskriptet til *Flåklypa TV og Radio* og manuskript/storyboard/dreiebok til *Flåklypa Grand Prix* grove skisser som viser karakteren og idéen (om en hjemmesnekret racerbil), mer enn en detaljert formgitt bil. Skissene har oss bekjent ikke senere vært gjenbrukt i noen annen sammenheng.

Bruken av Tegning A og Tegning B er utdypet nærmere i punkt 3.3.1 over.

Det er karakteristisk ved Kjell Aukrust som kunstner at han i sin produksjon gjenbraker tidligere originaltegninger (vedlegg 5). Han gjorde også gjerne mindre justeringer på tidligere tegninger ved å bruke korrekturlakk og klippet inn nye elementer. Tegningen i Nasjonalmuseet er et eksempel på denne teknikken.

4.1.1 Navnet Il Tempo Gigante

«Il Tempo» er italiensk og kan oversettes til «tid» og til «fart». Ved beskrivelse av hvor høy hastighet biler har brukes begrepet «tempo». Av samtidige kilder vi har kommet over er «Il Tempo» brukt som navn to steder, i en italiensk avis som ble startet i 1944 og på en løpshest rundt 1970.

Den første kilden vi har funnet hvor Kjell Aukrust bruker «Il Tempo» er i *Je og'n Solan* (1966). I denne er det en illustrasjon som har likheter med en italiensk racerbil. Denne har tittelen «**italiensk bygd vogn for "Il tempo"**». Den neste kilden hvor Kjell Aukrust bruker Il Tempo er i *Mannskapsavis* i 1970. Da har Reodor V-20 byttet navn og blir presentert som «Il Tempo Spontane». Dette synes å være sammensatt på den måten for å høres italiensk ut. Ordet «spontane» har imidlertid så vidt vi vet ingen betydning på italiensk.

Første gang uttrykket «Il Tempo Gigante» brukes, er som navn på Reodor V-20 (Tegning A) i manuskriptet til *Flåklypa TV og Radio* (1971), som Kjell Aukrust skrev etter at samarbeidet med den italienskkyndige Ivo Caprino var innledet.

4.1.2 Svar på spørsmål 6

Vår gjennomgang av Kjell Aukrusts publiserte verker viser at det er tre tegninger som går igjen: Reodor V-20 (Tegning A), Tegning A2 og Tegning B. Fordi Kjell Aukrust gjennomgående gjenbrukte disse tegningene, har vi ingen grunn til å tro at det har eksistert flere tegninger av Reodor V-20 eller Il Tempo Gigante (ITG eller Filmbilen).

4.2 Har Kjell Aukrust brukt Il Tempo Gigante som modell?

Spørsmål 7 i mandatet:

*Er det sannsynlig at Kjell Aukrust ved tegningen av rekvisitten som Sjeik Ben Redic Fy Fazan holder i hendene i familiefilmen *Flåklypa Grand Prix* (Tegning B) brukte Il Tempo Gigante eller fotografi av den som modell?*

For å vurdere sannsynligheten for at Kjell Aukrust har brukt Filmbilen Il Tempo Gigante som modell for filmrekvisitten som sjeik Ben Redic Fy Fazan holder i hendene (tegning B), har vi gjennomgått dokumentarfilmer om samarbeidet mellom Caprino Filmcenter og Kjell Aukrust, og gjort en analyse av filmrekvisitten (Tegning B) og Filmbilen Il Tempo Gigante. I tillegg er filmen *Flåklypa Grand Prix* en viktig kilde for å besvare spørsmålet.

4.2.1 Hva er Tegning B?

Tegning B dukker første gang opp i *Flåklypa Grand Prix*. Den er en viktig del av plottet. Solan Gundersen tar den med seg fra skrivebordet til Reodor Felgen og etterlater den på gresset når han blir kastet ut av teltet til sjeik Ben Redic Fy Fazan, slik at sjeiken får tak i den og med det blir kjent med Reodors idé om å bygge Il Tempo Gigante (se figur 128 og 129). Det var med andre ord behov for en tegning av Il Tempo Gigante som var lik nok filmbilen Il Tempo Gigante til at det fremstod som troverdig for publikum.

Tegning A var for forskjellig fra filmbilen og sannsynligvis også for liten til å kunne tjene dette formålet. Som nærmere redegjort for i punkt 4.1 over, finnes den originale Tegning B i dag i Nasjonal-museet. Målene på tegningen, bekrefter at den ble tegnet for å bli brukt som filmrekvisitt.

Hvis ikke Kjell Aukrust hadde tegnet Tegning B, så hadde noen annen måtte tegne noe som kunne fungere på samme måte. En nærmere gjennomgang av *Flåklypa Grand Prix* tyder på at det er brukt to forskjellige tegninger i det samme plottet. Tegning B og en ukjent tegning, heretter kalt «Tegning X» (se figur 130). I to scener i filmen er denne Tegning X brukt (først som en tegning Solan plukker opp fra Reodors skrivebord i begynnelsen av filmen og så på en avis som Ludvig holder i), for deretter å byttes ut med Tegning B senere i filmen. Tegning X skiller seg i så stor grad fra Kjell Aukrusts øvrige arbeider at det er lite sannsynlig at han har tegnet den. I tillegg brukte Kjell Aukrust gjerne tegningene sine i flere publikasjoner, og denne har han aldri benyttet.

At Kjell Aukrust brukte filmbilen som utgangspunkt for Tegning B samsvarer også godt med hvordan Aukrust ellers arbeidet. Som vist tidligere i rapporten lot Aukrust seg ofte inspirere av ting han så rundt seg.

Figur 128: Tegning B er viktig som plotelement i manuskriptet til *Flåklypa Grand Prix*.

Figur 129: Bilde av filmrekvisitten fra filmen *Flåklypa Grand Prix*.

Figur 130: Tegning X, som Solan stjeler i Flåklypa Grand Prix (1975)

Figur 131: Tegning B som sjeiken finner.

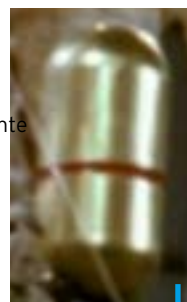
Figur 132: Tegning X, trykket i avisen som Ludvik viser til Reodor Felgen.

Bjarne Sandemoses byggeprosess er beskrevet over i punkt 3.1.2. Sandemose gjenbrukte deler fra tidligere filmer ved byggingen av Il Tempo Gigante. Det tydeligste eksempelet på dette er to messingtanker bak på Il Tempo Gigante (som ikke er med på tegningen av Reodor V-20) som gjenfinnes på «soyamaskinen» fra filmen *Papirdragen* (1963) (se figur 133). Begge disse karakteristiske tankene finnes også igjen på Tegning B. Se punkt 4.3.1 under for en fullstendig redegjørelse for andre elementer fra Il Tempo Gigante som gjenfinnes i Tegning B. Det er etter vår vurdering usannsynlig at Kjell Aukrust kunne gjengi alle disse elementene i stor detalj uten å bruke Il Tempo Gigante (ITG eller filmbilen) eller fotografi av den som modell.

Soyamaskinen (1963)

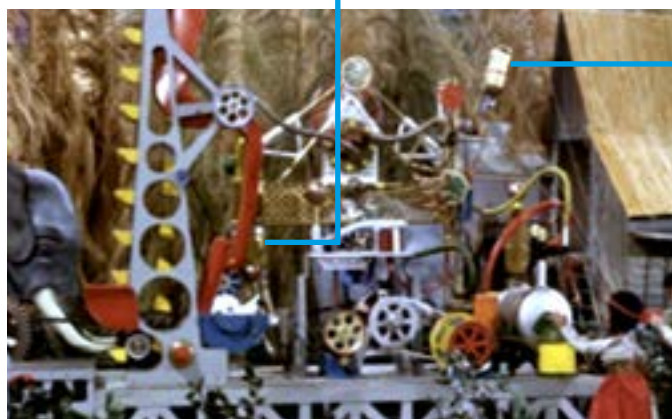
Il Tempo Gigante (1975)

Soyamaskinen (1963)

Il Tempo Gigante (1975)

Figur 133: Soyamaskinen, Papirdragen

4.2.2. Svar på spørsmål 7

Kjell Aukrust må nødvendigvis ha brukt filmbilen Il Tempo Gigante som modell da han tegnet filmrekvisitten (Tegning B).

4.3 Hva finnes igjen av Caprino Filmcenters bidrag?

Spørsmål 8 i mandatet:

Dersom svaret på spørsmål 7 er ja, i hvilken grad kan CFs bidrag til ITG, enkeltvis og sett under ett, i tilfelle gjenfinnes i Tegning B?

(i) I hvilken grad utgjør disse gjenfunne bidragene rent tekniske eller bruksmessige sider av bilen, eller en teknisk betont kombinasjon av elementer, utenfor det kunstneriske område?

(ii) Har disse gjenfunne bidragene verkhøyde?

For å vurdere sannsynligheten for at Kjell Aukrust har brukt Filmbilen Il Tempo Gigante som modell for filmrekvisitten som sjeik Ben Redic Fy Fazan holder i hendene (tegning B), har vi gjennomgått dokumentarfilmer om samarbeidet mellom Caprino Filmcenter og Kjell Aukrust, og gjort en analyse av filmrekvisitten (Tegning B) og Filmbilen Il Tempo Gigante. I tillegg er filmen *Flåkløya Grand Prix* en viktig kilde for å besvare spørsmålet.

Den følgende analysen støtter seg på tidligere analyser av hva Caprino-preget og Aukrust-preget består av, og den tidligere analysen av hva som er staben ved Caprino Filmcenters sannsynlige bidrag til filmbilen Il Tempo Gigante.

4.3.1 Hva av Caprino Filmcenters bidrag til Il Tempo Gigante kan finnes igjen i Tegning B?

Bakenforliggende idé

Hovedhensikten med filmrekvisitten (Tegning B) er at den skal være tilstrekkelig lik Il Tempo Gigante til at den kan fylle rollen i *Flåkløya Grand Prix* som Reodor Felgens tegning av Il Tempo Gigante.

I likhet med Filmbilen Il Tempo Gigante har rekvisitttegningen (Tegning B) en to-mannscockpit og fremstår med dimensjoner som ligger nærmere en vanlig bil enn Reodor V-20 (Tegning A).

Komposisjon og dimensjoner

Filmrekvisitten (Tegning B) har de samme proporsjonene og komposisjonen som filmbilen Il Tempo Gigante. Den har den samme distribusjon av detaljer, som skaper en tydelig rytme i formen. Den har den samme komposisjonen med store spenstige slanger, og et høyere tyngdepunkt gjør at den også blir luftigere.

Store karbidlykter plassert på kraftige skjermer (se 1 i figur 134)

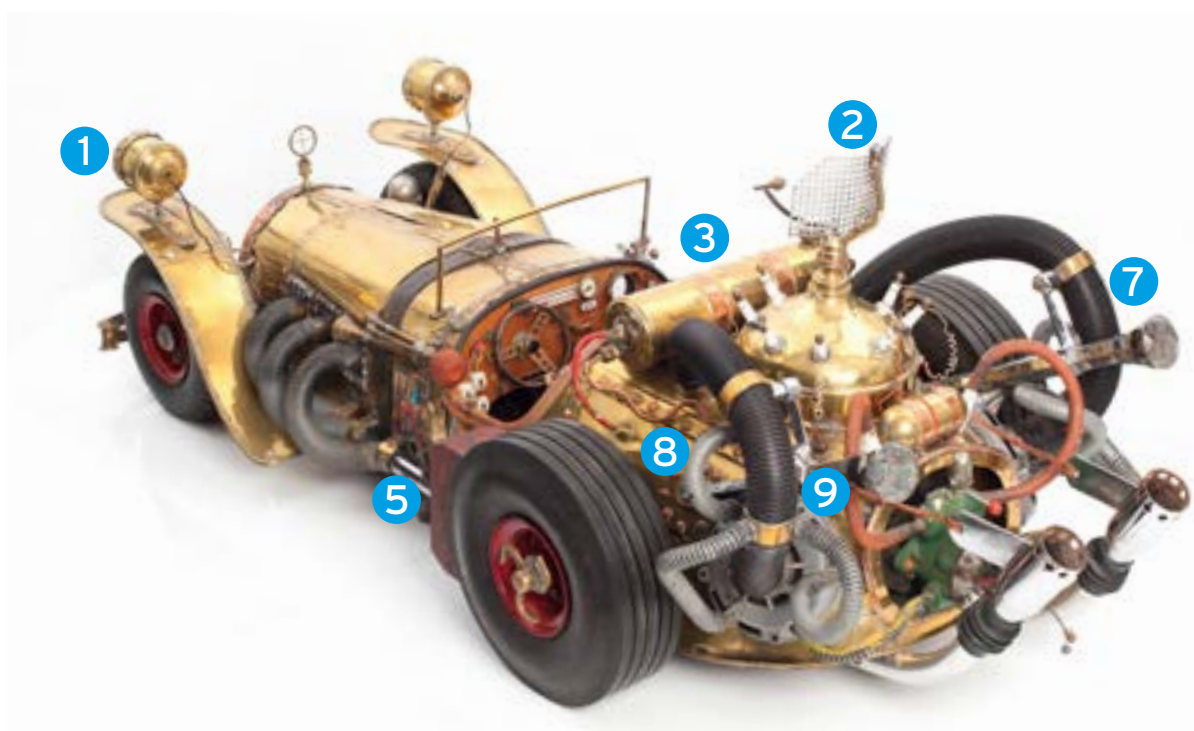
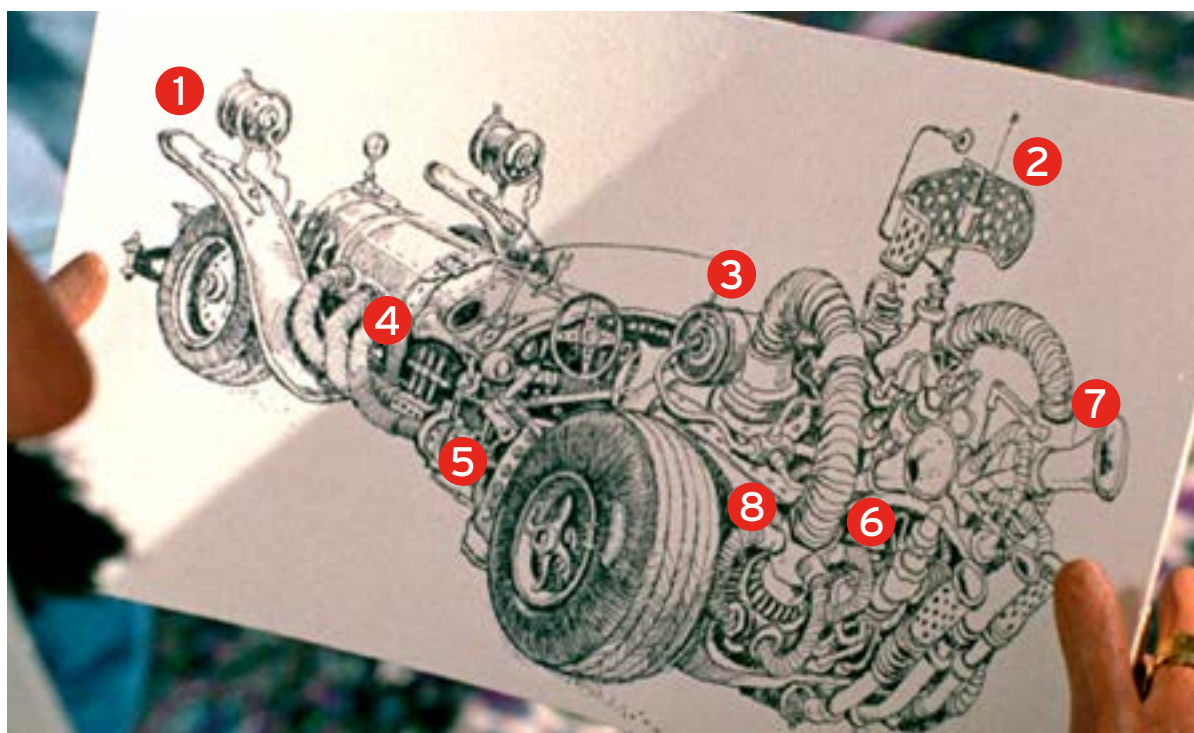
Tegning B gir en antydning til frontlykter med øyelokk slik som på Il Tempo Gigante. Tegning B har videre de samme store karbidlyktene som Il Tempo Gigante. Hovedformen til lyktene og dimensjonene på «hodet» til lykten og stangen de er festet i, er like. Festet er noe forskjellig, men det er små justeringer. Tegning B får en tilsvarende silhuett som på Il Tempo Gigante ved at karbidlyktene har den samme detaljeringen, med et bånd både foran og bak på lykten. Støtten til lyktene går ned i en plate som er festet med to nagler på forskjermen på Tegning B slik som på Il Tempo Gigante, og skjermene følger den samme kraftige buen.

En radar på halvkuletank (se 2 i figur 134)

Radaren på Tegning B har lik plassering, like dimensjoner og proporsjoner som Il Tempo Gigante. Den er plassert på en lignende halvkuleformet tank med dyser. Det er antydning til de samme dysene likt distribuert rundt tanken. Disse kan heller ikke spores tilbake til Reodor V-20 (Tegning A). Detaljeringen på radaren skiller seg noe, men ikke nok til at det endrer helhetsinntrykket om at Tegning B er lik Il Tempo Gigante.

Sprittank (se 3 i figur 134)

Sprittanken på Tegning B har lik utforming, like dimensjoner og er likt plassert som på Il Tempo Gigante. De har begge en ledning som går ut av denne.

Figur 134: Tegning B er viktig som plotelement i manuskriptet til Flåklipa Grand Prix.

Reagensrør (se 4 i figur 134)

Tegning B har de samme reagensrørene, likt plassert og med like proporsjoner som på Il Tempo Gigante. Det er antydning til like detaljer, slik som metallbånd som fester disse.

Bakhjul med bremsekloss og dekornagler (se 5 i figur 134)

Hjul og felger er generelt svært sentralt for uttrykket til en bil. Tegning B har de samme hjul og felger som på Il Tempo Gigante. De har de samme dimensjonene, har fått en lik knock-off mutter med vinger (fire i stedet for tre). På Tegning B har bakhjulet fått noe mer av et Aukrust-preg ved at den har fått en lapp, men ellers er det lite som skiller.

Il Tempo Gigante har en svært original bremsekloss på venstre bakhjul som er vesentlig for uttrykket. Bremseklossen med de karakteristiske naglene gjenfinnes også på Tegning B.

Slanger med feste (se 6 i figur 134)

Il Tempo Gigantes slanger har spenst som gir bilen et luftig og sterkt uttrykk. Slangene på Tegning B er svært like i utforming og detaljering (se bilde) og gir det samme uttrykket. Se f.eks. småslangene og festet på disse, samt metallbåndet på slangene.

To skråstilte rakettrør (se 7 i figur 134)

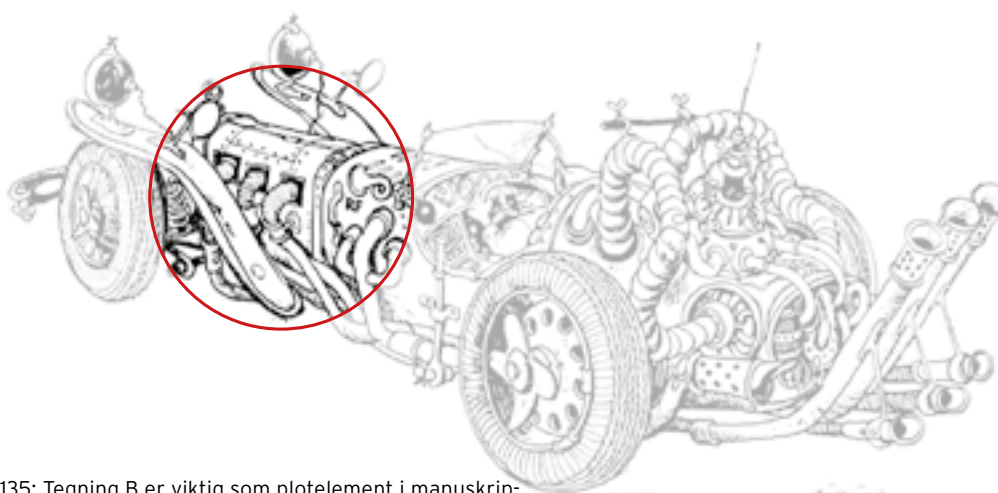
De skråstilte rakettrørene på Il Tempo Gigante er viktige for helhetsuttrykket av bilen. Rakettrørene på Tegning B har like dimensjoner og plassering som på Il Tempo Gigante. Dersom man ser på den individuelle utformingen kan man tolke en noe annen detaljering på Tegning B, men hovedinntrykket rakettrørene gir er det samme som på filmbilen Il Tempo Gigante

Øvrige dekorelement og «finish» (se 8 i figur 134)

Det er langt flere nagler på filmrekvisitten (Tegning B) enn på Reodor V-20 (Tegning A). De er noe nedtonet i forhold til filmbilen Il Tempo Gigante, men fungerer likevel som dekorelement. Dette er særlig tydelig på tidligere nevnte bremsekloss og på bakparten av bilen. Naglene er et originalt element med tydelig Caprino-preg.

Forskjeller i utformingen av detaljer som gjenfinnes i både Reodor V-20, Filmbilen Il Tempo Gigante og filmrekvisitten (Tegning B)

Reodor V-20 (Tegning A), filmbilen Il Tempo Gigante og filmrekvisitten (Tegning B) har noen likheter i detaljering slik som f.eks. tre slanger ut fra panseret og belterem. Dette er kjente elementer hentet fra eldre biler. Dioptersikte er ikke vanlig, men deler av utformingen kan minne om en radioatorpinne. Utformingen av disse elementene på Tegning B ligger nærmere filmbilen Il Tempo Gigante enn Reodor V-20 (Tegning A) (se figur 135).

Figur 135: Tegning B er viktig som plotelement i manuskriptet til Flåklypa Grand Prix.

Helhetsinntrykket

Konsekvensen av at så mange sentrale deler av filmbilen Il Tempo Gigante gjenfinnes på Tegning B, blir nødvendigvis at også helhetsinntrykket blir likt. Caprino-preget som gjenkjennes i strukturen og rytmen til Il Tempo Gigante er videreført i Tegning B. Begge har også et vennlig uttrykk som følge av de samme undrende karbidlyktene på den store forskjermen. Noe av det nasjonalromantiske er også videreført, f.eks. gjennom pynteelementer på bremseklossen, selv om dette er noe tonet ned i Aukrusts strek på Tegning B sammenlignet med filmbilen Il Tempo Gigante.

4.3.2 Er de gjenfunne bidragene teknisk eller bruksmessig begrunnet?

Generelt kan det sies at både Reodor V-20 (Tegning A), filmbilen Il Tempo Gigante og Tegning B er fantasibiler. Il Tempo Gigante er en modellbil som er skapt til en film, de to andre er illustrasjoner. Det finnes således ingen tekniske eller bruksmessige føringer eller begrensninger som medfører at de må være formgitt slik de faktisk er.

4.3.3 Har de gjenfunne bidragene verkshøyde?

Både utvelgelsen, plasseringen og formgivningen av elementene for øvrig, samt sammensetningen av dem til en helhet, gir rom for utallige kreative valg. Hvorvidt de gjenfunne bidragene nevnt over har verkshøyde på Caprino Filmcenters hånd, ble vurdert under spørsmål 5. Det vises til analysen inntatt i punkt 3.5 over. At enkelte av Caprino Filmcenters vernede bidrag til Il Tempo Gigante ikke gjenfinnes i Tegning B, endrer ikke konklusjonen.

4.3.4 Svar på spørsmål 8

Gjennomgangen over i punkt 4.3.1 viser at både enkeltelementer og helhetsinntrykket fra Caprino Filmcenters bidrag til Il Tempo Gigante gjenfinnes i Tegning B. At det også er noen forskjeller slik som f.eks. lappen på bakhjulet, påvirker ikke vurderingen av hvorvidt de gjenfunne elementene fra Caprino Filmcenter har verkshøyde, enten hver for seg eller som helhet.

For vurderingen av verkshøyde vises det til punkt 3.5 over. Vi kom der til at Caprino Filmcenter ved skapende kunstneriske innsats har skapt noe originalt ved sitt bidrag til filmbilen Il Tempo Gigante. Dette gjelder tilsvarende for det av Caprino Filmcenters bidrag som gjenfinnes i Tegning B.

Fordi det dreier seg om fantasibiler kan formlikhetene mellom Il Tempo Gigante og Tegning B ikke forklares ut fra funksjonelle eller tekniske hensyn.

4.4 I hvilken grad er filmrekvisitten egnet til å kaste lys over Aukrusts bidrag til Il Tempo Gigante?

Spørsmål 9 i mandatet:

I hvilken grad er utformingen av filmrekvisitten (Tegning B) egnet til å kaste lys over Kjell Aukrusts bidrag til ITG, jf. spørsmål 3?

Som redegjort for under spørsmål 6-8 (denne rapportens del 4.0 - 4.2), ble Tegning B laget som en rekvisitt til Flåklypa Grand Prix etter at filmbilen Il Tempo Gigante var skapt. Tegning B er derfor ikke egnet til å si noen ting om Kjell Aukrusts bidrag til filmbilen Il Tempo Gigante.

Tegning B blir etter vårt syn Aukrusts tolkning av filmbilen Il Tempo Gigante. Ved å gjøre den tredimensjonale Il Tempo Gigante til en todimensjonal tegning, har Kjell Aukrust satt sitt kunstneriske preg på Tegning B. Likevel er de ulike elementene som hovedform, dimensjoner og detaljer samt helheten så like at tegningen nødvendigvis må bli et avhengig verk.

Det er en tydelig parallell her til Aukrusts tegning «Kadelakken hans Ben Radic». Selv om tegningen av «Kadelakken» er skapt av Aukrust, så har han basert tegningen på formelementer og varemerker som andre designere har utformet (designeren Harley Earl, bilmerket Cadillac og bilkonsernet General Motors). Tegningen «Kadelakken hans Ben Radic» gjør ikke Kjell Aukrust til skaperen av Cadillac Fleetwood 1959 (se vedlegg 3).

At Tegning B er lite egnet til å si noe nærmere om Aukrusts bidrag til filmbilen Il Tempo Gigante, er også tydelig om man ser hen til Aukrusts andre tegninger av filmbilen Il Tempo Gigante fra etter den ble bygget. Aukrust fortsatte å tegne biler som ligger nærmere Reodor V-20 i utforming. Et godt eksempel på dette er Tegning A2 som ble publisert første gang i Mannskapsavisa 21.08.1972 (se punkt 4.1 over). Dette trekker i retning av at Aukrusts indre bilde av Il Tempo Gigante ikke endret seg «i takt» med at Bjarne Sandemose skapte Filmbilen. Om det var slik at Aukrust var den skapende kraften bak utformingen av filmbilen Il Tempo Gigante, så ville det være naturlig at alle Aukrusts tegninger av Il Tempo Gigante etter byggingen av filmbilen tok opp i seg de endringer og tilføyelser som filmbilen bragte med seg, og således lå nært opp til Tegning B. Vår gjennomgang av Aukrusts publiserte verker viser imidlertid at dette ikke var tilfellet.

4.4.1. Svar på spørsmål 9

Tegning B er Kjell Aukrusts tolkning av filmbilen. Tegning B er således ikke egnet til å kaste lys over Kjell Aukrusts bidrag til Il Tempo Gigante.

5.0 KRENKELSE AV CAPRINO FILMCENTERS OPPHAVSRETT TIL IL TEMPO GIGANTE

5.1 Hvor sannsynlig er det at TSI-modellbilen bare er bygget på basis av Tegning A og/eller Tegning B?

Spørsmål 10 i mandatet

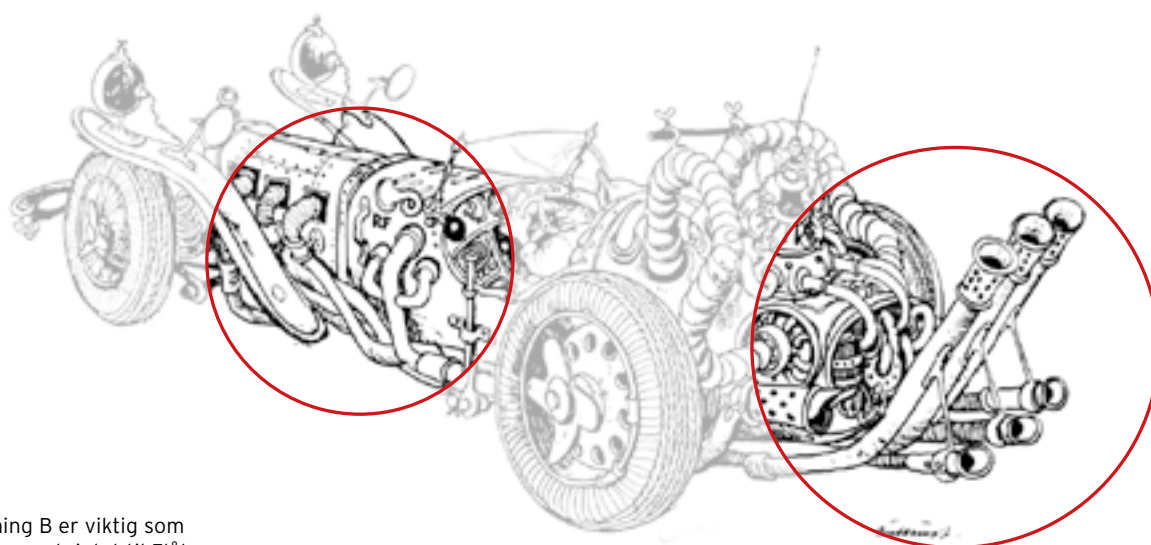
Er det sannsynlig at Torger S. Iversens (TSI) bygde sin modellbil fra 2013 utelukkende på grunnlag av Tegning A og/eller Tegning B, eller er det sannsynlig at TSI (også) brukte fotografi av Il Tempo Gigante og/eller CF sin modellbil som modell?

For å svare på spørsmålet har vi analysert TSI-modellbilen og sammenholdt denne med Reodor V-20 (Tegning A), filmbilen Il Tempo Gigante, filmrekvisitten (Tegning B), Caprino Filmcenters modellbil (1976), Fullskalabilen (1976) og Caprino Filmcenters modellbil (2003).

5.1.1 Vurdering av alle gjenstandene opp mot TSI-modellbil

Detaljer fra Reodor V-20 (Tegning A) som ikke er med på TSI-modellbilen

Det er flere elementer på Reodor V-20 som ikke er videreført i Filmbilen Il Tempo Gigante eller filmrekvisitten (Tegning B), og som heller ikke er tatt med i TSIs modellbil. Dette gjelder dimensjoner, panser, énmannscockpit, detaljering på panser som indikerer at noe skjer under det (panseret på Reodor V-20 har luftehull og det er tre rør som går ut av dette; se figur 136). Detaljer fra Reodor V-20 som håndtak på panser, vimpelen på halvkuleformet tank, en åpen bakpart med innsyn til motoren, eikefelger, TV på venstre side av cockpit m.m. gjenfinnes heller ikke på TSI-modellbilen. Reodor V-20 (Tegning A) har altså ikke vært brukt som inspirasjon eller grunnlag for TSI-modellbil.

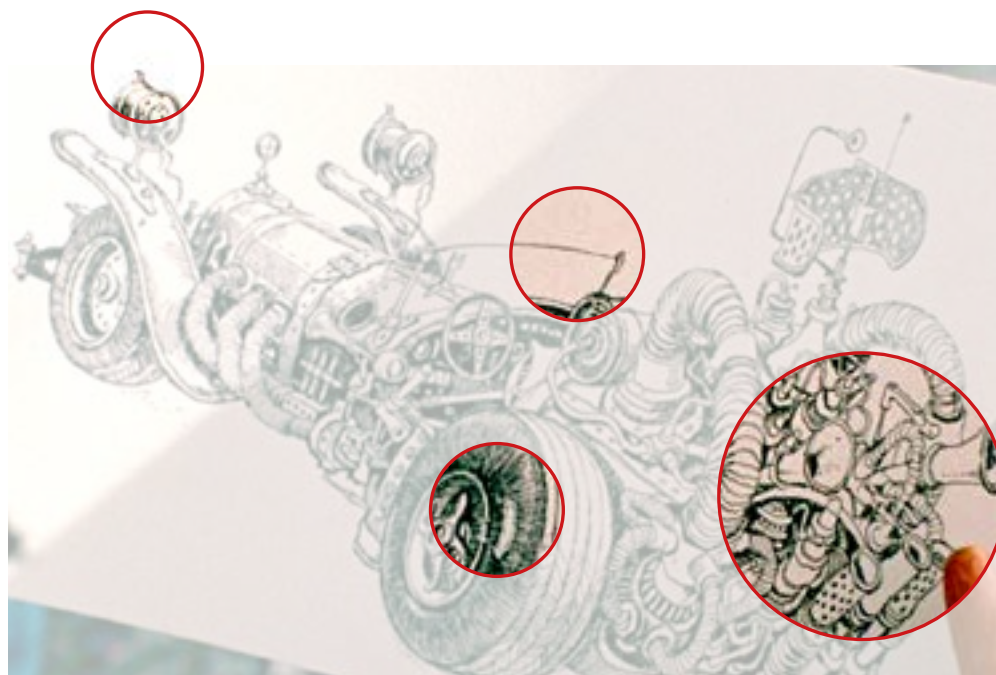
Figur 136: Tegning B er viktig som plotelement i manuskriptet til Flåklypa Grand Prix.

Detaljer fra filmrekvisitten (Tegning B) som ikke er med på TSI-modellbilen

Det er flere detaljer fra filmrekvisitten (Tegning B) som har blitt videreført i TSI's modellbil. Disse er imidlertid sammenfallende med de detaljene vi anser for Bjarne Sandemoses bidrag til filmbilen Il Tempo Gigante og som Tegning B viderefører fra denne. Det eneste unntaket er eksosrørene, som kommer ut under bilen på TSI-modellbil. Dette tilsier at Tegning B kan ha blitt brukt som inspirasjon ved formgivingen f.eks. av dette enkeltelementet av TSI-modellbil.

Aukrust satte sitt eget preg på Tegning B ved å sette på en «tagg» her og der, gjøre den mer «rufsete» (ved å sette på en lapp på dekket) og ved å gi den en mer «kaotisk» bakpart. Dette uttrykket er imidlertid ikke videreført fra Tegning B over til TSI-modellbilen.

Figur 137: Tegning B er viktig som plotelement i manuskriptet til Flåklypa Grand Prix.

Produksjonsmessige detaljer som viser at Caprino Filmcenters modellbil (1976) har blitt brukt som grunnlag

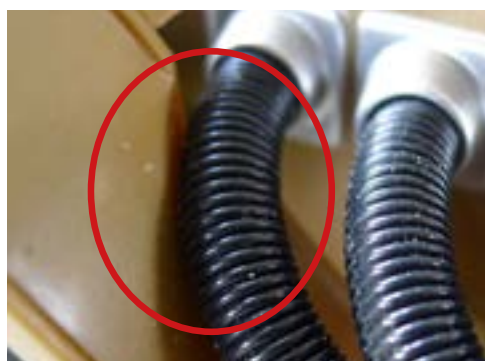
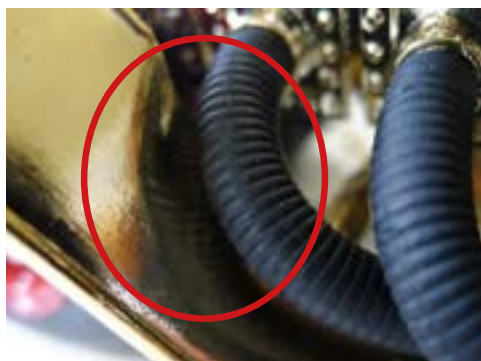
Av alle gjenstandene som vi har sammenlignet, fremstår TSI-modellbilen (2013) mest lik Caprino Filmcenters modellbil (1976). De formmessige likhetene som er relevante i verkshøydevurderingen vil bli gått gjennom senere i rapporten. Her vil vi nøye oss med å fremheve noen detaljer som ikke er så vesentlige for uttrykket til bilen, men som forteller at Caprino Filmcenters modellbil mest sannsynlig har vært brukt som produksjonsgrunnlag for TSI-modellbilen.

TSI-modellbilen har den samme innfelling av røret på forreste skjerm som Caprino Filmcenters modellbil (1976). Disse finnes hverken på Reodor V-20 (Tegning A) eller den Aukrust-tegnede filmrekvisitten (Tegning B) (se figur 138). Innfellingen av røret på forreste skjerm er ikke nødvendig av produksjons- eller brukshensyn.

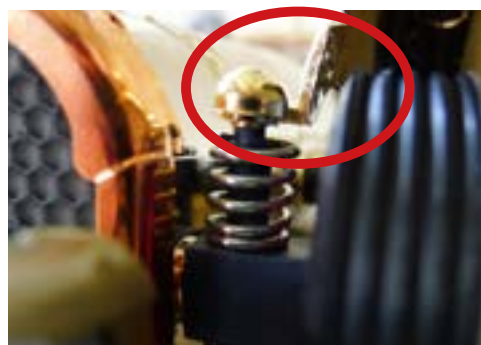
TSI-modellbilen har det samme rilleformede festet mellom bilens bakpart og hjulene som på Caprino Filmcenters modellbil (1976). Disse finnes hverken på Reodor V-20 (Tegning A) eller filmrekvisitten (Tegning B). Denne formen er heller ikke nødvendig av produksjons- eller brukshensyn.

En annen pussig detalj er forenklingen som er gjort i opphenget til hjulet. Filmrekvisitten (Tegning B) har en spiralfjæring, mens filmbilen Il Tempo Gigante har en stolpe med kulehode, en spiralfjæring og et oppheng til ledning. På Caprino Filmcenters modellbil (1976) har opphenget blitt forenklet slik at det ser ut som om forskjermen henger på opphenget. Denne detaljen på Caprino Filmcenters modellbil (1976) er videreført på TSI-modellbilen, men her har spiralfjæren blitt borte (se figur 140).

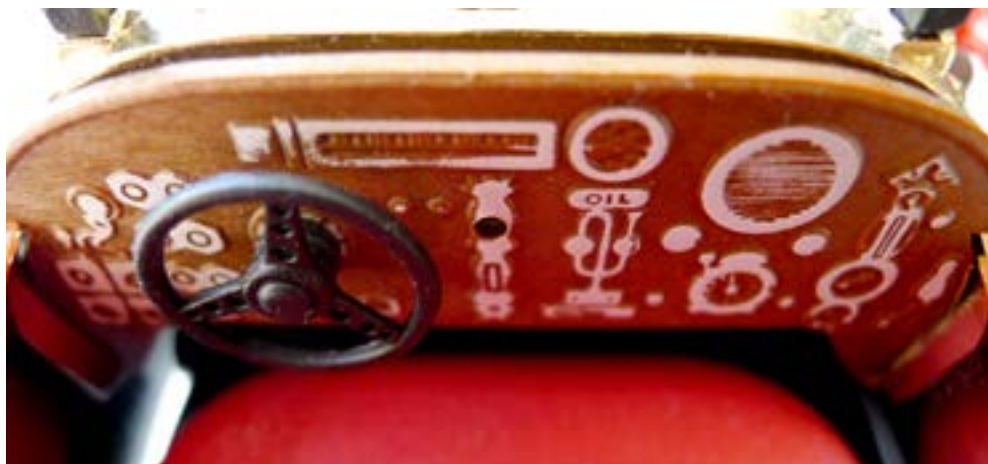
Figur 138:
Innfelt rør i forskjerm, fra
venstre: Caprino Filmcenters
modellbil (1976), TSIs modellbil
(2013).

Figur 139:
Forenkling av oppheng, fra
venstre: Caprino Filmcenters
modellbil (1976), TSIs modellbil
(2013).

Figur 140: Dashbordet. Øverst
Caprino
Filmcenters modellbil (1976).
Nederst: TSIs
modellbil (2013).

Dashbordet til TSI-modellbilen er en direkte avstøpning av Caprino Filmcenters modellbil (1976, se figur 140). Det samme gjelder bunnen til TSI-modellbilen som har nøyaktig de samme målene som Caprino Filmcenters modellbil (1976).

Elementer fra Fullskalabilen

TSI-modellbilen har også hentet inspirasjon fra den kjørbare Fullskalabilen. Pyntelisten på panseret er ikke med på Reodor V-20 (Tegning A) eller filmrekvisitten (Tegning B). Den finnes imidlertid på Filmbilen og Caprino Filmcenters modellbil (1976), men har blitt ytterligere fremhevet på Fullskalabilen og gir denne et markant preg. Pyntelisten er videreført på en lignende fremhevet måte på TSI-modellbilen.

Figur 141:
Inspirasjon fra fullskalamodellen
Il Tempo Gigante

5.1.2 Svar på spørsmål 10

Vi ser det som helt usannsynlig at TSI-modellbil kun er bygget på grunnlag av Reodor V-20 (Tegning A) og/eller filmrekvisitten (Tegning B). Det er sannsynlig at Caprino Filmcenters modellbil (1976) har blitt brukt som grunnlag. I tillegg har TSI videreført karakteristiske elementer med Caprino-preg fra Fullskalabilen. Caprino Filmcenter skapte modellbilen og Fullskalabilen i 1976 på basis av filmbilen.

5.2 Vurderingen av TSI-modellbilen

Spørsmål 11 i mandatet:

Med utgangspunkt i svarene på spørsmål 5 og spørsmål 10;

(i) I hvilken grad kan CFs bidrag til ITG, enkeltvis og sett under ett, gjenfinnes i Torger S. Iversens (TSI) modellbil fra 2013?

(ii) I hvilken grad utgjør disse gjenfunne bidragene rent tekniske eller bruksmessige sider av bilen, eller en teknisk betont kombinasjon av elementer, utenfor det kunstneriske område?

(iii) Har disse gjenfunne bidragene verkshøyde?

(iv) I hvilken grad har TSI utnyttet variasjonsmulighetene ved sin tredimensjonale bearbeidelse av Aukrusts opprinnelige uttrykk (1968-tegningen)?

Kildene vi har hatt tilgjengelig for å svare på spørsmålet er listet i vedlegg 2. Hovedfunnene er strukturert i en tidslinje (se vedlegg 8) og i vedlegg 3.

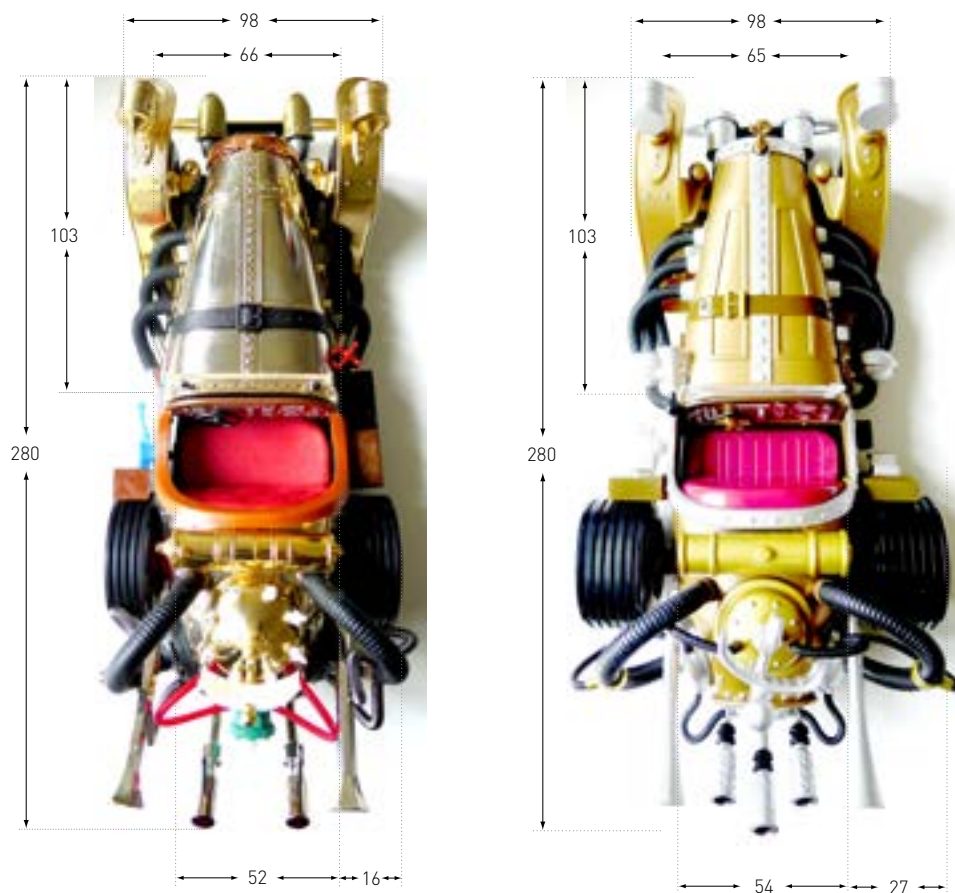
Vi vil senere i denne rapporten (i punkt 5.3 og 5.4) redegjøre for berg- og dalbanen Il Tempo Extra Gigante og hvordan den ble til. Vi foregriper imidlertid begivenhetene noe ved å fastslå at TSI-modellbilen er vesentlig for å forstå Il Tempo Extra Gigante ettersom våre analyser med tydelighet viser at Il Tempo Extra Gigante er basert på TSI-modellbilen. For å unngå dobbeltbehandling har vi, så langt det er mulig, valgt å samle analysen av bruken av Caprino Filmcenters bidrag, rent tekniske og bruksmessige sider, verkshøyde og variasjonsmuligheter i punkt 5.4 under.

I det følgende vil underspørsmål (i), (ii) og (iv) behandles i punkt 5.2.1 til 5.2.3, mens underspørsmål (iii) vil behandles samlet som en del av konklusjonen i punkt 5.2.4.

Figur 142: TSI modellbil

Figur 143:
Målene til hovedformen er like, slik de vises over i millimeter. Dette gjelder i sær lengdemålene som er identiske. Den største forskjellen er bredden på dekkene. Caprinos modellbil (1976) til venstre, TSIs modellbil (2013) til høyre.

5.2.1 Hvilken grad kan Caprino Filmcenters bidrag til Il Tempo Gigante finnes igjen TSI-modellbilen?

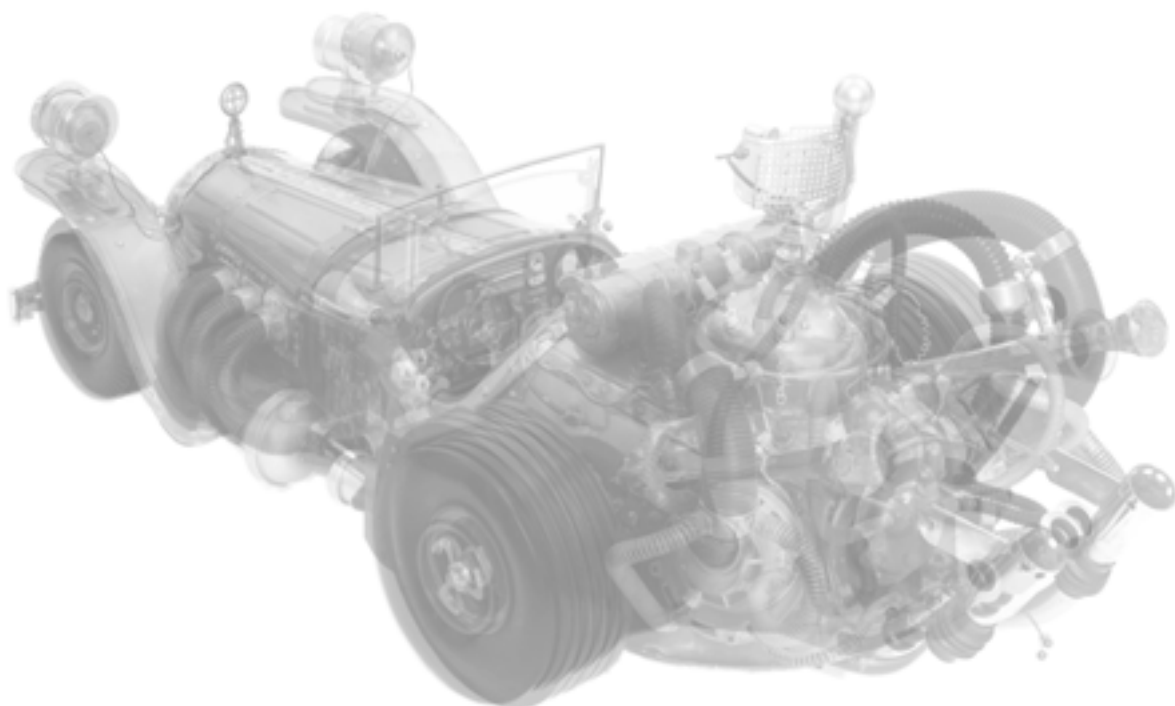
Bakenforliggende idé

TSI-modellbilen har det til felles med Reodor V-20 (Tegning A) og filmbilen Il Tempo Gigante at alle tre bilene skal forestille en hjemmebygd racerbil, med «masse greier» bak. TSI-modellbilen er en racerbil tilpasset en tomannscockpit slik som filmbilen Il Tempo Gigante, og ikke en énmannscockpit som på Reodor V-20.

Dimensjoner/komposisjon

En oppmåling av Caprino Filmcenters modellbil fra 1976 og TSI-modellbilen fra 2013 viser at disse har tilnærmet identiske mål. Il Tempo Gigante og TSI-modellbilen har også den samme grunnkomposisjonen (se figur 126).

En gist-studie av TSI-modellbilen og Il Tempo Gigante viser at detaljene har like proporsjoner og er likt plassert i forhold til hverandre. Dette vil bli nærmere redegjort for under punkt 5.4.

Figur 144: Gist-modell perspektiv,
TSI-modellbil og filmbilen

Figur 145: Filmbilen

Figur 146: TSI-modellbil

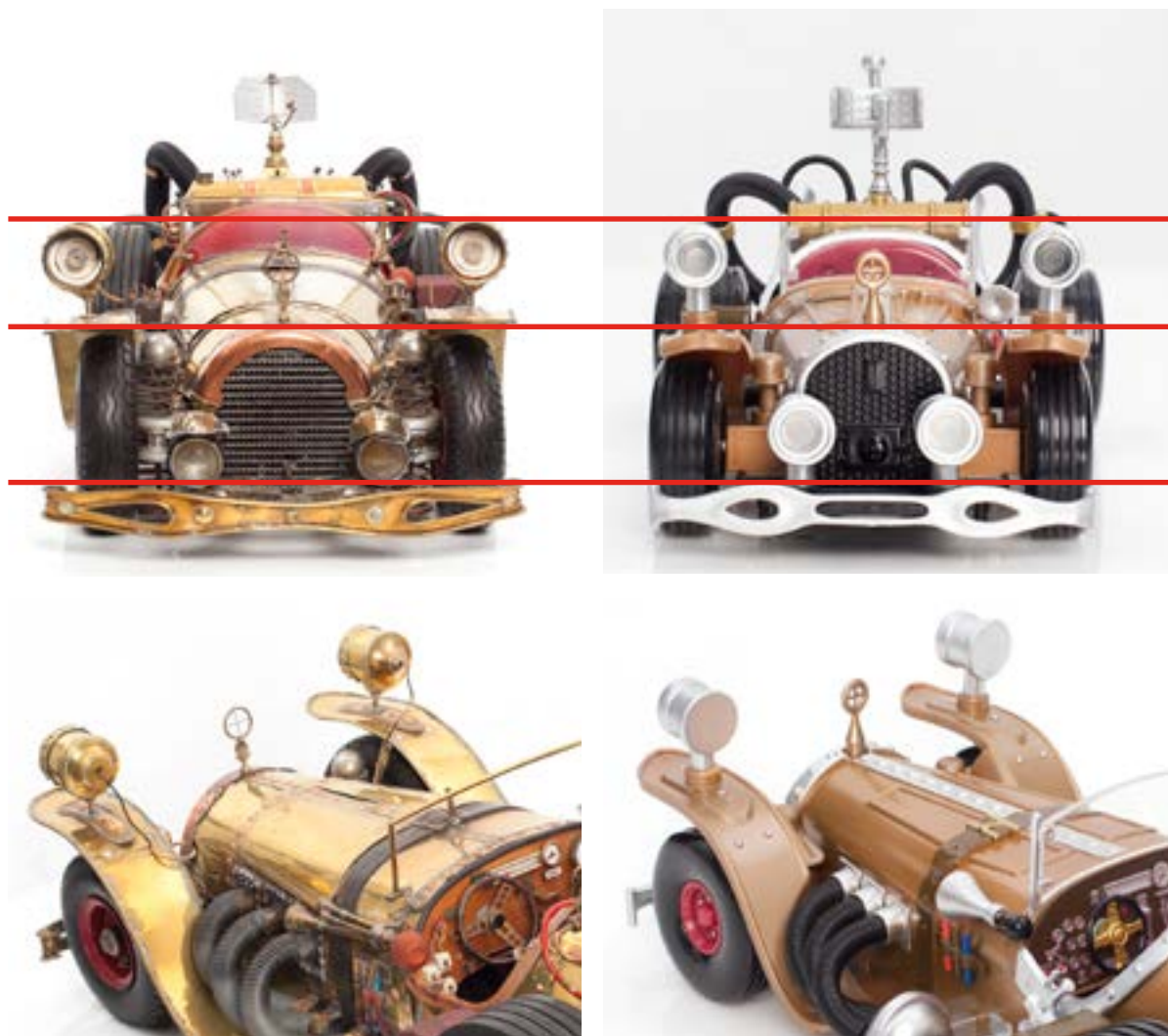
Store karbidlykter plassert på kraftige skjermer

TSI har valgt de samme «karbidlyktene» på toppen av skjermene som på Il Tempo Gigante, og med samme plassering (se nærmere redegjørelse under punkt 5.4).

Karbidlyktene er, i likhet med modellbilen for øvrig, ikke utført i messing eller plast lakkert med blank, messingfarget lakk, men i stedet utført i matt farget plast (sølvgrå). Plasten som er valgt, er kraftigere og mindre delikat enn den på Caprino Filmcenters modellbil (1976), og detaljer som naglene på karbidlyktene er utelatt. Noen av forenklingene som er gjort kan tilskrives produksjonsmetoden av TSI-modellbilen. Det er enklere å støpe former i plast (den anvendte produksjonsmetoden) dersom de har mindre detaljer. Det er også enklere å produsere når lyktene ikke har ledninger.

Fronten

Fronten på TSI-modellbilen fremstår med de samme overdimensjonerte lyktene som Il Tempo Gigante. Forenklingene er i stor grad de samme som på karbidlyktene. Lyktene med øyelokk er f.eks. erstattet med karbidlykter (grå). Gist-studien bekrefter at lyktene har lik plassering og sammenfallende former (se nærmere redegjørelse under punkt 5.4).

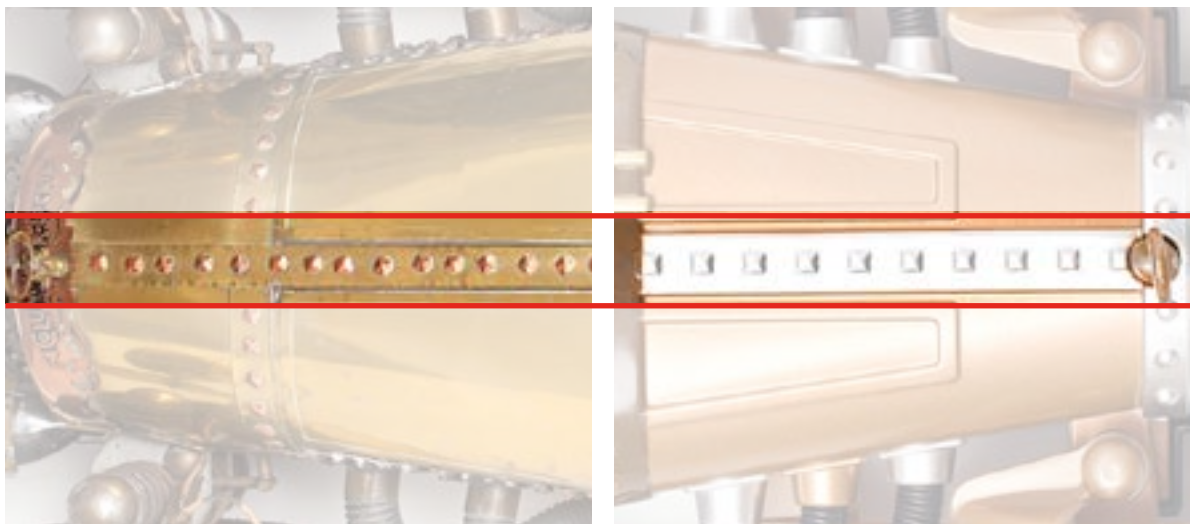

Figur 147: Filmbilens front med «karbid-lykter»

Figur 148: TSI-modellbilens front med «karbid-lykter»

Pyntelist på panser

TSI-modellbilen har i likhet med filmbilen Il Tempo Gigante og Caprino Filmcenters modellbiler, en svært synlig pyntelist med nagler mellom panelene på panseret (se nærmere redegjørelse under punkt 5.4).

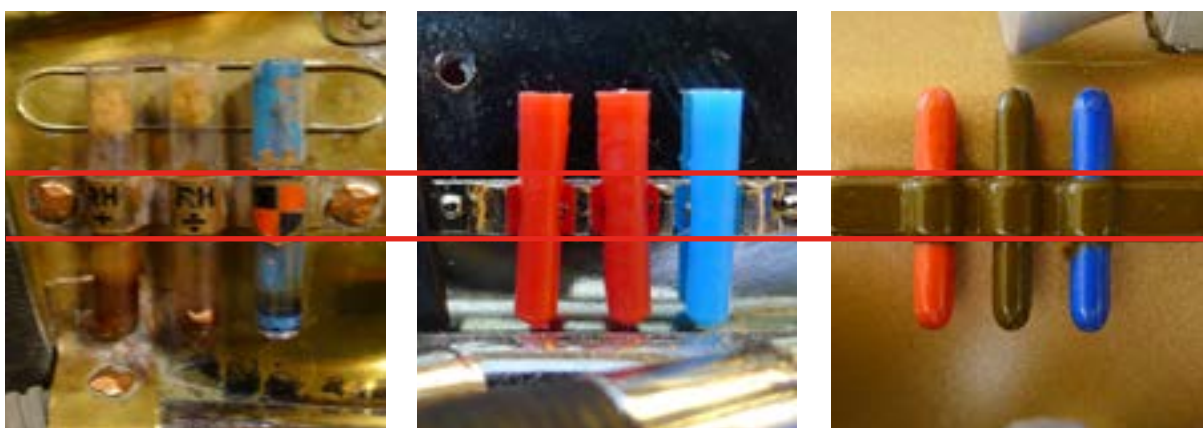
Figur 149: Pyntelist med nagler Filmbilen, TSI-modellbil

Reagensrør

TSI-modellbilen har tre reagensrør på siden. I likhet med Caprino Filmcenters modellbil (1976) er disse forenklet sammenliknet med reagensrørene på filmbilen Il Tempo Gigante. På TSI-modellbilen har glass blitt byttet ut med plast og de har et langt enklere feste. Dette er forenklinger som gjør bilen billigere og enklere å produsere, og mer hardfør når man leker med den.

De to ytterste reagensrørene er farget (rød og blå) mens det midterste er holdt i den originale plastfargen. Dette er i seg selv ikke nok for at de fremstår som forskjellige. Plasseringen av rørene, og dimensjonene på båndet som holder dem på plass (se figur 150), samt det at det er tre av dem, gjør at man får den samme opplevelsen som av filmbilen Il Tempo Gigante.

Vi ser ingen annen grunn til at reagensrør med blå og rød farge er valgt, annet enn for å gi opplevelsen av at TSI-modellbilen er Il Tempo Gigante. I filmen Flåklypa Grand Prix ble de karakteristiske reagensrørene fremhevet spesielt av Reodor Felgen: **«Ja... det er blodtype B rhesus pluss og rhesus minus og så en liten dråpe blått blod da, om man skulle være så uheldig og skrense bort i en baron eller andre adelige»** (se bilde 150).

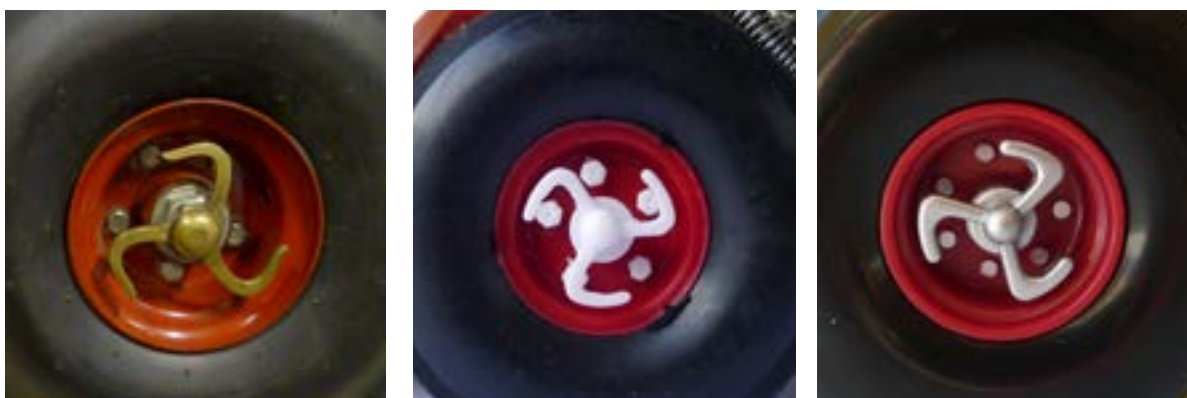
Figur 150: Reagensrør, fra venstre: Filmbilen, CF-modellbil (76), TSI-modellbil

Bakhjul med bremsekloss

Dekkene på TSI-modellbilen har i stor grad samme utforming og fargevalg som Il Tempo Gigante. Sett rett fra siden er dekkene på de to bilene like og den karakteristiske trevingeformede «knock-off» mutteren er så å si identisk. Bremseklossen, som er unik for Il Tempo Gigante og også fremheves av Reodor Felgen i filmen, er også svært lik som på Il Tempo Gigante. Sett ovenfra og forfra er hjulene noe bredere på TSI-modellbilen.

Figur 151: Bremsekloss, fra venstre: Filmbilen, Caprino Filmcenters modellbil (1976) og TSIs modellbil (2013).

Figur 152: Knock-off mutter, fra venstre: Filmbilen, Caprino Filmcenters modellbil (1976) og TSIs modellbil (2013).

Sprittank

TSI-modellbilen har i likhet med Il Tempo Gigante den karakteristiske sprittanken bak setet (se nærmere redegjørelse under punkt 5.4).

Figur 153: Sprittank, fra venstre: Filmbilen, Caprino Filmcenters modellbil (1976) og TSIs modellbil (2013).

Én radar på halvkuletank

TSI-modellbilen har den karakteristiske radaren som kjennes fra filmbilen *Il Tempo Gigante* og spiller en avgjørende rolle i det sentrale billøpet i filmen. Utformingen har klare likheter med Caprino Filmcenters modellbil, selv om den fremstår som kraftigere og mindre detaljert, noe som må ses i sammenheng med formatet (lekebil) og plastikk som materialvalg (se nærmere redegjørelse under punkt 5.4).

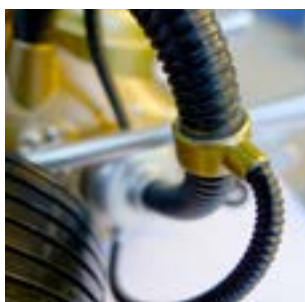

Figur 154: Radar, øverste rad: radaren er viktig i filmen *Flåklypa Grand Prix*
Nederste rad fra venstre: Caprino Filmcenters modellbil (1976) og TSIs modellbil (2013).

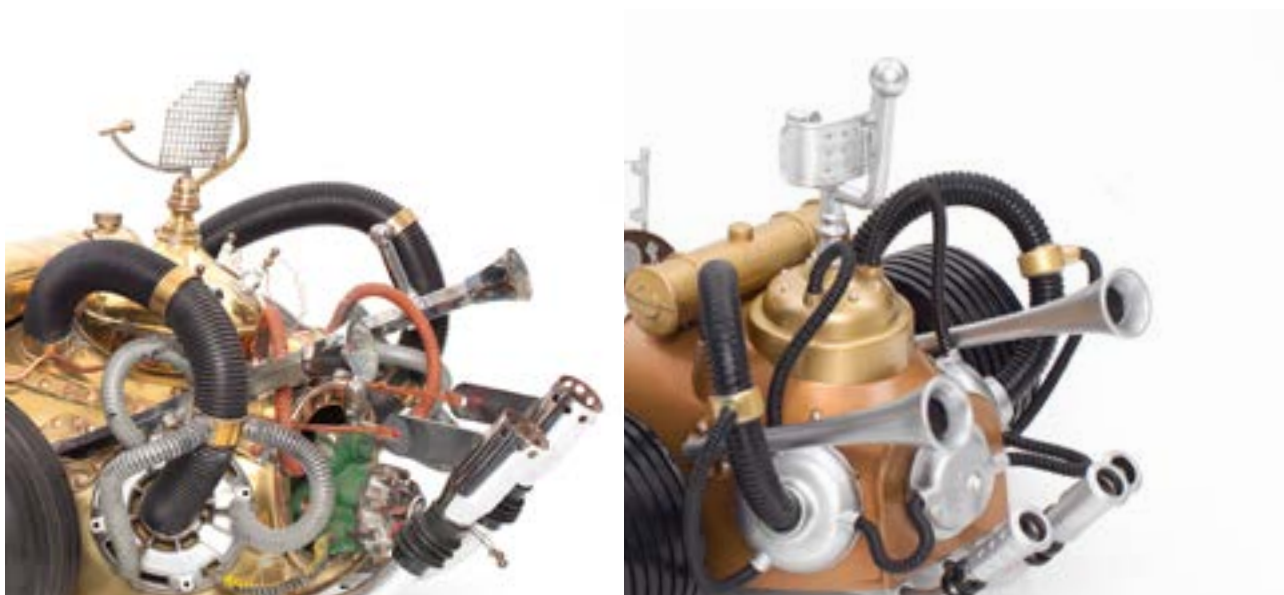

Slanger med feste

TSI-modellbilen har de samme «spiralrørene» som *Il Tempo Gigante*, som i sin visuelle dominans er med på å styre hoveduttrykket til bilen. TSI-modellbilen har den samme detaljeringen med småslange (én og ikke tre) på et bånd (se nærmere redegjørelse under punkt 5.4).

Figur 155: Slanger med feste, fra venstre: Caprino Filmcenters modellbil (1976) og TSIs modellbil (2013).

Figur 156: Bakpart fra venstre: Filmbilen og TSI's modellbil (2013).

To skråstilte rakettrør

I likhet med Caprino Filmcenters modellbil (1976) har TSI-modellbilen «rakettrør». Disse er dessuten likt plassert og har samme vinkling og lengde. De skiller seg noe i formen ved å være runde i stedet for sekskantet som på Il Tempo Gigante (se nærmere redegjørelse under punkt 5.4).

Bakpart

Bakparten på TSI-modellbilen oppleves som en forenkling av Il Tempo Gigantes bakpart. Den oppleves ikke som Reodor V-20 (Tegning A) eller filmrekvisitten (Tegning B) fordi det kaotiske preget som kjennetegner Aukrusts kunstneriske uttrykk fra disse verkene ikke er videreført. Flere av forenklingene som er gjort på Caprino Filmcenters modellbil (1976) er videreført (se nærmere redegjørelse under punkt 5.4).

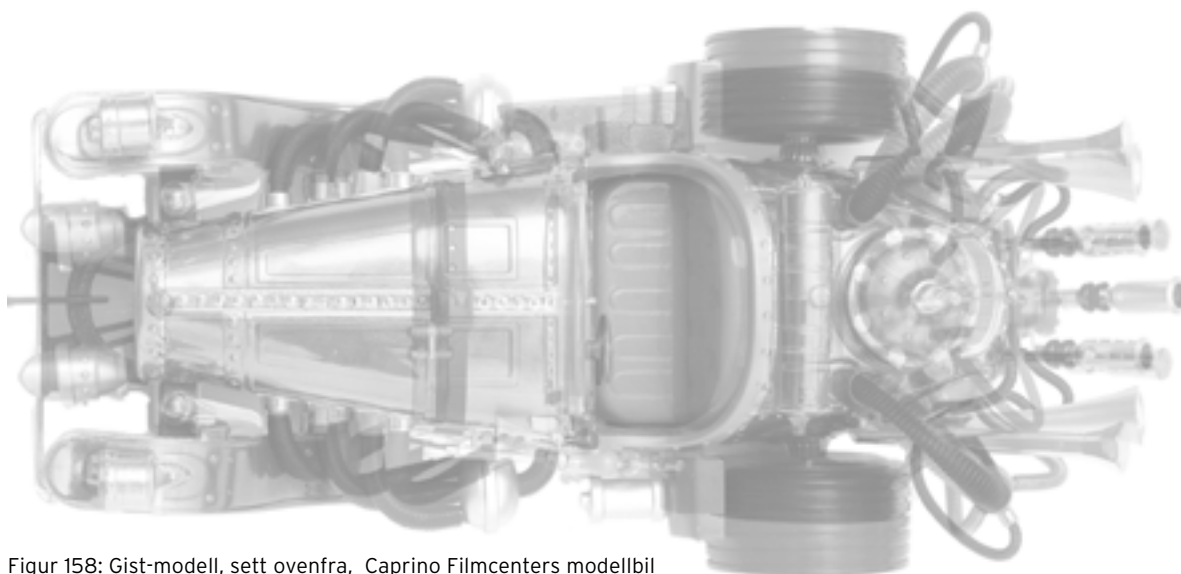
Figur 157: Sett bak fra, fra venstre: Filmbilen, Caprino Filmcenters modellbil (1976) og TSI's modellbil (2013).

Dashbord

Dashbordet på TSI-modellbilen har nøyaktig samme utforming av samtlige detaljer som på Il Tempo Gigante. Detaljene har identiske mål, omriss, utforming og plassering (se figur 140). Utformingen av TSI-modellbilens dashbord fremstår derfor som en direkte kopi av Caprino Filmcenters modellbil (1976).

Cockpit

TSI-modellbilen har en tilnærmet identisk utforming av setet som Caprino Filmcenters modellbil fra 1976 (se nærmere redegjørelse under punkt 5.4).

Figur 158: Gist-modell, sett ovenfra, Caprino Filmcenters modellbil (1976) og TSIs modellbil (2013).

Figur 159: Cock-pit, fra venstre: Filmbilen og TSIs modellbil (2013).

Nagler med pyntehode

TSI-modellbilen har, i likhet med Caprino Filmcenters modellbil, antydninger til nagler flere steder på bilen (se nærmere redegjørelse under punkt 5.4).

Fargevalg

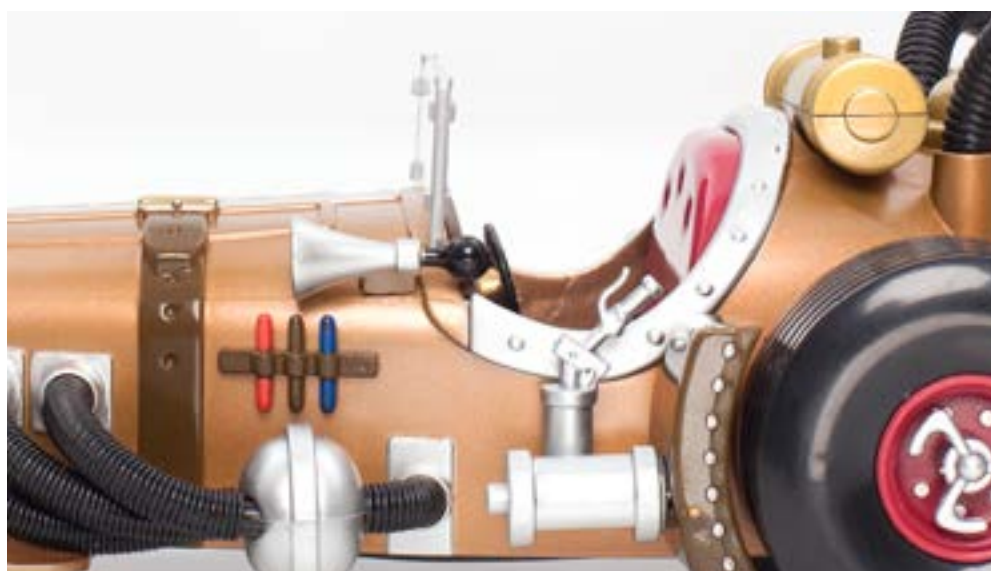
TSI har justert hovedfargen, slik den har blitt mattere og litt mer bronseaktig og rødfargen er nærmere magenta. Fargene er ellers likt distribuert, slik at det som f.eks. er rødt på Il Tempo Gigante, er magenta på TSI-modellbilen (se nærmere drøftelse under punkt 5.4).

Helhetsinntrykk

Førsteinntrykket er at TSI-modellbilen er Il Tempo Gigante slik vi kjenner den fra filmen *Flåklypa Grand Prix* (se figur 160). Det overordnede uttrykket bilene fremstår med er likt, til tross for enkelte forenklinger og mindre forskjeller. Det kan synes som om TSI har forsøkt å gjøre TSI-modellbilen så lik Il Tempo Gigante at den oppleves som Il Tempo Gigante, samtidig som den ikke er helt lik.

Figur 160: Helhetsuttrykk er at det er bilen fra Flåklypa Grand Prix: filmbilen og TSIs modellbil (2013).

5.2.2 I hvilken grad utgjør disse gjenfunne bidragene rent teknisk eller bruksmessige sider av bilen, eller en rent teknisk betont kombinasjon av elementer, utenfor det kunstneriske området?

En generell refleksjon er at TSI-modellbilen er en fantasibil. Det er derfor i utgangspunktet ingenting som tilsier at den har tekniske eller bruksmessige sider som gjør at den må være slik formgitt som den faktisk er. Som vist over, har hensynet til at TSI-modellbilen skal masseproduseres og brukes i barns lek, i noen grad ført til forenklinger i uttrykket, f.eks. på lyktene, reagensrørene og radaren.

Dette er likevel ikke en funksjonelt eller teknisk betinget utforming ettersom det ikke var noe som tilsa at TSI måtte utforme sin fantasibil på samme måte som Il Tempo Gigante (dvs. velge ut, plassere og for øvrig utforme de samme elementene på samme steder og på samme måte som på film-bilen Il Tempo Gigante eller Caprino Filmcenters modellbil, 1976), for at fantasibilen skulle «fungere». Det hadde dessuten vært mulig å foreta andre forenklinger enn de som er foretatt på Caprino Filmcenters modellbil.

5.2.3 I hvilken grad har TSI utnyttet variasjonsmulighetene ved sin tredimensjonale bearbeidelse av Aukrusts opprinnelige uttrykk (1968-tegningen)?

Det er ingenting i formvalgene som har blitt gjort som tyder på at TSI har forsøkt å få sin modellbil til å ligne på Kjell Aukrusts originaltegning, Reodor V-20 (Tegning A). TSI har også i svært begrenset grad utnyttet de mange andre variasjonsmulighetene som finnes ved utformingen av en fantasibil.

5.2.4 Svar på spørsmål 11

Gjennomgangen ovenfor i punkt 5.2.1 viser at både enkeltelementer og helhetsinntrykket fra Caprino Filmcenters bidrag til Il Tempo Gigante gjenfinnes i TSI-modellbilen. TSI-modellbilen har noen nye detaljer som ikke finnes på Il Tempo Gigante, slik som en firkant på grillen, en ekstra bremsekloss, en øks og en trommel som slangene går inn i. Dette påvirker imidlertid ikke vurderingen av hvorvidt de gjenfunne elementene fra Caprino Filmcenter har verkshøyde, enten hver for seg eller som helhet.

For vurderingen av verkshøyde vises det til punkt 3.5 ovenfor. Vi kom der til at Caprino Filmcenter ved skapende kunstneriske innsats har skapt noe originalt ved sitt bidrag til filmbilen Il Tempo Gigante. Dette gjelder tilsvarende for det av Caprino Filmcenters bidrag som gjenfinnes i TSI-modellbilen.

At både Il Tempo Gigante og TSI-modellbilen er fantasibiler, innebærer at variasjonsmulighetene i formgivningen ikke begrenses av funksjonelle eller tekniske hensyn. At TSI-modellbilen skal masseproduseres og brukes i barns lek, har medført visse forenklinger i uttrykket, men nødvendigvis ikke formlikhet med Il Tempo Gigante eller Caprino Filmcenters modellbil. At Caprino Filmcenters vernede bidrag til Il Tempo Gigante gjenfinnes, tilsier at variasjonsmulighetene i Aukrusts originaltegning, Reodor V-20 (Tegning A), ikke er benyttet.

5.3 Er det sannsynlig at Il Tempo Extra Gigante er bygget bare på Tegning A og/eller Tegning B?

Spørsmål 12 i mandatet:

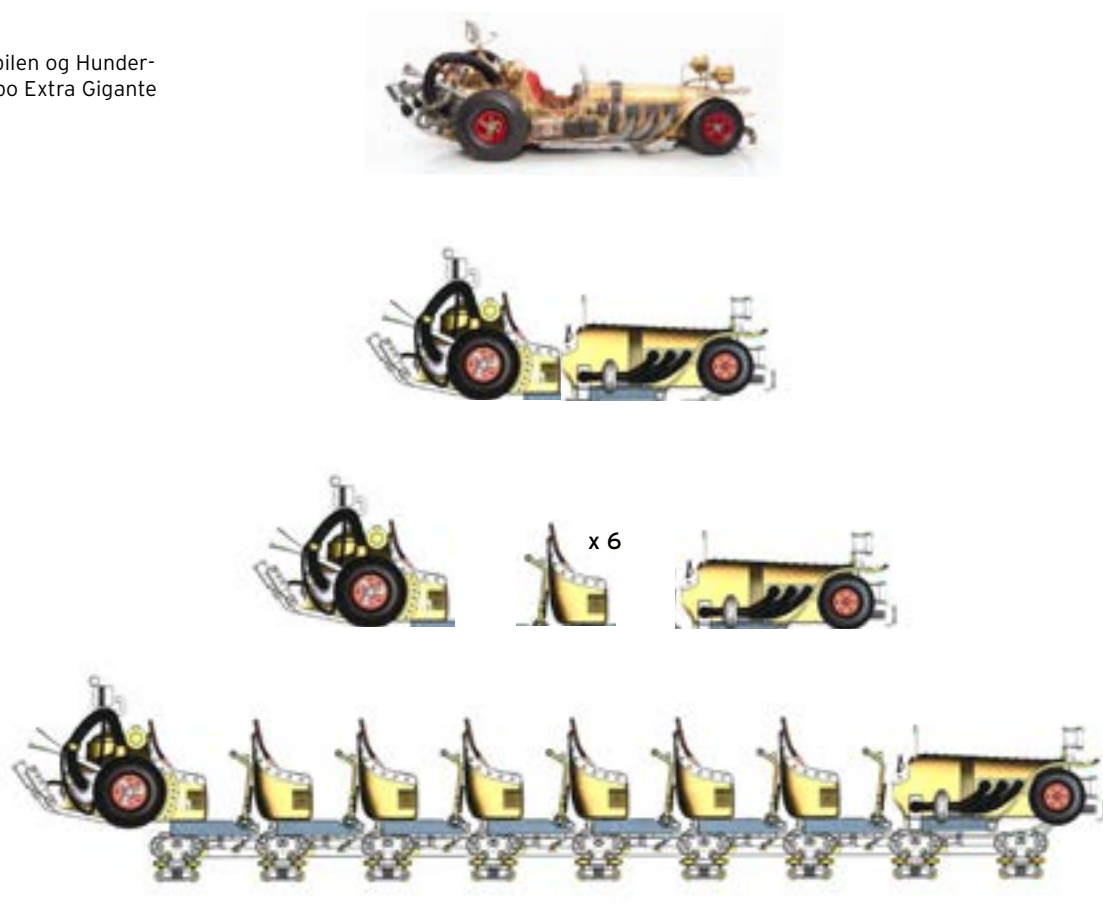
Er det sannsynlig at Hunderfossen Familiepark bygde sin attraksjon Il Tempo Extra Gigante utelukkende på grunnlag av Tegning A og/eller Tegning B, eller er det sannsynlig at Hunderfossen Familiepark (også) brukte fotografi av filmbilen, CF sin modellbil og/eller CF sin fullskalabil som modell?

5.3.1. Formanalyser av Il Tempo Extra Gigante

Il Tempo Extra Gigante-navnet henspiller direkte på Il Tempo Gigante og gir inntrykk av være Il Tempo Gigante pluss noe til.

Våre formanalyser viser at navnet kan tolkes bokstavelig. Om en kutter berg- og dalbanetoget i tre og fjerner alle vognene bortsett fra én, er resultatet en utforming som samsvarer med filmbilen Il Tempo Gigante. Vi anser det for sannsynlig at det er tatt utgangspunkt i en forstørret versjon TSIs modellbil. Som vist i punkt 5.2 er TSI-modellbilen i mål og dimensjoner en slavisk kopi av Caprino Filmcenters modellbil (1976) som igjen bygger på filmbilen Il Tempo Gigante (se illustrasjon figur 161).

Figur 161: Filmbilen og Hunderfossens Il Tempo Extra Gigante

Bilder hentet fra Hunderfossen Familieparks hjemmesider, støtter opp om at berg- og dalbanen først ble bygget som en racerbil med tomannscockpit og siden delt opp for å gi plass til flere seterader mellom den opprinnelige front- og bakparten (se figur 162). Bildene fra byggeprosessen ble senere fjernet fra Hunderfossen Familieparks hjemmeside.

At TSI-modellbilen har blitt brukt som modell for Il Tempo Extra Gigante blir også bekreftet av at leverandøren hadde TSI-modellbilen tilgjengelig i modellverkstedet da berg- og dalbanen ble bygget.

Foruten opplysningene som har fremkommet om byggeprosessen, er det også andre likheter i formuttrykket som tilsier at Il Tempo Extra Gigante er basert på TSI-modellbilen. Il Tempo Extra Gigante har blant annet den samme innfelling av røret på forreste skjerm og den samme rilleformete overgangen til hjulet som Caprino Filmcenters modellbil (1976).

Ytterlige likheter i formuttrykket vil bli gjennomgått i neste punkt.

Figur 162: Fra Hunderfossens dokumentasjon av byggingen av Il Tempo Extra Gigante, fremgår det at den under prosessen var bygget som en bil, ikke et tog.

5.3.2. Svar på spørsmål 12

Det er sannsynlig at Hunderfossen familiepark ikke utelukkende har bygget sin attraksjon Il Tempo Extra Gigante på grunnlag av Tegning A og/eller Tegning B. Våre formanalyser og funn hva gjelder byggeprosessen, viser at det er sannsynlig at Hunderfossen Familiepark har bygget sin attraksjon på grunnlag av det vernede uttrykket fra filmbilen Il Tempo Gigante. Dette gjelder enten det rent faktisk er brukt fotografier av filmbilen Il Tempo Gigante, Caprino Filmcenters modellbiler, Caprino Filmcenters fullskalabil og/eller TSI-modellbilen.

5.4 Hvilken grad kan Caprino Filmcenters bidrag til Il Tempo Gigante finnes igjen i Il Tempo Extra Gigante?

Spørsmål 13 i mandatet:

Med utgangspunkt i svarene på spørsmål 5 og spørsmål 12;

I hvilken grad kan CFs bidrag til ITG, enkeltvis og sett under ett, gjenfinnes i Il Tempo Extra Gigante?

I hvilken grad utgjør disse gjenfunne bidragene rent tekniske eller bruksmessige sider av bilen, eller en teknisk betont kombinasjon av elementer, utenfor det kunstneriske område?

Har disse gjenfunne bidragene verkhøyde?

I hvilken grad har Hunderfossen Familiepark utnyttet variasjonsmulighetene ved sin tredimensjonale bearbeidelse av Aukrusts opprinnelige uttrykk (1968-tegningen)?

Nedenfor foretas en systematisk gjennomgang av berg- og dalbanen Il Tempo Extra Gigante opp mot Caprino Filmcenters bidrag til filmbilen Il Tempo Gigante. Underspørsmål (i), (ii) og (iv) vil besvares for hvert enkelt element fortløpende. Underspørsmålet (iii) behandles samlet til slutt.

Bakenforliggende idé

I likhet med TSI-modellbilen, er berg- og dalbanen Il Tempo Extra Gigante bygget på den samme idéen som filmbilen Il Tempo Gigante. Den tar utgangspunkt i Kjell Aukrusts opprinnelige idé om en racerbil med «masse greier». Berg- og dalbanen Il Tempo Extra Gigante er imidlertid tilpasset en tomannscockpit slik som Il Tempo Gigante og ikke en énmannscockpit som på Reodor V-20 (Tegning A).

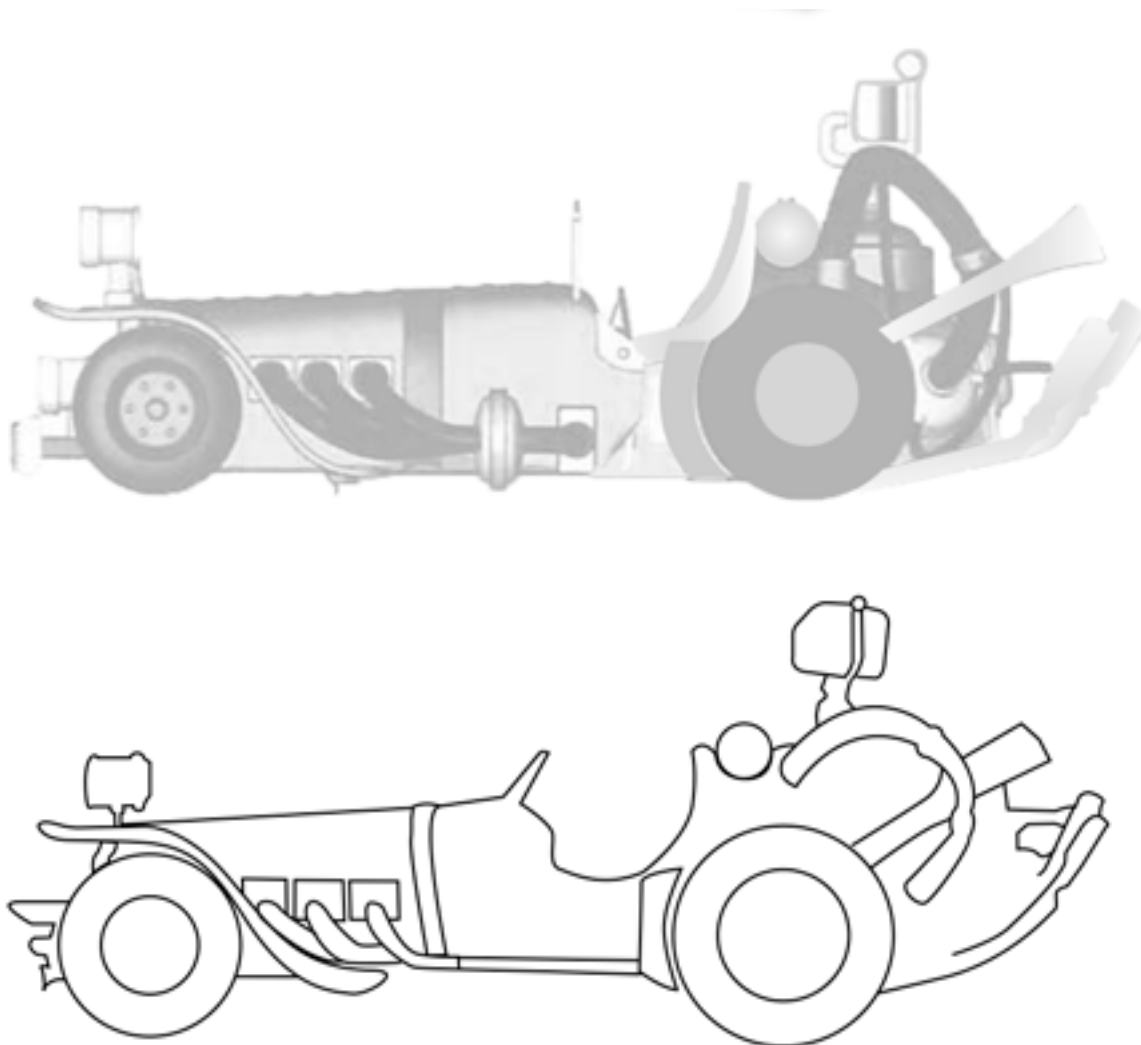
Dimensjoner/komposisjon

En analyse Il Tempo Extra Gigante (i en sammenklippet versjon med én vogn) der denne holdes opp mot Il Tempo Gigante, viser at detaljene har like proporsjoner og er likt plassert i forhold til hverandre.

En studie av Il Tempo Extra Gigantes høyre side viser at selv om detaljene er forskjellige, så er de like i forhold til hverandre. Istedenfor vindmåler og treskrin har Il Tempo Extra Gigante fått en øks og et medisinskrin.

Il Tempo Extra Gigante fremstår som karikert, i stor grad fordi den visuelt gir inntrykk av å være laget i ett stort stykke. Lakkeringen gjør at den gir en følelse av å være laget i skinnende plast. Den noe bredere bakparten gjør at den fremstår mer som stilisert og forenklet.

Det er ingenting ved Il Tempo Extra Gigantes hovedform, komposisjon eller dimensjoner som er begrunnet i bruksmessige eller tekniske forhold. Il Tempo Extra Gigante er, i likhet med Il Tempo Gigante, en fantasibil, hvilket tilsier et svært stort variasjonsrom. Ved å endre på hovedformen, dimensjonene eller på plasseringen av de ulike detaljene i langt større grad kunne det vært skapt et selvstendig uttrykk som ikke benytter seg av Caprino Filmcenters vernede bidrag til filmbilen Il Tempo Gigante.

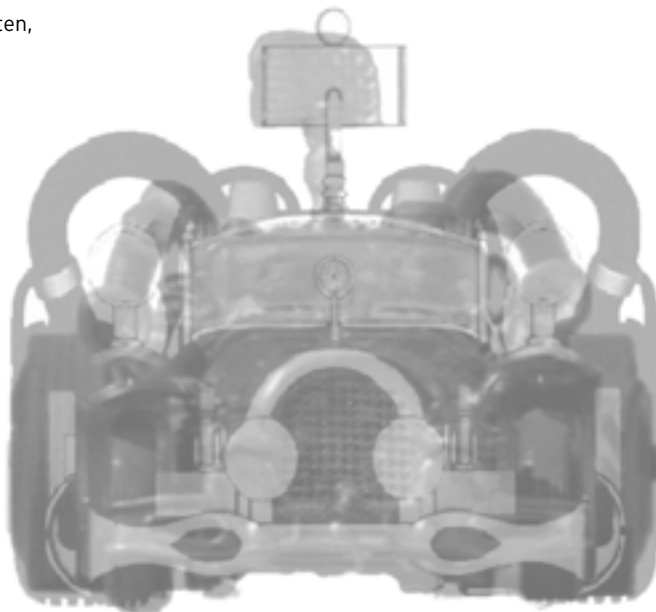

Figur 163: Venstre side av Hun-derfossens attraksjon ITEG, samt omriss av filmbilen ITG

Figur 164: Sammenligning av hjul på Reodor V-20, på Caprinos filmbil og på Hun-derfossens II Tempo Extra Gigante.

Figur 165: Gist analyse fronten, ITEG og filmbilen ITG

Fronten

Fronten på attraksjonen følger Il Tempo Gigante slik også TSI-modellbilen gjør (se figur 139).

Gist-studien bekrefter dette. Il Tempo Extra Gigante har to lykter over støtfangeren slik som Il Tempo Gigante. Støtfangeren har lik plassering og ligner i formen på Il Tempo Gigante. Il Tempo Extra Gigante har et sikte som radiatorpynt. Dette har lik utforming som på Il Tempo Gigante og Caprino Filmcenters modellbil (1976). I likhet med Caprino Filmcenters modellbil (1976) og TSI-modellbilen, mangler Il Tempo Extra Gigante den bakre delen av dioptersiktet på panseret.

Fronten på en bil er svært vesentlig siden den blir sett på som «ansiktet» til bilen. Hverken Reodor V-20 (Tegning A) eller filmrekvisitten (Tegning B) gir føringer for hvordan fronten skal se ut. Andre tegninger i storyboardet Kjell Aukrust tegnet til manuskriptet til *Flåklypa Grand Prix* viser langt smalere og mer aerodynamiske fronter enn det som er valgt. Variasjonsmulighetene har vært uendelige. Ved å endre antall og plassering av lykter, gitteret og andre detaljer kunne fronten på Il Tempo Extra Gigante fått et vesentlig annet uttrykk. Variasjonsmulighetene er således åpenbart ikke utnyttet av Hunderfossen Familiepark ved utformingen av fronten til Il Tempo Extra Gigante.

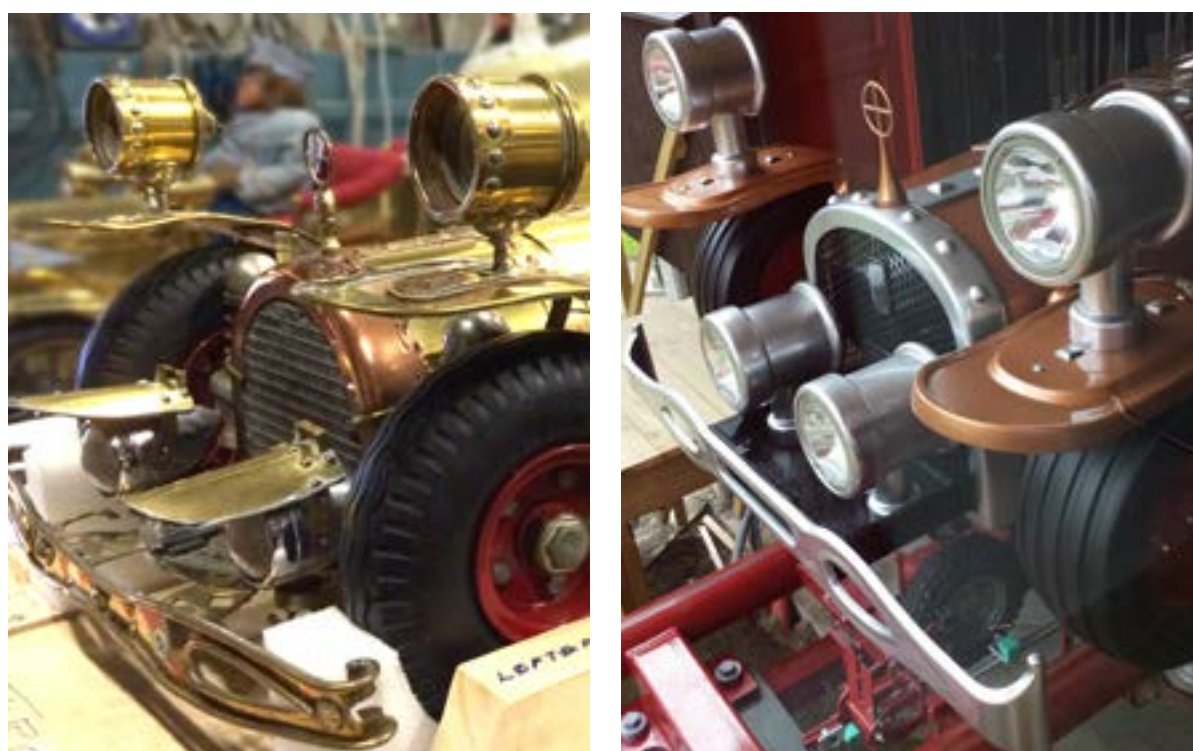
Store karbidlykter plassert på kraftige skjermer

Il Tempo Extra Gigante har, som TSI-modellbilen, de samme «karbidlyktene» plassert på toppen av skjermene som på Il Tempo Gigante. Lyktene er noe forenklet og har et mindre raffinert uttrykk sammenliknet med Il Tempo Gigante. Festet til de store lyktene på skjermene til Il Tempo Extra Gigante er svært likt utformet som det på Il Tempo Gigante. Lyktefestet er nedfelt i en plate på skjermen, og platen har to nagler bak og foran som fester den til skjermen. Forholdet mellom hovedformen på lykten og stangen som holder dette oppe, er også den samme på Il Tempo Extra Gigante som på Il Tempo Gigante.

Det er ingen tekniske eller funksjonelle grunner til at Il Tempo Extra Gigante må ha liknende lykter og de samme kraftig utformede buene på skjermene som Il Tempo Gigante. Ved å endre typen, høyden og plasseringen til lyktene, s-formen og bredden til skjermene og så videre, kunne Hunderfossen Familiepark ha etablert et helt annet formuttrykk. Da hadde lyktene på Il Tempo Extra Gigante

Figur 166: Filmbilen til venstre, og ITEG til høyre. Likheter i utforming av lyktene, men i stor grad forenklet.

Figur 167: Sammenligning fronten på filmbilen Il Tempo Gigante og Il Tempo Extra Gigante.

fått en annen silhuett enn på Il Tempo Gigante, og også vært likere kassebiltegningene til Kjell Aukrust (se vedlegg 3). Sagt med andre ord, finnes det er utall av variasjonsmuligheter som Hunderfossen Familiepark ikke har utnyttet ved utformingen av Il Tempo Extra Gigante.

De forskjellene som kan identifiseres fra Il Tempo Gigante via TSI-modellbilen til Il Tempo Extra Gigante, kan sees på som forenklinger med sikte på å forenkle produksjonen. Dette skaper inntrykket av at Il Tempo Extra Gigante er en noe forenklet utgave av Il Tempo Gigante.

Pyntelist på panser

Berg- og dalbanen Il Tempo Extra Gigante har, på samme måte som TSI-modellbilen, en svært synlig pyntelist med nagler på panseret. Slike nagler med pyntehoder er et sentralt element i Caprino-uttrykket og finnes både på filmbilen Il Tempo Gigante og på Caprino Filmcenters modellbil. En slik pyntelist er ikke funksjonelt begrunnet (naglene er ikke nødvendige for å holde metallplatene sammen) og finnes ikke på Reodor V-20 (Tegning A) eller på rekvisittegningen (Tegning B). At TSI, og så Hunderfossen Familiepark, likevel har inkludert pyntelisten er en tydelig etterligning av Caprino-uttrykket, selv om utformingen er noe endret sammenliknet med Il Tempo Gigante. Utformingen på Il Tempo Extra Gigante er lagt tett opp til utformingen på den kjørbare fullskalabilen av Il Tempo Gigante. Hvis Hunderfossen Familiepark ønsket et annet uttrykk en Caprino-uttrykket, f.eks. ved å legge seg nærmere Aukrust-uttrykket, kunne de valgt å ikke inkludere denne pyntelista.

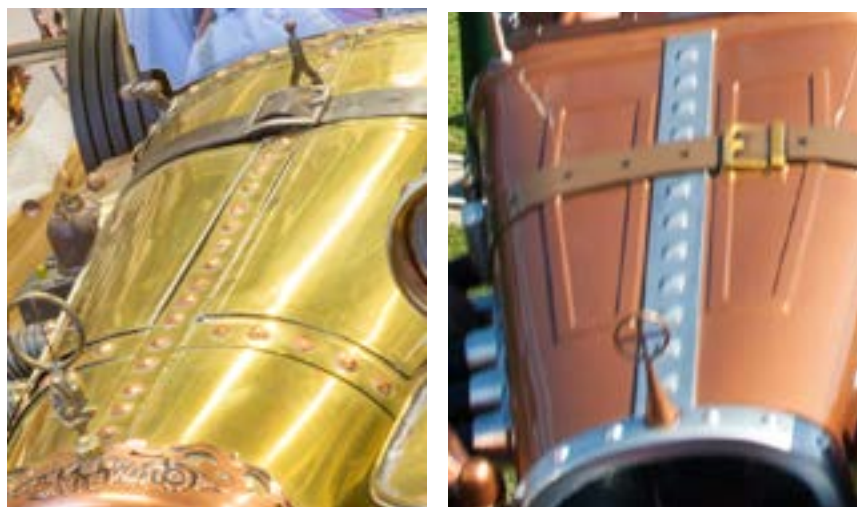
Nagler

Il Tempo Extra Gigante har, som TSI-modellbil, flere av de samme naglene som Il Tempo Gigante. Flere av disse har lik plassering, selv om de ikke er vesentlige fra et tenkt funksjonsperspektiv.

Naglene på Il Tempo Extra Gigante er en del av hovedformen, deretter er de malt. Det er ingen annen grunn til at de er plassert der de er, annet enn at de skal minne om Il Tempo Gigante.

Reagensrør

Il Tempo Extra Gigante har tre reagensrør på siden, i likhet med Il Tempo Gigante. Det er to røde og

Figur 168: Sammenligning fronten på Il Tempo Extra Gigante og filmbilen.

ett blått. Denne har noe annen utforming enn TSI-modellbilen og ligger nært opp til Caprino Filmcenters modellbil (2003).

Utformingen av reagensrør med holder har ingen funksjonell betydning. Hvis formålet var å overføre blod ved ulykker, ville en blodpose vært mer nærliggende. Variasjonsmulighetene er således store, men Hunderfossen Familiepark har ikke benyttet seg av disse.

Bakhjul med bremsekloss

Hjul med felger og dekk på Il Tempo Extra Gigante likner på TSI-modellbilen og dermed også på Il Tempo Gigante. Hjulene er noe smalere på Il Tempo Extra Gigante enn på TSI-bilen og ligger således noe nærmere opp til Il Tempo Gigante.

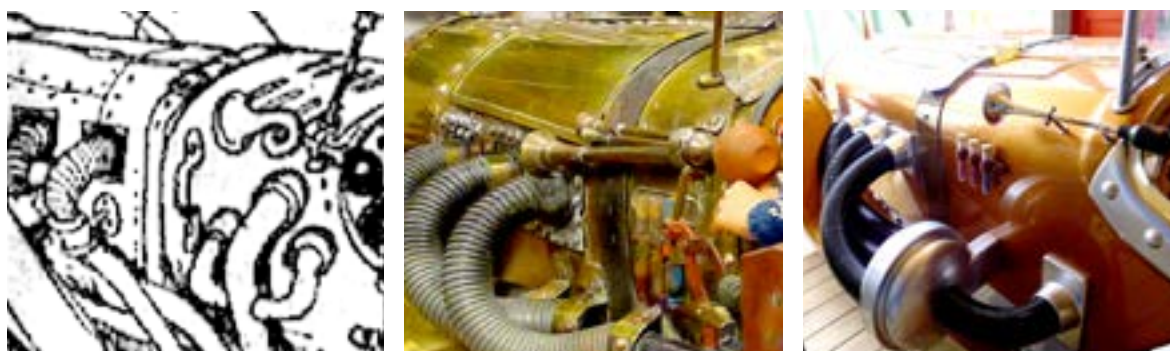
Il Tempo Extra Gigante har videre i likhet med Il Tempo Gigante og Caprino Filmcenters modellbil (1976) den karakteristiske bremseklossen på venstre bakhjul. Utformingen er sammenfallende. Den har de samme naglene på siden og en betjeningsmekanisme med spak. Il Tempo Extra Gigante har i tillegg lagt til en identisk bremsekloss på høyre side.

Det er ingen grunner til at Hunderfossen Familiepark ikke kunne velge andre dimensjoner eller uttrykk på felgene til Il Tempo Extra Gigante. Den kunne hatt større eller mindre felger. Hjulene kunne vært både større og mindre (se figur 170). Den kunne også hatt en helt annen type felger. Reodor V-20 (Tegning A) har eikefelger og vingeformen på mutterne er annerledes. Det kan være produksjonsmessige grunner til at hjulene har blitt bredere.

Bremsekloss direkte på utsiden av hjulet er uvanlig og mest sannsynlig farlig. Det er overhode ingen tekniske eller bruksmessige sider ved berg- og dalbanen som tilsier at den trenger en slik bremsekloss, annet enn at den skal fremstå som Il Tempo Gigante slik vi kjenner den fra filmen.

Sprittank

Dimensjoner, plassering og utforming av sprittanken til Il Tempo Extra Gigante er sammenfallende

Figur 169:
Utsnitt bakre del av panser (torpedo).
Reodor V-20, Caprino Filmcenters filmbil (1975) og Hunderfossens attraksjon (2014).

med tanken på Caprino Filmcenters modellbil (1976), men Il Tempo Extra Gigantes tank har et litt annet feste, er mindre detaljert og er noe gulere enn den til Il Tempo Gigante (noe som gjør den enda synligere).

Det er ingen tekniske-, funksjonsmessige- eller produksjonsmessige hensyn som tilsier at sprittanken må være med, eller ha lignende dimensjoner, plassering og utforming som Il Tempo Gigante. Variasjonsmulighetene er således ikke utnyttet.

Én radar på halvkuletank

Il Tempo Extra Gigante har som TSI-modellbilen, den karakteristiske radaren som vi kjenner fra Il Tempo Gigante. Utforming og uttrykk er sammenfallende, selv om den fremstår som kraftigere og mindre detaljert. Den halvkuleformede tanken på Il Tempo Extra Gigante er utformet lik Il Tempo Gigante og Caprino Filmcenters modellbil (1976), men den er forenklet med nagler i stedet for tennplugger. I tillegg har den også to slanger som kommer ut fra tanken.

Det er ingen grunn til at Il Tempo Extra Gigante må ha liknende radar som Il Tempo Gigante, annen enn nettopp for å likne på Il Tempo Gigante. Ved å droppe radaren eller endre type radar og plasseringen og utformingen av denne, kunne Hunderfossen Familiepark ha etablert et helt annet formuttrykk (se figur 170). Det finnes en rekke variasjonsmuligheter som Hunderfossen Familiepark ikke har utnyttet.

Figur 170: Utsnitt fra venstre side, filmbilen t.v. og ITEG t.h.

To skråstilte rakettrør

I likhet med TSI-modellbilen har berg- og dalbanen Il Tempo Extra Gigante «rakettrør» med samme plassering som på Il Tempo Gigante.

Det er ingen grunn til at Il Tempo Extra Gigante må ha rakettrør, eller at rakettrørene må være plassert der de er, eller ha like dimensjoner som modellbilen til Caprino Filmcenter. Hunderfossen Familiepark har valgt en sirkulær form istedenfor en sekskantet form på rakettrørene. Sirkulære former er langt enklere å produsere så det kan være produksjonsmessige eller kostnadsbesparende grunner. En slik justering på formen er ikke tilstrekkelig til å endre opplevelsen av rakettrørene som like. Det finnes en rekke variasjonsmuligheter som Hunderfossen Familiepark ikke har utnyttet.

Dashbord

Il Tempo Extra Gigante har et selvstendig utformet dashbord. Det har samme farge som Caprino Filmcenters modellbil og er sammensatt av ulike gjenstander, men der slutter likheten.

Bakpart

Il Tempo Extra Gigante oppleves lik bakparten til TSI-modellbil, som er en forenkling av Il Tempo Gigantes bakpart. Flere av de forenklingene som er gjort på Caprino Filmcenters modellbil (1976) er videreført og kjennes igjen.

I likhet med Il Tempo Gigante og Caprino Filmcenters modellbil (1976) har Il Tempo Extra Gigante eksosrør som kommer frem under bilen. Il Tempo Extra Gigante har samme sorte «gummi-belger» på eksosrørene som på Il Tempo Gigante (forenklet i plast på modellbilen).

Eksosrørene vurderes formmessig å være en variant av eksosrørene på Tegning B. Disse har delvis fått en selvstendig utforming og vi er noe i tvil om uttrykket fra Il Tempo Gigante gjenfinnes hva angår dette elementet isolert sett.

Variasjonsmulighetene knyttet til bakparten er i noen grad utnyttet, men ikke i tilstrekkelig grad til at den oppleves som annerledes enn Il Tempo Gigante.

Figur 171: Bakparten på bilene. Noe ulik utforming, men de samme detaljene er likt plassert. Filmbilen t.v. og ITEG t.h.

Figur 172: Farger

Fargevalg

Fargene på Il Tempo Extra Gigante følger TSI-modellbilen, med tilsvarende justeringer av bronsefarge og rødfarge som er nærmere magenta (se figur 172). Dette til tross for at Il Tempo Extra Gigante er bygget i tre. Det er altså ingenting som tilsier at den skulle ha en metallfarge som ligger tett opp til messing, annet enn for å skulle likne på Il Tempo Gigante. Den mest fremtredende forskjellen er at flere av enkeltdetaljene, slik som lykter, pyntelist og kanten rundt radiatoren er i sølv i stedet for i messing (eller, for radiatorens del, bronse).

Foruten valg av farger er også distribusjonen av de valgte fargene vesentlig for at opplevelsen av bilene. Distribusjonen av farger er lik på bilene.

Variasjons- og kombinasjonsmulighetene i valg av farger er utallige. Det gjelder både hovedfargen, men også alle de ulike detaljene med farger som man kan velge. At fargekombinasjonen på Il Tempo Gigante i utgangspunktet er uvanlig, gjør at man må ligge langt unna den opprinnelige kombinasjonen før man oppfatter den som ulik. Hunderfossen Familiepark har i liten grad utnyttet variasjonsmulighetene og resultatet er at fargekombinasjonen på Il Tempo Extra Gigante oppfattes som lik Il Tempo Gigante.

Helhetsinntrykk

Sammensetningen av de ulike elementene beskrevet over gir Il Tempo Extra Gigante et tilsvarende uttrykk som på Il Tempo Gigante, dog i stor grad forenklet.

Av Caprino-preget gjenfinnes det nasjonalromantiske ved blant annet de markante pyntelistene og dekorhoder. Il Tempo Extra Gigante har også beholdt strukturen som ble skapt i Il Tempo Gigante, og har samme komposisjon. Bakparten har liknende store bueformede «spiralrør», en markant radar og eksosrør som peker oppover. Rytmen ved at elementer blir gjentatt er også beholdt. Noe av det familievennlige uttrykket er også beholdt ved at Il Tempo Extra Gigante har de samme «karbidlyktene» på store skjermer og at attraksjonen for øvrig er balansert og godt strukturert. Formelementene har den samme mykheten som gir den det vennlige preget.

Il Tempo Extra Gigante har, som Il Tempo Gigante, valgt å ikke ta inn det lappete, skrøpelige eller kaotiske som andre av Reodors Felgens oppfinnelser i Kjell Aukrusts strek, inkludert Reodor V-20, uttrykte. Hunderfossen Familiepark og Il Tempo Extra Gigante henvender seg til en målgruppe hvor

Caprino Filmcenters familievennlige uttrykk passer bedre inn.

Endringene fra Il Tempo Gigante til Il Tempo Extra Gigante er begrenset til enkeltelementer og tilpasninger av fargenyanser, som beskrevet ovenfor. Det vil med andre ord si at Hunderfossen Familiepark i svært liten grad har utnyttet variasjonsmulighetene som finnes i den opprinnelige tegningen fra Kjell Aukrust, Reodor V-20 (Tegning A). Dersom Hunderfossen hadde valgt å utnytte disse variasjonsmulighetene ville det kunne gitt berg- og dalbanen et helt annet uttrykk enn Il Tempo Gigante.

5.4.2. Svar på spørsmål 13

Som gjennomgangen over i punkt 5.4.1 viser, kan både enkeltelementer og helhetsinntrykket fra Caprino Filmcenters bidrag til Il Tempo Gigante gjenfinnes Il Tempo Extra Gigante. I likhet med TSI-modellbilen, har også Il Tempo Extra Gigante noen nye detaljer sammenliknet med Il Tempo Gigante. Disse forskjellene påvirker imidlertid ikke vurderingen av om det gjenfunnene bidraget fra Caprino Filmcenter, har verkshøyde, enten hver for seg eller som helhet.

For vurderingen av verkshøyde vises det til punkt 3.5 over. Vi kom der til at Caprino Filmcenter ved skapende kunstneriske innsats har skapt noe originalt ved sitt bidrag til filmbilen Il Tempo Gigante. Dette gjelder tilsvarende for det av Caprino Filmcenters bidrag som gjenfinnes i Il Tempo Extra Gigante.

Som analysen over i punkt 5.4.1 viser, kan likhetene mellom Il Tempo Gigante og Il Tempo Extra Gigante ikke tilskrives funksjonelle- eller tekniske hensyn. Hunderfossen Familiepark har ikke utnyttet de variasjonsmulighetene som ligger i Kjell Aukrusts opprinnelige tegning, Tegning A.

Figur 173: Lik opplevelse

REFERANSE

Alfsen, Glenn. (2013). Guy Krohg: grafiker scenograf maler. *Norsk Kunstnerleksikon*. [Internett], 25. august. Tilgjengelig fra: <https://nkl.snl.no/Guy_Krohg> [Lest 01. august 2016].

Andersson, Torbjörn. (2013). Product gist: An approach to identifying from characteristics of the current product sign. In *10th European Academy of Design Conference – Crafting the Future*. Gothenburg, 17.-19. april.

Aukrust, Kjell. (1976). *Brev med kommentater til kontrakt mellom Ivo Caprino om filmproduksjon*. 2. mars.

Aukrust, Kjell. (1990[1979]). *Slipp ham! – Erindringer*. Oslo: Den Norske Bokklubben.

Aukrust, Kjell. (1988). *Lykkelig er den...* Oslo: Helge Erichsens Forlag.

Bang-Hansen, Pål. (1975). *Filmmagasinet*. NRK Fjernsynet. 4. september. [Internett], Tilgjengelig fra: <<https://tv.nrk.no/serie/filmmagasinet/FFIL00000875/04-09-1975#t=29m56s>> [Sett 24. august 2016].

Bergh, Johnny. (1976). *Dra meg baklengs inn i fuglekassa*. NRK Fjernsynet. 4. september. Tilgjengelig fra: <<https://tv.nrk.no/program/FUHA03001576/dra-meg-baklengs-inn-i-fuglekassa>> [Sett 1. august 2016].

Bryne, Arvid. (1973). Flåklipa skal erobre verden. *Dagbladet*. 20. oktober.

Bye, Erik. (1971). *Lørdagskveld med Erik Bye*. NRK [Internett], 1. mai. Tilgjengelig fra: <<https://tv.nrk.no/serie/loerdagskveld-med-erik-bye/FUHA00003775/22-11-1975>> [Sett 1. august 2016].

Cappelen, Peder. (1989). *Jó, så fyse: En bok om Kjell Aukrust*. Oslo: Helge Erichsen Forlag.

Caprino, Ivo. (1976). *Notat: Orientering i forbindelse med tolkningen av paragraf 6 i avtalen av 29.12.1972 mellom Kjell Aukrust og Caprino Filmcenter*. Caprino Filmcenter, Snarøya. 12. mars.

Chikszentmihalyi, Mihaly. (1996). *Creativity: the psychology of discovery and invention*. New York. Harper Perennial Modern Classics.

Dagbladet. (1970). Aukrust med Norges svar på Ferrari'n. *Dagbladet*, Oslo. 28. oktober.

Dorst, Kees. (2003/2006). *Understanding design: 175 reflections on being a designer*. Amsterdam: Bis-publisher.

Fædrelandsvennen. (1975). Han samlet på skrot et helt liv - og alt ble til Il Tempo Gigante. *Fædrelandsvennen*. 6. september.

Fonn, Egil B. (1994). Ivo Caprino - Portrett av Askeladden i Norsk Film. Per Haddals Caprino-biografi kommentert. *Norsk Filmblad*, nr 1.

Gaustad, Randi. (2013). Gunnar Havstad, billedhugger tinnsmid. *Norsk kunstnerleksikon*. [Internett], 03. Juli. Tilgjengelig fra: <https://nkl.snl.no/Gunnar_Havstad> [Lest 01. august 2016].

Gombrich, Ernst Hans. (1996). *Verdenskunsten*. Oslo: Aschehoug.

Haddal, Per (1993). *Ivo Caprino: Et portrett av Askeladden i norsk film*. Oslo: Hjemmets Bokforlag.

Haddal, Per. (2000). «Ivo Caprino». I Jon Gunnar Arntzen (red.), *Norsk biografisk leksikon*, 2. bind. Oslo: Kunnskapsforlaget.

Heiland, Rolv. (1970). Kjendis fra Sør-Fron slå til igjen. *Vi Menn*, nr. 52. 22. desember.

Henriksen, Arve. (2013). Flåklypa-oppfinner er død. *Aftenposten*. [Internett], 01. Juli. Tilgjengelig fra: < <http://www.aftenposten.no/kultur/Flaklypa-oppfinner-er-dod-7183011.html#.UXbo9D5Zj54> > [Lest 01. august 2016].

Hoel, Ingjald. (1974). *Slik var'n Kjell*. Oslo: Helge Erichsens Forlag.

Jor, Finn. (1993). *Galleri Aukrust*. Oslo: Cappelen.

Knoph, Ragnar. (1936). *Åndsretten*. Oslo: Nationaltrykkeriet.

Linna, Olav, Hokstad, Karin og Jorunn Stokseth. (Udatert). *Aukruststiftelsen Markedsaktiviteter*. Oslo: Markedsoperatørene. (Ref Tingrettssak, Faktisk utdrag, s. 33)

Midtbø, Tore. (1979). *Fenomenet Flåklypa - fra avisparodi til kulturindustri*. Oslo: Novus.

Rognstad, Ole-Andreas. (2012). *Opphavsrett*. Oslo: Universitetsforlaget.

Sandemose, Iben. (1999). *Ugler i Sandermosen*. Oslo: Cappelen.

Skouen, Arne. (1995). Om en gentleman. På kornet. *Dagbladet*, Oslo. 18. februar.

Tusberg, Harald. (1985). *Dette er ditt liv: Kjell Aukrust*. NRK Fjernsynet. 9. november. Tilgjengelig fra: < <https://tv.nrk.no/serie/dette-er-ditt-liv/FUHA02008385/09-11-1985> > [Sett 1. august 2016].

TV Grenland. (1995). Intervju med Ivo Caprino: TV Grenland. YouTube [Internett], Tilgjengelig fra: < https://www.youtube.com/watch?v=rS_8DSQ1sGc&feature=youtu.be > [Sett 01. august 2016].

Wenger, Etienne. (1998). *Communities of Practise. Learning, Meaning, and Identity, Learning in Doing: Social, Cognitive, and Computational Perspectives*. Cambridge: Cambridge University Press.

VEDLEGG

Vedlegg 1: Mandat

Vedlegg 2: Bakgrunnsmateriell

Vedlegg 3: Publiserte biltegninger av Kjell Aukrust frem til 1975 (eksempler)

Vedlegg 4: Reodor Felgens oppfinnelser (eksempler)

Vedlegg 5: Kjell Aukrusts gjenbruk av tegninger (eksempler)

Vedlegg 6: Modell til analyse av gjenstander

Vedlegg 7: Tolkning av formen på Reodor V-20 (eksempel)

Vedlegg 8: Variasjonsmuligheter, farger (eksempel)

Vedlegg 9: Reodor V-20/II Tempo Gigante tidslinjer (separat A3-plansje)

Vedlegg 10: Tidslinje over gjenstander i saken (separat A3-plansje)

Vedlegg 11: Oversikt over gjenstandene (separat A3-plansje)

VEDLEGG 1: MANDATET

Gitt til Brand Valley AS av Advokatfirmaet Simonsen Vogt Wiig AS på vegne av Caprino filmsenter AS, 13.06.2016.

Innledning:

Om åndsverk: Det følger av åndsverkloven § 1 at “den som skaper et åndsverk, har opphavsrett til verket”. For at noe skal anses som et “åndsverk” kreves det at det foreligger en frembringelse innenfor det litterære, vitenskapelige eller kunstneriske området og at denne frembringelsen er av en slik art at det rettslig kan kalles et åndsverk, vanligvis omtalt som et krav om verkshøyde eller originalitet innen opphavsrettslig terminologi.¹ Med frembringelse menes at det er skapt en ytre realitet løst fra opphavsmannen selv, og som har en viss blivende karakter slik at den kan reproduseres eller meddeles til andre.²

Om verkshøyde- eller originalitetskravet: Kravet er oppfylt dersom frembringelsen er resultat av en individuelt preget skapende innsats, og det ved denne innsatsen er frembragt noe som fremstår som originalt.³ Sagt med andre ord, må den intellektuelle frembringelsen gjenspeile opphavsmannens personlighet.⁴ I denne vurderingen er det kreative spillerommet av sentral betydning. Vurderingen knytter seg både til de enkeltelementer som verket består av og til sammensetningen av disse til en helhet. Selv om et verk bygger på kjente enkeltelementer, kan disse være sammenstilt på en slik måte at verket som helhet fremstår som originalt.⁵ Det stilles ikke kvalitative krav til estetikk, og det kreves heller ikke formell kompetanse eller at det ligger en bevisst intensjon om å skape et åndsverk til grunn for den skapende innsatsen.⁶

Om skillet mellom idé og form/uttrykk: Et grunnleggende prinsipp er at opphavsretten bare verner uttrykket eller formen som et verk er gitt, og ikke den bakenforliggende idéen som ligger til grunn for verket.⁷ Sagt med andre ord, er det den bestemte måten idéen eller motivet har materialisert seg på i verket, som har opphavsrettslig vern.⁸

Caprino Filmcenter (CF) sitt bidrag til Il Tempo Gigante (ITG eller filmbilen):

Innledningsvis presiseres det at det er uomtvistet at Il Tempo Gigante (ITG eller filmbilen) er en bearbeidelse av Reodor V20 (Tegning A) tegnet av Kjell Aukrust og trykket i Adresseavisen i 1968. Det er videre uomtvistet at Bjarne Sandemose i Caprino Filmcenter (CF) bygde ITG i forbindelse med samarbeidet mellom CF og Kjell Aukrust om TV-serien Flåklypa TV og Radio (som senere ble refusert av NRK). Det er også uomtvistet at CF sitt bidrag til ITG har verkshøyde.

1. Er det sannsynlig at CF kunne bygge ITG uten andre tegninger enn Reodor V20 (Tegning A)?
2. Dersom Bjarne Sandemose, i tillegg til Tegning A, også hadde tilgang til andre av Kjell Aukrust sine tegninger fra forut for samarbeidet med CF, i hvilken utstrekning vil dette være ideer som ikke får rettsvern etter åndsverkloven, og hvordan påvirker Bjarne Sandemoses eventuelle tilgang til slike tegninger vurderingen av CF sitt bidrag til ITG.

3. Dersom Bjarne Sandemose, i tillegg til Tegning A og eventuelle andre av Kjell Aukrust sine tegninger fra forut for samarbeidet med CF, også hadde tilgang til manuskriptet til Flåklypa TV og Radio, hadde samtaler med og mottok nye tegninger fra Kjell Aukrust under byggingen av ITG, hvordan påvirker det vurderingen av CF sitt bidrag til ITG?
 - (i) I hvilken utstrekning kan ITG i tilfelles sies å ha blitt til ved felles skapende innsats, og i hvilken utstrekning kan CFs og Kjell Aukrusts ytelser under byggingen av ITG eventuelt skilles ut som særskilte verk, jf. åndsverkloven § 6?
4. I hvilken utstrekning påvirkes vurderingen av CF sitt bidrag til ITG av etterfølgende opplysninger om byggingen av bilen i korrespondanse og intervjuer?

Hva er det sannsynlige bidraget fra CF til ITG, og i hvilken utstrekning har CF sitt bidrag verkshøyde?

5. Kjell Aukrust sine tegninger av Reodor V20 og Il Tempo Gigante (ITG eller filmbilen):
6. Hvilke tegninger og skisser er det kjent at Kjell Aukrust tegnet av Reodor V20 og Il Tempo Gigante (ITG eller filmbilen), og når, hvor og på hvilken måte er disse senere benyttet?
7. Er det sannsynlig at Kjell Aukrust ved tegningen av rekvisitten som Sjeik Ben Redic Fy Fazan holder i hendene i familiefilmen Flåklypa Grand Prix (Tegning B) brukte filmbilen eller fotografi av den som modell?
8. Dersom svaret på spørsmål 7 er ja, i hvilken grad kan CFs bidrag til ITG, enkeltvis og sett under ett, i tilfelle gjenfinnes i Tegning B?
 - (i) I hvilken grad utgjør disse gjenfunne bidragene rent tekniske eller bruksmessige sider av bilen, eller en teknisk betont kombinasjon av elementer, utenfor det kunstneriske område?
 - (ii) Har disse gjenfunne bidragene verkshøyde?
9. 4. I hvilken grad er utformingen av filmrekvisitten (Tegning B) egnet til å kaste lys over Kjell Aukrusts bidrag til ITG, jf. spørsmål 3?

Krenkelse av Caprino Filmcenter (CF) sin opphavsrett til Il Tempo Gigante (ITG eller filmbilen):

10. Er det sannsynlig at Torger S. Iversens (TSI) bygde sin modellbil fra 2013 utelukkende på grunnlag av Tegning A og/eller Tegning B, eller er det sannsynlig at TSI (også) brukte fotografi av filmbilen og/eller CF sin modellbil som modell?
11. Med utgangspunkt i svarene på spørsmål 5 og spørsmål 10;
 - (i) I hvilken grad kan CFs bidrag til ITG, enkeltvis og sett under ett, gjenfinnes i Torger S. Iversens (TSI) modellbil fra 2013?
 - (ii) I hvilken grad utgjør disse gjenfunne bidragene rent tekniske eller bruksmessige sider av bilen, eller en teknisk betont kombinasjon av elementer, utenfor det kunstneriske område?

(iii) Har disse gjenfunne bidragene verkshøyde?

(iv) I hvilken grad har TSI utnyttet variasjonsmulighetene ved sin tredimensjonale bearbeidelse av Aukrusts opprinnelige uttrykk (1968-tegningen)?

12. Er det sannsynlig at Hunderfossen Familiepark bygde sin attraksjon Il Tempo Extra Gigante utelukkende på grunnlag av Tegning A og/eller Tegning B, eller er det sannsynlig at Hunderfossen Familiepark (også) brukte fotografi av filmbilen, CF sin modellbil og/eller CF sin fullskalabil som modell?

13. Med utgangspunkt i svarene på spørsmål 5 og spørsmål 12;

(i) I hvilken grad kan CFs bidrag til ITG, enkeltvis og sett under ett, gjenfinnes i Il Tempo Extra Gigante?

(ii) I hvilken grad utgjør disse gjenfunne bidragene rent tekniske eller bruksmessige sider av bilen, eller en teknisk betont kombinasjon av elementer, utenfor det kunstneriske område?

(iii) Har disse gjenfunne bidragene verkshøyde?

(iv) I hvilken grad har Hunderfossen Familiepark utnyttet variasjonsmulighetene ved sin tredimensjonale bearbeidelse av Aukrusts opprinnelige uttrykk (1968-tegningen)?

¹ Rognstad, Ole-Andreas. Opphavsrett. Oslo, 2009, side 77 og Knoph, Ragnar. Åndsretten. Oslo, 1936, side 62.

² Rognstad, Ole-Andreas. Opphavsrett. Oslo, 2009, side 79 og Knoph, Ragnar. Åndsretten. Oslo, 1936, side 63.

³ Rt. 2007 s. 1329 (Huldra i Kjosfossen) premiss 43.

⁴ C-145/10 (Painer Standard) premiss 88.

⁵ Rt. 2007 s. 1329 (Huldra i Kjosfossen) premiss 45.

⁶ Rognstad, Ole-Andreas. Opphavsrett. Oslo, 2009, side 78 og 85-86.

⁷ Rognstad, Ole-Andreas. Opphavsrett. Oslo, 2009, side 89.

⁸ Ibid.

VEDLEGG 2: BAKGRUNNSMATERIELL

Kjell Aukrusts bøker

1958:

Simen: muntre historier
Helge Erichsens forlag

1959:

Folk & Fe. (Fra 1975: Flåklypa Tidende 1. årg)
Helge Erichsens forlag

1960:

Bror min: muntre historier
Helge Erichsens forlag

Dorske Fraspark

Helge Erichsens forlag

1961:

Muskedunder og sirupsnipper: en vinterhistorie
Helge Erichsens forlag

1962:

Flåklypa (Fra 1975: Flåklypa Tidende 2. årg)
Helge Erichsens forlag

1964:

Bonden: Muntre historier
Helge Erichsens forlag

1966:

Je og'n Solan
Helge Erichsens forlag

1968:

Relsafus (Fra 1975: Flåklypa Tidende 3. årg)
Helge Erichsens forlag

1970:

Dine muligheter
Helsedirektoratet

1970:

Jubileumsutgave: Simen, Bonden, Bror min
Helge Erichsens forlag

1970:

Flåklypa Tidende (Fra 1975: Flåklypa Tidende 4. årg)
Helge Erichsens forlag

1973:

Hilsen Solan og Nystumoen
Helge Erichsens forlag

1975:

Flåklypa Tidende 5. årg
Helge Erichsens forlag

1976:

Melvind Snerken fra Innsbruck: mindretidsskrift
fra Vinter –OL
Helge Erichsens forlag

1978:

Flåklypa Tidende 6. årg

1981:

Flåklypa Tidende 7. årg

1986:

Reodor Felgen
Helge Erichsens forlag

1988:

Lykkelig er den
Helge Erichsens forlag

1990:

Slipp ham inn! Erindringer
Bokklubben

1991:

Gurin med reverompa
Helge Erichsens forlag

1992:

Emanúel Desperados: budbringeren fra Morgedal
Cappelen

2006

Flåklypa Tidende i utvalg 1
Cappelen

1960

Mannskapsavisa

1962 - 1976

Mannskapsavisa

Caprinos verker

1949:

« Tim og Tøffe»
35 mm sort-hvitt
Norsk Film A/S

1950:

«Musikk på loftet»
«En dukkedrøm»
Norsk Film A/S

1952:

«Veslefrikk med fela»
35 mm fargefilm
Norsk Film A/S

1954:

«Karius og Baktus»
35 mm fargefilm
Statens filmsentral

1955:

« Klatremus i knipe»
(Dyrene i Hakkebakkeskogen)
Nordiske sparebanker

1955:

«Den standhaftige tinnsoldat»
35 mm fargefilm
Dansk Kulturfilm

1958:

« Et hundeliv med meg»
(Hundefilmen)
Nordiske sparebanker

1961:

«Askeladden og de gode hjelpere»
35 mm fargefilm
Statens filmsentral

1962:

«Reve-enka»
35 mm fargefilm
Statens filmsentral

1963:

« Papirdragen»
UNICEF/Statens filmsentral

1966:

«Sjuende far i huset»
35 mm fargefilm
Statens filmsentral

1967:

«Gutten som kappåt med trollet»
35 mm fargefilm
Statens filmsentral

1970:

«Flåklypa Radio og TV»
35 mm fargefilm
Kirke- og undervisningsdepartementet/NRK

1975:

«Flåklypa Grand Prix»
35 mm fargefilm
Caprino Filmcenter A/S

Supervideograf-produksjoner
255-graders panoramaopptak

1989:

« Norge på kryss og tvers, del 1»
Hunderfossen Familiepark

1991:

« Norge på kryss og tvers, del 2»
Hunderfossen Familiepark

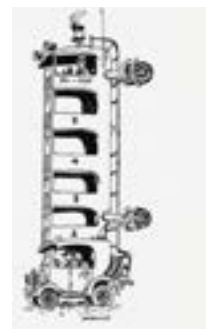
VEDLEGG 3: PUBLISERTE BILTEGNINGER AV KJELL AUKRUST FREM TIL 1975 (EKSEMPLER)

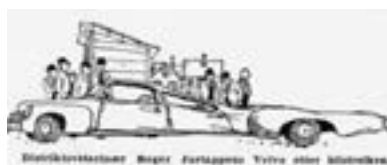
Theraplane
Folk & fe (1959)

Pontiac
Folk & fe (1959)

Seksjonsbussen
Folk & fe (1959)

Volvo
Folk & fe (1959)

Buss
Simen, bonden og bror min
(1972)

Buss
Bror min (1960)

Lumumba
Mannskapsavisa (1960)

Flåklypa (1962)

Kadelakken

Mannskapsavisa (1962)

Flåklypa (1962)

Mannskapsavisa (1971)

Chevrolet

Mannskapsavisa (1962)

Flåklypa (1962)

Ford

Mannskapsavisa (1962)

Flåklypa (1962)

Ford
Mannskapsavisa (1974)

Simen, bonden og bror min
(1972)

V-8
Flåklupa (1962)

Blue Bird
Bonden (1964)

Simen, bonden og bror min
(1972)

Relsafus V-14/Reodor V-20
Mannskapsavisa (1965)

Relsafus (1968)

Relsafus (1968)

Jeep
Mannskapsavisa (1966)

Porsche
Je og'n solan (1966)

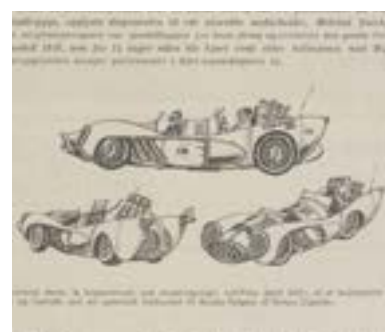
Hilsen Solan og Nystumoen
(1973)

Ferrari
Je og'n solan (1966)

Je og'n solan (1966)

Mannskapsavisa (1973)

Bugatti
Je og'n solan (1966)

Volvo
Je og'n solan (1966)

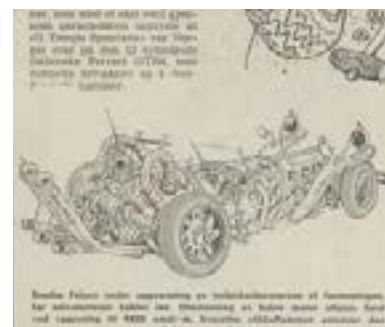
Volvo
Je og'n solan (1966)

Il Tempo
Je og'n solan (1966)

**Reodor V-20/Il Tempo
Spontane/Il Tempo Gigante**
Mannskapsavisa (1968)

Mannskapsavisa (1970)

Mannskapsavisa (1971)

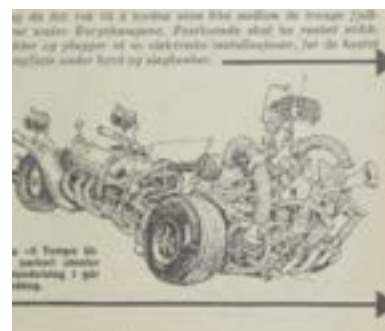
Mannskapsavisa (1972)

Mannskapsavisa (1975)

Flåklypa Tidende 5. årgang
(1975)

Utrykningsvogn
Mannskapsavisa (1969)

Flåklypa Tidende (1970)

Passare Rapido Radicale
Mannskapsavisa (1970)

Passare Rapido Radicale
Flåklypa Tidende (1970)

Bil fra Milano
Je og'n solan(1966)

Mannskapsavisa (1973)

VEDLEGG 4: REODOR FELGENS OPPFINNELSER (EKSEMPLER)

Folkeapparat
Folk & fe (1959)

Redoren
Folk & fe (1959)

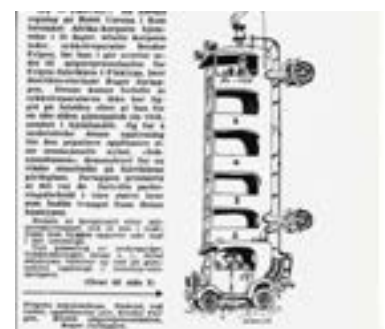
Folk & fe (1959)

Pontiac
Folk & fe (1959)

Julegaveautomat
Folk & fe (1959)

Seksjonsbuss
Folk & fe (1959)

Balloptikon
Mannskapsavisa (1960)

Kommunikasjonsmiddel
Mannskapsavisa (1962)

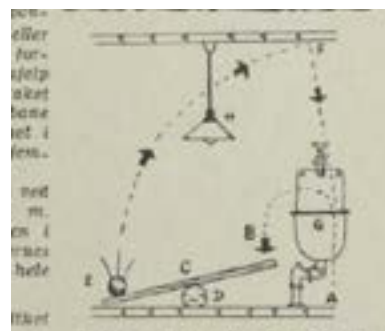
Voltaire Sedan
Flåklypa (1962)

Valgautomaten
Flåkløp (1962)

Essex Super X
Flåkløp (1962)

Flåkløp (1962)

Minorka Rapier Sport
Flåkløp (1962)

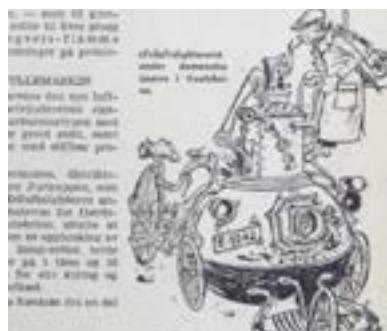
Folkebil
Flåkløp (1962)

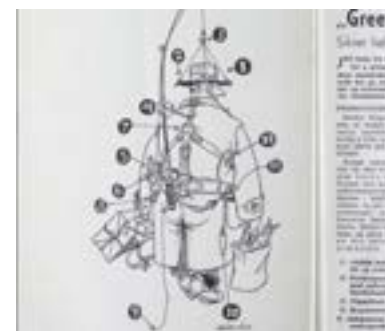
Kasavubu Virtouso
Flåkløp (1962)

Relsafus V-14
Mannskapsavisa (1965)

Friluftsligheten
Relsafus (1968)

Greetings for gentlemen
Relsafus (1968)

Folketurbinen
Relsafus (1968)

Reodor V-20
Adresseavisen (1968)

Samlepose for snikflygere
Mannskapsavisa (1969)

Mekanisk landbruksskole
Mannskapsavisa (1969)

Salt suger'n
Mannskapsavisa (1969)

Flåklypa Tidende (1970)

Toilette de la camping
Flåklypa Tidende (1970)

Utrykningsvogn
Flåklypa Tidende (1970)

Mine-trailer
Flåklypa Tidende (1970)

Reodor m/ sidevogn
Flåklupa Tidende (1970)

Rogers springkasse GT
Flåklupa Tidende (1970)

Ystemaskin
Mannskapsavisa (1971)

Il Tempo Gigante
Mannskapsavisa (1972)

Dieisel-skalk
Mannskapsavisa (1973)

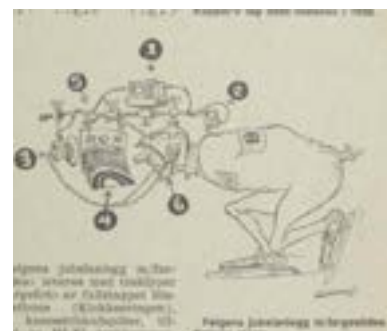
Knott dress
Mannskapsavisa (1974)

Flåklupa Tidende 5. årg (1975)

Il Tempo Gigante
Flåklupa Tidende 5. årg (1975)

Jubelanlegg med fargeslides
Flåklupa Tidende 5. årg (1975)

Folkeduplikator

Flåklupa Tidende 5. årg (1975)

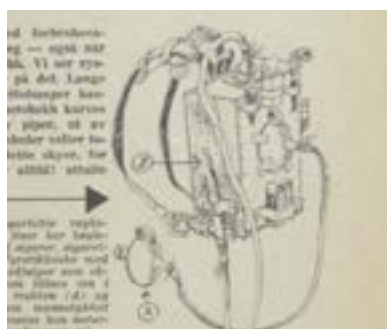
Tretrinns rakettssystem

Flåklupa Tidende 5. årg (1975)

Veslefrikk

Flåklupa Tidende 5. årg (1975)

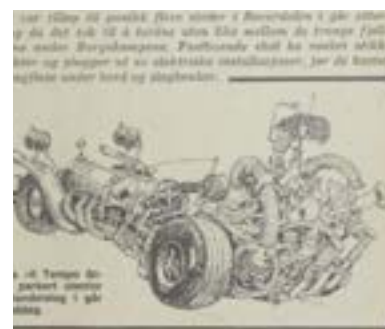

Nikotin på boks

Flåklupa Tidende 5. årg (1975)

Flåklupa Tidende 5. årg (1975)

Il Tempo Gigante

Flåklupa Tidende 5. årg (1975)

VEDLEGG 5: KJELL AUKRUSTS GJENBRUK AV TEGNINGER (EKSEMPLER)

Simen: muntre historier (1958)

Dobbeltsats og frekse fraspark
(1960)

Muskeldunder og sirrupsnipper
(1961)

Flåklypa tidene 6. årg (1978)
(modifisert)

Simen: muntre historier (1958)

Muskeldunder og sirrupsnipper
(1961)

Folk og fe (1959)

Emanúel Desperados (1992)
(modifisert)

Mannskapsavisa (1960)

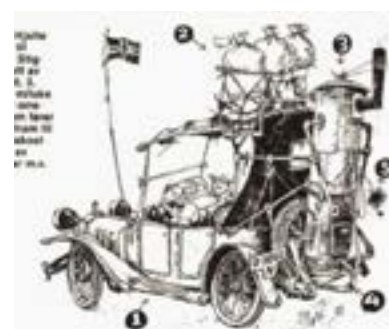
Flåkløpa (1962)

Flåkløpa (1962)

Mannskapsavisa (1962)

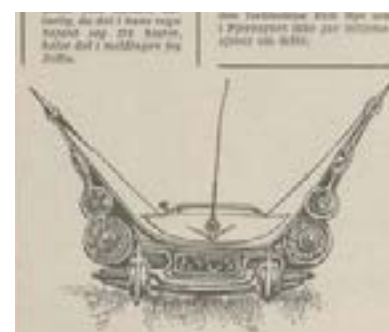
Reodor Felgen (1986)
(modifisert)

Flåkløpa (1962)

Mannskapsavisa (1962)

Mannskapsavisa (1971)

Mannskapsavisa (1962)

Flåklupa (1962)

Emanúel Desperados (1992)

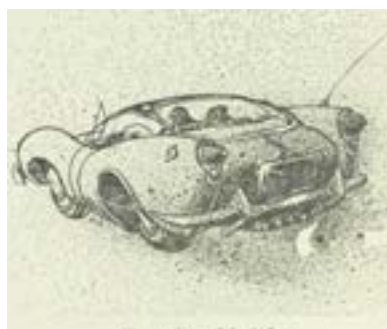
Mannskapsavisa (1965)

Relsafus (1968)

Relsafus (1968)

Je og'n Solan (1966)

Mannskapsavisa (1973)

Emanúel Desperados (1992)

Je og'n Solan (1966)

Gurin med Reverumpa (1991)

Je og'n Solan (1966)

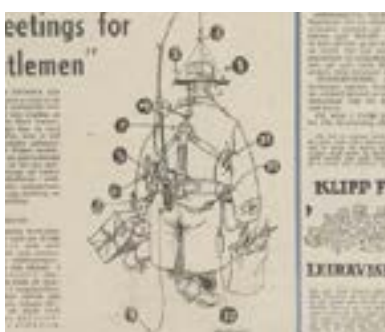
Lykkelig er den (1988)

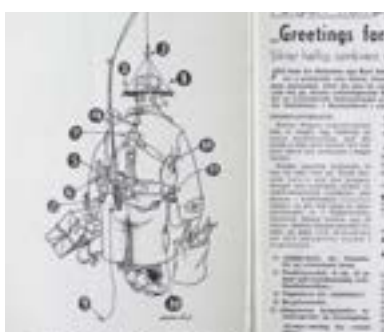
Mannskapsavisa (1967)

Relsafus (1968)

Mannskapsavisa (1968)

Relsafus (1968)

Mannskapsavisa (1968)

Relsafus (1968)

Flåklypa Grand Prix (1975)

Melvin Snerken fra Innsbruck (1976)

Mannskapsavisa (1968)

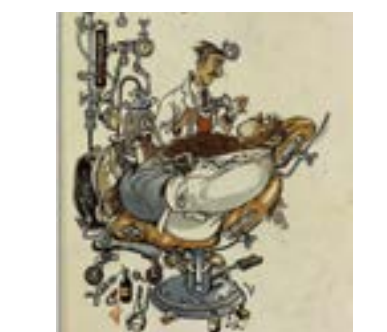
Relsafus (1968)

Mannskapsavisa (1968)

Flåklypa Tidende (1970)

Flåklypa Tidende 3. årg republi- sert (1978)

Adresseavisen (1968)

Mannskapsavisa (1970)

Flåklypa Tidende (1970)

Flåklypa Tidende 5. årg (1975)

Mannskapsavisa (1969)

Flåklypa Tidende (1970)

Mannskapsavisa (1969)

Flåklypa Tidende (1970)

Melvin Snerken fra Innsbruck (1976)

Mannskapsavisa (1969)

Flåklypa Tidende (1970)

Mannskapsavisa (1969)

Flåklypa Tidende (1970)

Mannskapsavisa (1969)

Flåklypa Tidende (1970)

Mannskapsavisa (1970)

Flåklypa Tidende (1970)

Emanúel Desperados (1992)
(modifisert)

Mannskapsavisa (1970)

Flåklypa Tidende (1970)

Flåklypa Grand Prix (1975)

Mannskapsavisa (1971)

Flåklypa Grand Prix (1975)

Flåklypa Tidende 7. årg (1981)

Mannskapsavisa (1972)

Mannskapsavisa (1975)

Flåklypa Grand Prix (1975)

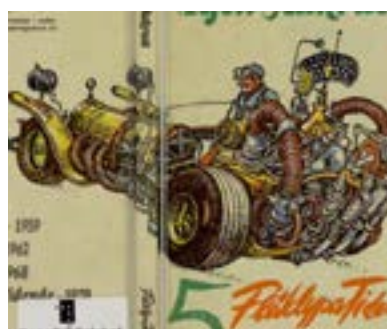
Mannskapsavisa (1974)

Flåkløpa Tidende 7. årg (1981)

Flåkløpa Grand Prix (1975)

Flåkløpa Tidende 5. årg (1975)

Flåkløpa Tidende 5. årg (1975)

Reodor Felgen (1986)

Flåkløpa Grand Prix (1975)

Flåkløpa Tidende 5. årg (1975)

Melvin Snerken fra Innsbruck (1976)

Flåklypa Tidende 5. årg (1975)

Melvin Snerken fra Innsbruck (1976)

Emanúel Desperados (1992)

Flåklypa Tidende 5. årg (1975)

Melvin Snerken fra Innsbruck (1976)

Mannskapsavisa (1972)

Flåklypa Tidende 5. årg (1975)

Mannskapsavisa (1972)

Flåklypa Tidende 5. årg (1972)

Flåklypa Tidende 5. årg (1975)

Flåklypa Tidende 2. årg
republisert (1978)

Flåklypa Tidende 6. årg (1978)

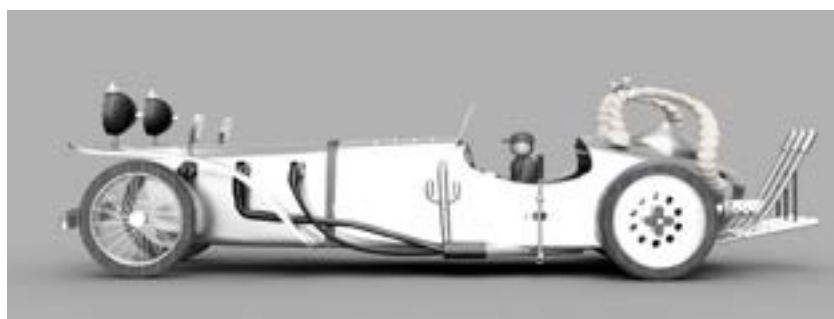
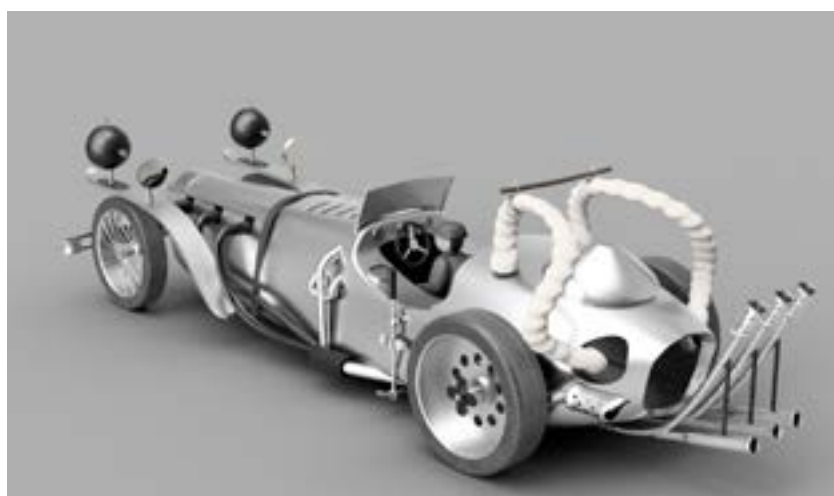
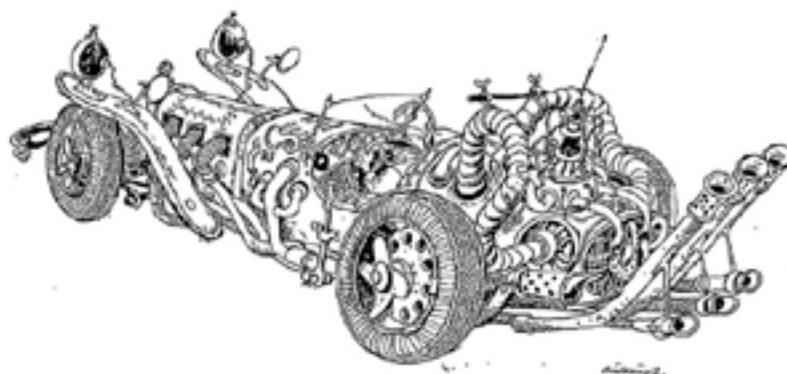
Reodor Felgen (1986)

VEDLEGG 6: MODELL TIL ANALYSE AV GJENSTANDER

En gjenstands uttrykk er summen av alle delementer slik som bakenforliggende idé, hovedform og komposisjon, detaljer, etc. Alle gjenstandene som er analyser ble dekomponert etter denne modellen for å se på elementene for seg selv, og på helheten. Dette var for å kunne sammenligne element for element og for å forstå gjenstandene i dybden.

VEDLEGG 7: EKSEMPEL TOLKNING AV FORMEN PÅ REODOR V-20

Brand Valleys 3D-modellering av Reodor V-20 (Tegning A), basert på forholdet mellom bilens mål.

VEDLEGG 8: EKSEMPEL VARIASJONSMULIGHETER, FARGER

PRESENTASJON AV PERSONENE OG BRAND VALLEY

Monika Hestad
sivilindustridesigner, PhD
Daglig leder, Brand Valley AS

Monika Hestad (f. 1977) er utdannet sivilindustridesigner ved Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo (2002) og har en doktorgrad (PhD) i merkevarebygging og industridesign fra samme institusjon (2008). Hun har siden 2001 vært praktiserende designer og forsker innenfor design og merkevarebygging, og etablerte Brand Valley i 2011.

Siden 2009 har Monika hatt en bistilling som lærer på mastergradsprogrammet i innovasjonsledelse ved den internasjonalt anerkjente kunst- og designhøgskolen Central Saint Martins (CSM) ved University of the Arts London, og har tidvis fungert som instituttleder på CSM. Hun har det siste tiåret blant annet undervist på Aalto University (Helsingfors), Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo, Chalmers Tekniska Högskola (Göteborg), Høgskolen i Oslo og Akershus, KEDGE Business School (Marseille), Ravensbourne (London), Royal College of Art (London), Seoul School of Integrated Science, samt et en serie med tilrettelagte innovasjonskurs for det kinesiske tekstildepartementet i Beijing og Shanghai.

Monika er forfatter av boken *Branding and Product Design: An integrated perspective* (utgitt av Gower Publishing i Storbritannia og Ashgate i USA i 2013, fra 2016 utgitt av Routledge), samt en rekke vitenskapelige artikler og flere mindre bøker. Hun har erfaring fra nasjonal policyutvikling som medlem av Ryssdal-utvalget, som foreslo dagens universitets- og høgskolelov (NOU 2003:25). Monika er styremedlem i Norwegian Rooms, klyngen for den norske møbel- og ferdigvareindustrien.

Bidragstere til denne rapporten:

Hans-Martin B. Erlandsen, designer, Brand Valley AS

Anders Grønli, styreleder, Brand Valley AS

Marianne Lydersen, grafisk designer, Brand Valley AS

Geir Øxseth, industridesigner og maskiningeniør, førsteamanuensis, Institutt for design, Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo

Ytterligere bidragstere til grunnlagsrapportene, utarbeidet for tingrettssaken:

Dr Ingvild Digranes, førsteamanuensis, Institutt for estetiske fag, Høgskolen i Oslo og Akershus

Dr Viktor Hiort af Ornäs, programdirektør, Institutionen för Produkt- och produktionsutveckling, Chalmers Tekniska Högskola (Göteborg)

Studiobildene av Il Tempo Gigante produsert til denne rapporten er tatt av Catharina Caprino og Hans Kristian Thorbjørnsen.

Om Brand Valley

Brand Valley ble etablert i London i 2011 som et strategisk konsulentfirma basert på designmetodikk. Firmaets arbeid bygger på mer enn et tiårs forskning i merkevarebygging, design og innovasjon, med et kontinuerlig ønske om å utvikle og dele kunnskap på tvers av disse fagene. En norsk avdeling av Brand Valley ble etablert i 2014.

Brand Valley arbeider i hovedsak med å hjelpe klienter å strukturere sine innovasjons- og utviklingsprosesser, samt å knytte merkevaren til produkter og tjenester. Firmaet påtar seg også spesialiserte forskningsprosjekter.

Som ledd i sin tilgjengeliggjøring av kunnskap utgir Brand Valley bokserien «The little booklets on...» gjennom sitt britiske søsterselskap. Første bok på norsk kom høsten 2016, *Det lille heftet om designtenkning*. Alle heftene er samarbeidsprosjekter som Brand Valley har med partnere i akademia eller andre konsulentfirma.